D. HAYMONIS EPISCOPI HALBERSTATTENSIS, DE VARIETATE librorum, siue de Amore cœlestis patriæ, libri. III. nunc primũ typis excusi.

COLONIAE
apud Ioannem Prael, Anno
M. D. XXXI.

WBP
Opole
2706

PROLOGVS HAYMONIS.

CVm sis vnicũ & sanctissimũ veræ humilitatis & cõpunctionis exẽplar, & huic mũdo crucifixus, tibiq; mundus sit crucifixus, petijsti crebro mi domine reuerendissime pater Guilhelme vt prata sacrarum scripturarũ omni cum velocitate pcurrerem, & ex his tibi flosculos perpetuos ad animę tuę salutẽ proficuos: tã de amore cęlestis patriæ, & qbus ad eam bonorũ operũ passibus perueniatur, q̃ etiã de timore & q̃litate supplicij perquirerẽ: Quatinus mortificationẽ carnalium desideriorũ, fontesq; lachrymarũ, cõpunctionemq; continuã largiẽte bonorũ oñium largitore diuinis excitat⁹ admonitusq; sentẽtijs habere possis assidue. Scim⁹ eñ oẽs qui crucifixã vitã tuã non ĩcognitã habem⁹, qa postq̃ à mũdanis & palatinis vinculis absolutus es, & terrena & peritura reliqsti, & ad paupertatẽ feliciter aduolasti, oẽm vitam tuã huic mũdo esse mortificatã, & à cunctis exterius interiusq; vitijs expurgatã. Necnõ & ab oĩbus secularibus curis, desiderijsq; carnalibus diuino ab igne pleniter excoctã, & sine aliq̃ intermissiõe cũ cõtinuis gemitibus & lachrymis te ad patriã cursu velocissimo festinare ppetuã. Vnde beatissime sanctę iussiõi tuę inobediẽs nõ ausus fui existere: nec vo lui oĩno nec debui, licet e linguis oĩq; ex parte vita & sermõe inerudit⁹, tñ luculẽtissimę sanctitati tuę, prout autor & fons luminis donare dignat⁹ est, parere nõ distuli, sed in tres libros nõnullas sentẽtias ex sanctorũ patrũ opusculis excerptas distinxi. Prim⁹ nãq; cõtinet libellus, de q̃litate cęlestis patrię. Secũdus vero qbus sanctis hęc vita beata adquirat operib⁹, Tertius de qualitate supplicij, pœnisq; perpetuis.

Aug.

Ioan.

INCIPIVNT CAPITVLA libri primi.

I De qualitate futuræ ac perpetuæ vitæ.
II Quãta sit electorum gloria videre Deum.
III Quod antequã sancti ad futurã perueniant beatitudinẽ, perfecte Deum videre nõ possint.
IIII Quod hic per fidem potest Deus, in futuro autem poterit videri per speciem.
V In quãta claritate ab electis suis videbitur Deus in regno suo.
VI De resurrectione & vita Sanctorum.
VII Quod detrimenta angelicæ ruinę ex sanctis reparantur hominibus.
VIII Quod electi in æterna patria cunctos recognoscunt bonos.
IX Quod beatorum animæ mox vt de corpore exeunt ad Christum pergunt.
X Quod nunc animarum sola beatitudine pfruuntur electi, post resurrectionem vero animarum simul & corporum.
XI Quod per quinquagenariũ numerũ perpetuitas futuræ quietis nostræ mystice ostenditur.
XII Quod per sextam feriam præsens vita, per Sabbatum requies animarum, per dominicam diem gloria resurrectionis ostenditur.
XIII Quæ & quanta sit differentia inter duas vitas sanctæ Dei ecclesiæ.
XIIII Quod per quinquagesimalẽ afflictionem vita præsens, per quinquagesimã ęternã lętitia oñdit.

XV Nemo perfecte beatus esse potest, anteq̃ ad futuram perueniat beatitudinem.
XVI Tunc omnium electorum perfecte erit cor & anima vna, qñ Deus erit omnia in omnibus.
XVII Quod sancta Hierusalem cælestis ex parte æterna sit, & ex parte captiua.
XVIII Quam ardenter desiderare debent regionẽ suam cælestis patriæ peregrini.
XIX Qualiter plangere debent captiui patriam suam æternam Hierusalem.
XX Quod nemo mortalium dicere potest quãta iustorum sunt gaudia in cælo.

D. HAYMONIS EPISCOPI HALBERSTATTENSIS, de amore cælestis patriæ, liber primus.

De qualitate futuræ ac perpetuæ vitæ. Caput .I.

DE futura enim vita plus credendum est quam scribitur. Quia nec potest tãtum inde proferri sermone, quantum potest mente complecti. Et minus concipit mentꝫ quamlibet profunda complexio, quam se habet rei ipsius magnitudo. Ergo futura vita creditur beate sempiterna, & sempiterne beata, vbi est certa securitas, secura tranquillitas, tranquilla iucunditas, felix æternitas, æterna felicitas: ibi amor perfectus, timor nullus, dies æternꝰ, alacer motus, & vnus omniũ spiritus de cõtemplatione dei sui, ac de sua cum illo permansione securꝰ. Vbi ipsa ciuitas, quæ est angelorũ, sanctorum, & hominũ congregatio beata, meritis fulgentibus micat æterna salus exuberat, veritas regnat. Vbi nec fallit quisquam nec fallitur: vnde nullus beatus ejicitur, q̃ nullus miser admittitur. Ad quam qui bonorũ operum cõsummatione peruenerint beatꝫ angelis simi les erunt, & simul cum deo suo sine fine regnabunt. Quod hic crediderunt, ibi videbũt, sui creatoris substantiam mundis cordibus contemplantes, æterna exultatione gaudebũt. Dilectione diuina ac mutua delectatione possessi Deo suo in æternũ, & inuicem sibi feliciter adhęrebunt, & in illa æterna vita oñes sancti Deum videbũt, vbi sine fine gaudebunt. Ibi gaudebũt, vbi premiũ reportabũt: ibi recepturi sunt premiũ, vbi non solũ deuictis, sed etiã finitis hostibꝰ triumphabũt: ibi triũphabũt vbi vlterius aduersarium non timebunt. Ibi humanoꝝ peccatorũ tanta & tam perfecta erit munditia, vt habeant vnde mundatori suo Deo gratias agant, non vnde offensi aliquibus peccatoꝝ sordibus erubescant. Quia ibi nec vlla peccata, nec peccatores erunt, & qui ibi fuerint iam peccare nõ poterunt. Ibi eñ gaudent, & sine fine gaudebunt. Ibi hymnidici Angeloꝝ chori, ibi & societas supernorum ciuium, ibi dulcis solemnitas à peregrinationis huius tristri labore redeuntiũ. Ibi prouidi Prophetaꝝ chori, ibi iudex Apostoloꝝ numerus, ibi innumerabilium martyꝝ victor exercitꝰ, tanto illic lætior, quanto hic durius afflictus. Ibi cõfessoꝝ constãtia premij sui perceptiõe consolata. Ibi fideles viri quos à viriditatis suo robore voluptas seculi emollire non potuit. Ibi sanctę mulieres quæ cũ seculo sexum vicerunt. Ibi pueri, qui hic annos suos moribus transcenderunt. Ibi senes, quos hic ętas debiles reddidit, & virtus operis non reliquit. Ibi quicunqꝫ erunt, etsi differentibus meritis ab inuicem distabant, omnes tamen vna perfectione beati erunt. Quia singulis prędmia sua sufficientia erunt, & capere amplius prędmijs suis iam perfecti non poterunt:

Prosp.

Greg.

Prosp.

& in illa tanta beatitudinis regione nec maiora merita sibi aliquis arrogabit. quia arrogantia ibi nulla erit: nec superiori inferior inuidebit, quia inuidia ibi esse non poterit. Et ideo si ibi erit distantia mansionũ, summa in illis erit vnius perfectionis æqualitas, quibus erit regni cælestis vna felicitas. Denarius qui dem ille æqualis est illis omnibus, quẽ paterfamilias eis qui opertati sunt in vinea iubet donari omnib⁹, non ideo discernẽs qui minus, & qui amplius laborauerunt. Quo vtiq; denario vita significatur æterna vbi amplius alio nemo viuit. qm̃ viuendi non est distantia, nec in æternitate mansura, sed multæ mansiones diuersas meritor̃ in vnitate æterna significãt dignitates. Alia em̃ gloria solis, alia gloria lunæ, alia gloria stellar̃: Stella enim à stella differt in gloria, sic & resurrectio mortuor̃. Tanq̃ stellæ sancti diuersas mansiones diuersæ claritatis, tanq̃ in cœlo sortiunt in regno, sed propter vnum denariũ nullus separat à regno: atq; ita erit Deus omnia in omnibus: vt qm̃ Deus charitas est, per charitatẽ facit, vt quod habẽt singuli, cõmune sit omnibus. Sic em̃ quisq; etiam ipe habet, cum amat in altero, quod ipse non habet. Nõ erit itaq; inuidia imparis claritatis, cum regnauerit ĩ omnibus vnitas charitatis. Quãuis in illa retributione perpetua ea dignitas omnibus non sit, vna tamẽ erit om̃ib⁹ vita beatitudinis. Vnde & per semetip̃m dominus dicit: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Sed tamẽ qui in vineam cõducti sunt, quamuis diuersis horis venerint, vnum tamẽ denariũ perceperunt. Qua itaq; ratione conueniant mansiones

Aug. Mat. 20.

1. Co. 15.

Gregor.

Ioan. 14.

multæ cum vno denario? nisi quia diuersæ quidẽ beatorum ciuium dignitates erunt, sed tamẽ vna requies æternæ retributionis. Nam & si dispar erit meritũ singulor̃ nõ erit diuersitas gaudior̃. Quia etsi alter minus, atq; alius amplius exaltatur, omnes tñ vnũ gaudium de cõditoris sui visione lętificat: & semel illius beatæ vitæ facti participes, inexplebiliter autorem beatitudinis suæ cõspiciunt. Et merito suæ stabilitatis in ęternũ felices effecti, de sua permansione securi sunt, qui summũ solidum'q; gaudiũ, quo inexplebiliter perfruuntur de diuina cõtemplatione percipiunt, ac Deo suo infatigabiliter & amanter inseruiunt. Ita perfecte beati, vt nec cupiant beatiores fieri vltra nec valeant. Erit em̃ illis in illa beata patria, intellectus sine terrore, memoria sine obliuiõe, cogitatio sine peruagatione, charitas sine simulatiõe, sensus sine offensione, incolumitas sine debilitate, salus sine dolore, vita sine morte, facilitas sine impedimẽto, saturitas sine fastidio, & tota sanitas sine morbo. Ibi nec flet⁹ vllus potest esse, nec gemitus. Habebũt ibi om̃es Sancti amorem perfectum, timorẽ nullũ, gaudium sempiternũ. Ibi erit volũtas recta, cupiditas nulla. Quoniam fruendo cælestibus bonis, ad q̃ peruenire cupiebant, nihil eis deerit quod vlteri⁹ cõ cupiscant, & illi perpetua regione securitatis ac pacis perfecte beati, nec timoris stimulos passuri sunt, nec doloris. Ibi erit omnium fidelium catholicor̃ salus plena, corruptibilitas nulla, & immortalitas beata. Ibi erit prudentiæ ac sapiẽtiæ perfectio vera, rerum omniũ cognitio tota. Ibi quicunq; saluus fuerit, peri

re vltra non poterit, sed animus Deo subiectus, cum carne sibi subiecta regnabit i pace sempiterna. Quę autem lingua dicere, vel quis intellectus capere sufficit illa supernę ciuitatis quanta sint gaudia, angelorum choris interesse, cum beatissimis spiritibus gloriæ cõditoris assistere, pręsentem vultum Dei cernere, incircũscriptum lumen videre, nullo mortis metu affici, incorruptionis perpetuę munere lætari? Nemo namq; mortaliũ dicere aut cogitare potest, quanta in illa perpetua regione sint gaudia iustorũ, dicente scriptura: Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascẽdit quę præparauit Deus diligentibus se. Diligamus ergo Deum fratres charissimi, eius videlicet mandata custodiendo. Diligere enim Deum mandata eius custodire est. Ipse enim ait: Si quis diligit me sermones meos seruabit. Et Ioãnes in epistola sua ait: Qui dicit, quia diligo Deum, & mandata eius non custodit, mendax est. Curemus per omnia mandata dei in quantum ipse dederit custodire, eleemosynas faciendo, orationibus, lachrymis, vigilijs, ieiunijsq; insistẽdo. Bona quibuscunq; possimus operando, ea quæ mala sunt declinãdo, & q̃ sancta & Deo placita sunt, ipso adiuuante totis viribus operando, vt peruenire mereamur ad sanctam societatem Angelorum ciuiũ, æternam Hierusalem: in qua ẽ electorũ omniũ societas sancta, solemnitas certa, requies secura, pax vera, vita perpetua. Ad quam illorũ omnium qui in ea sunt meritis & precibus adiuti mereamur ascendere, co

Greg.

1. Cor. 2.

Ioan. 14.

1. Ioa. 2.

donante qui per infinita viuit secula, Amen.

Quãta electorũ sit gloria, videre Deum

Caput II.

NVllus sermo explicare, nullus valet sensus cõprehendere, quanta sint gaudia iustorũ cum accesserint ad Zion montẽ, & ciuitatem Dei viuentis Hierusalem cælestem, & multorum miliũ Angelorum frequentiam, ipsumq; ciuitatis eiusdem artificem & cõditorem Deum, non per speculum & in ænigmate, sicut nunc, sed facie ad faciem cõspexerint. De qua visione dicit beatus Petrus loquẽs de domino fidelibus: In quem nunc quoq; non vidẽtes creditis, quem cum videritis exaltabitis lætitia inenarrabili & glorificata. Explicari non potest illius lætitiæ magnitudo, vbi anima ad propriam generositatem regressa, cum fiducia cœperit iam videre Deum suum, cui congregatio sancta ex angelis atq; archangelis, thronis, & dominationibus, principatibus ac potestatibus assistet, Qualis gloria æternum regem videre placatum nulla vox dicere sufficit, nulla cogitatio comprehendere potest. Effugit enim omnem sermonem, atq; omnem sensum humanę mẽtis excedit decus illud, illa pulchritudo, illa virtus, illa gloria, illa magnificentia, illa maiestas. O quàm ineffabiliter felix nimiúmque beatus, qui Deum in illa perpetua regione videre meruerit, vbi sine fine cũ Angelis & archangelis feliciter gaudebit.

Beda.

1. Pe. 1.

Ioan.

VQuod anteq̃ Sancti ad futuram perue niant beatitudinem, perfecte Deum videre non possint. VCaput .III.

Prosp. IN illa beata vita quæ futura est, Deum sicuti est p fecte videbunt sancti, vbi & ipsi erunt vitæ æternæ ac regni cælestis cõsecutione perfecti. Cæterũ si hic perfecte potuisset substãtiam Dei humana fragilitas contemplari, nunquam sanctus Euangelista
Ioan. 6. dixisset: Deum nemo vidit vnq̃: non dixit, nemo videbit. Deniq; vt euidenter ostẽderet visionẽ Dei nõ negatam sanctis hominibus, sed dilatam quod in p̃senti tempore negauit, in futuro promisit dicens: Be
Mat. 5. ati mundo corde, quoniã ipsi Deum videbunt. nec hic dixit, quoniam ipsi Deum vidẽt. Igitur Deus, qui in hac vita sine alicuius elementi adsumptiõe nec potuit videri nec potest, in futura vita videndus est. Ibi est cõtemplationis diuinę sperãda perfectio, vbi erit bonorum omniũ plenitudo. Et ideo cõtemplatiua vita, in qua creatorem suum creatura intellectualis ab omni peccato purgata, atq; ex omni parte sanata visura est, à contemplando, id est, videndo nomen accepit. Quod si ita est illa vita, vbi Deus videri potest, ipsa cõtemplatiua vita credenda est. In p̃senti aũt vita miseriis erroribusq; plenissima, Deum videri sicuti est non posse, dubium nõ est. Nec moueat quod hic quoq; à iustis antiquis visum legim⁹ Deum, quia non est in hac humiliatiõe nostra sic visus, sicut in illa claritate videndus est. Quandoquidem

in forma visibilis creaturæ, in qua pro dispensatiõe temporũ, vbi voluit, & quibus voluit, iustis apparuit, nec potuit nec potest videri, sed poterit cum ad supernam patriam peregrinatio nostra peruenerit, & mortale nostrum immortalitas beata vestierit, atq; ad cõtemplationem diuinam, vel perceptionem cęlestiũ præmiorum, oms vere fideles, fides ipsa, quæ hic futura credebantur, impleta perduxerit.

VQuod hic per fidẽ potest, in futuro autẽ poterit Deus videri per speciẽ. VCap. IIII.

AIt enim sanctus Apostolus: Per fidem ambulamus, non per speciem. Fides ergo est per quam ambulatur, & species q̃ videtur. Quia Prosp. 2. Cor. 5.
in hac vita vbi per fidem bene viuendo proficimus, bonor; operum quodãmodo passibus ambulamus In futuro autem peruenientes ad speciem iam non erit quo vel vt proficiendo vlterius ambulemus, sed ipsam speciem, ad quã per fidem spiritalem ambulamus, peruenimus, insatiabili delectatiõe videbim⁹. In quantũ autem valet humana mẽs, quã suus creator ad suam fecit imaginẽ, studeat etiam hic intelligibiliter Deum videre per fidem, vt eum plenius videat cum peruenerit munere ipsius cõditoris sui ad speciem.

VIn quanta claritate ab electis suis videbitur Deus in regno suo. VCaput .V.

Beda, Mat. 17. IN ea claritate qua discipuli viderunt dñm fulgentem in monte, in ea peracto iudicio ab omnibus Sanctis in regno suo videbitur. Sed q̃d mortales adhuc, corruptibiles discipulorũ oculi sufferre nequiuerunt, tunc per resurrectionẽ iam facta incorruptibilis, potẽter intueri sufficit oñis ecclesia Sanctorũ, Esa. 33. de qua scriptum est: Regem in decore suo videbunt oculi eius. Decorem illũ, gloriam illã, pulchritudinẽ illam, magnificentiã illam, virtutẽ illã, claritatẽ illã, Ioan. maiestatẽ illã, q̃lis per omnia sit, nulla vox hoĩm dicere potuit aut potest. Cõferam⁹ oculos ad illũ mõtem in quo transformatus est Christus, & videamus splendorẽ eius, illum quo tunc transformatione resplenduit, nec sic quidem inueniemus cunctã nobis illius claritatẽ futuri q̃ seculi gloriam patefactam. Illa enim transformatio facta est non in quantũ bõnorum futurorũ veritas habet, sed quantũ ferre oculi poterant intuentem. Sic enim in euangelio dicit: Mat. 17. Quia resplenduit sicut sol. Incorruptorũ autẽ gloria corporũ, non hoc tantum splendoris emittit, quantũ ex ista corruptibili luce procedit, nec talem lucẽ, q̃lem nunc mortales oculi capere possunt, sed tantus erit futuræ lucis splendor, quantũ corpore⁹ ferre nõ possit aspectus, cũ tamen illum tulerit qui in mõtis transformatione resplenduit. Vnde ostenditur, qa tantum reuelatum sit, quantũ ferre mortaliũ oculi potuerũt. Nec tamen tulerunt ex integro, sed ccide runt (inquit) in faciem suam super terram.

De resurrectione, & vita Sanctorum.

Caput VI.

RESurgent igitur Sanctorum corpora sine vllo vitio, sine vlla deformitate, sicut sine vlla corruptione, onere, difficultate. In quibus tãta facilitas, quanta felicitas erit. Receptis cum incorruptione atq; immortalitate corporibus, municipatũm patriæ cælestis accipient, atq; eius in ẽternũ ciues effecti promissa præmia reportabunt. Ibi eis exuberabit tanta lætitia, tanta cælestium gratia gaudiorum, vt remuneratori suo pro tantis muneribus gratias agant, & nullum fastidium ex ipsa affluentiũ bonorum perceptione sustineant. Ibi nõ latebit perfecte beatos aliquid secretorũ, qui, quod est longe præstãtius, ipsum visuri sunt mũdis cordibus Deum. Quãdoquidem humana creatura ita perfecta erit, vt in melius aut deterius vltra mutari non possit. Quicq̃d hic humanis corporib⁹ vitiandis, aut ferarũ morsus ademerit aut improuiso casus abstulerit, aut malarum valetudinũ genera diuersa decerpserint, aut humana crudelitas amputauerit, aut si ignis vel q̃libet alia res aliquid debilitatis intulerit, aut ipsa senectus etiam sanis onerosa negauerit, hæc atq; his similia corporũ damna, vna ibi resurrectio reparabit, atque ea corpora membris oñibus instaurata incorruptibilis sanitas optinebit. Statum eñ illius sanctæ resurrectionis ac perpetuæ vitæ cõsideremus, in quãtũ nobis considerare possibile est, & vt eñ vere est, cõprehendere nullus sermo sufficiet, sed quantũ possimus ex his q̃ legimus, & per ẽnigmata accipim⁹, te-

nuem quandam opinionem de ea capiam⁹. Dicitur de ea quodam loco: quod aufugiet ibi dolor, & tristitia, & gemitus. Quid hac vita beatius, vbi non est paupertatis metus, nõ ægretudinis lędit iniuria? Ne
Aug. mo irascitur, nemo inuidet, nulla cupiditas exardescit, nullum ibi desideriũ, nulla honoris pulsat expotestate ambitio, sed omnis vitiorũ labes sopita & penitus extincta est, pax cuncta cõtinet & lætitia. Trãquilla sunt oñia & quieta, iugis splendor & lux, nõ ista quæ nunc est, sed tanto splendidior, tanto clarior, quãto splendidior nũc sol est lucerna. Nulla ibi nox, nullæ tenebræ, cõcursus nullus nubium, nulla frigoris, nulla ardorꝭ asperitas. Non est ibi senectus nec senectutis miseria, sed omne quicquid corruptionis est exulat, & gloria incorruptionis cuncta circundat. Vnde per Paulum dicitur: Ipsa creatura libe
Ro.8. raliter à seruitute corruptionis, in libertatẽ gloriæ filiorum Dei. Electos em̃ nunc pœna corruptiõis ag-
Grego. grauat, sed tũc incorruptionis gloria exaltat, & quãtum ad prędentis necessitatis pondera nunc in Dei filijs de libertate nihil ostendit. Quantũ vero ad subsequentis libertatis gloriam, tunc in Dei famulis de seruitute nihil apparebit. Creatura ergo seruitute corruptionis exuta, & dignitate libertatis accepta, in filiorũ Dei gloriam vertitur. quia vnita Deo per spiritum, quasi hoc ipsum quod creatura est, trãsisse ac subegisse declaratur.

VQuod detrimenta angelicæ ruinæ exsanctis reparantur hominibus.

VCaput VII.

EX redemptione hominũ ruinæ illius angelicę Aug.
detrimenta reparantur. Et vtiq; nouerunt angeli sancti docti de Deo, cuius veritatis ęternę contemplatione beati sunt, quanti muneri supplementum de genere humano integritas illius ciuitatis exspecter. Propter hoc ait Apostolus, instaurari Ep. 1.
omnia in Christo quæ in cęlis sunt, & quæ in terris. In ipso instaurantur quippe quæ in cælis sunt, cũ id quod in angelis lapsum est, ex hominibus redditur. Instaurantur aũt quæ in terris sunt, cum ipsi homines q prædestinati sunt in æternã vitam, à corruptionis vetustate innouantur. Illa em̃ superna ciuitas ex angelis & hominibus constat, ad quam tantũ credimus humanum genus ascendere, quantos illic cõtingit electos angelos remansisse, sicut scriptũ ẽ: Statuit terminos gentium fm numerum angelorũ dei.

VQuod electi in æterna patria cunctos recognoscunt bonos. VCaput VIII.

ELecti autem in æterna patria non solum eos agnoscunt bonos, quos in hoc mundo nouerãt, sed velut viros visos ac cognitos recognoscunt bonos, quos nunq̃ viderunt. Nam cum antiquos patres in illa æterna hæreditate viderint, eis incogniti per visionem non erunt, quos in opere semper nouerunt. Quia enim illic omnes communi claritate Deum cõspiciunt, quid est quod ibi nesciãt, vbi scientem omnia sciunt? Nam quidam noster religiosus vir, & vitæ valde laudabilis, cum ante hoc Grego.

triennium moreretur (sicut religiosi alij, qui præsentes fuêre testati sunt) in hora sui exitus Ionã prophetam, Ezechielem quoq; & Danielẽ cœpit aspicere, quos dum ad se venisse diceret, & depressis luminibus eis reuerẽtiæ obsequium prẽberet, ex carne eductus est. Qua in re aperte datur intelligi, quæ erit in illa incorruptibili vita noticia, si vir iste adhuc in carne corruptibili positus, prophetas sanctos, quos nimiꝝ nunquam viderat, agnouit.

VQuod beatorum animæ mox vt e corpore exeunt ad Christũ pergũt. VCap. IX.

Greg. QVod nunc ante restitutionẽ corporum in cælo recipi valeant animæ iustorũ, neq; de omnibꝰ iustis fateri possumus, neq; de omnibus negare. Nam sunt quorundam iustorũ animæ q̃ in cœlesti regno quibusdam adhuc mãsionibus differuntur, in quo dilationis damno quid aliud innuit, nisi quod de perfecta iusticia aliquid minus habuerunt. Et tamen luce clarius constat, quia perfectorũ iustorum animæ, mox cum huius carnis clausura exeunt, in cælestibus sedibus recipiuntur. Quod & ipa
Mat. 24. per se veritas attestatur: Vbicũqꝫ fuerit corpus illuc cõgregabuntur & aquilæ. Quia vbi ipse redemptor noster est corpore, illuc procul dubio colliguntur & animæ iustorũ. Et Paulus dissolui desiderat & esse cũ
Phil. 1. Christo. Qui ergo Christum esse in cælo non dubitat, nec Pauli animam esse in cælo negat. Qui etiam dissolutionem sui corporis atq; habitationẽ patriæ

cælestis, dicit: Scimus quoniam terrestris domus huius habitationis dissoluatur, quod ædificationẽ habemus ex Deo, domũ non manufactam, sed ęternã in cælis. 2. Cor. 5.

VQuod nunc animarum sola beatitudine perfruuntur electi, post resurrectionẽ vero animaꝝ simul & corporũ. VCap. X.

ELecti autem nunc animarũ sola, postmodum Greg.
vero etiam corporũ beatitudine perfruuntur, vt in ipsa quoq; carne gaudeant, in qua dolores pro domino cruciatusq; pertulerũt. Pro qua qppe geminata eorũ gloria scriptũ est. In terra sua duplicia possidebũt. Hinc etiam ante resurrectionis diem de sanctorũ animabus scriptum est: Datę sunt illis singulæ stolæ albę. & dictum illis vt requiescerẽt Apoc. 6.
ad modicum tempus, donec impleatur numerus cõseruorum & fratrũ eorum. Quiitaq; nunc singulas acceperũt, binas ĩ iudicio stolas habituri sunt. Quia modo animarũ tantummodo, tunc autẽ binæ stolæ albæ, animarũ simul & corporũ gloria lætabuntur.

VQuod per quinquagenariũ perpetuitas futuræ quietis nostræ mystice ostendatur. VCaput. XI.

NOn sine magno mysterio quinquagenarius numerus in datione vel grãtiæ vel legis obBeda.
seruatus est. Nam quinquagesima die pascę, & lex in monte populo data est, & gratia spiritus di

scipulis in cœnaculo missa est. Sed hoc nimirum numero perpetuitas futuræ quietis ostenditur, in quo recte vel legis decalogus mandatur, vel spiritus sancti gratia datur hominibus: vt aperte monstretur, quia quicunq; diuinæ legis iussa iuuante spiritus gratia perficiunt, ad veram profecto requiē tendunt. Ideo em̄ numerus quinquagenarius significationi internæ quietis aptatur, quia ex septē septimanis &
Exo. 20. monade perficitur. Sex quippe diebus in lege populus operari, septima quiescere: sex annis arare & mete re, septimo iussus est cessare, quia & dominus sex diebus mundi ornatū perfecerit, septimo ab opere suo cessauerit. Quib⁹ oñibus mystice admonemur, quod hi qui in hoc seculo (quod sex ætatib⁹ cōstat) bonis operibus pro domino instant, in Sabbathum in futuro, id est, in requiē à domino includū tur ęternam. Quod autem septem dies dicuntur, multiplicē eiusdem requiei abundantiā designat, in qua premium illud sublime datur electis, de q̄ Apostolus ait:
1. Cor. 2. Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligētibus se. Porro ipse dies quinquagesimus, qui septē septimanis super est, & maiori præ cæteris erat solemnitate venerabilis, tempus futuræ resurrectionis indicat, in quo illa requies, qua nunc animæ fruūtur electorū, corporum quoq; receptorum gloria cumulabitur. Quinquagesimus etenim annus in lege Iubi
Leui. 25. leus, id est, dimittens siue mutatus appellari iussus ē, in quo populus ab omni operatiōe quiesceret, oñium debita laxarentur, serui liberi redirent. Annus

ipse maioribus solemnijs, ac laudibus diuinis eminē tior cæteris existeret. Merito per hunc numerum illa summæ pacis tranquillitas indicatur, quando (sicut Apostolus ait) canente nouissima tuba mortui
1. Co. 15. resurgēt, & nos immutabimur in gloriā. Vbi cessantibus huius seculi laboribus & erumnis, dimissis omniū culparū debitis, in sola diuinæ visionis contēplatione cunctus electorū populus in ęternū gaudebit, impleto illo desiderabili, domini ac saluatorȝ nostri mandato: vacate & videte quoniā ego sum de⁹.

VQuod per septam feriam præsens vita, p Sabbathū requies animaꝝ, per dominicā diem gloria resurrectiōis ostenditur.

VCaput XII.

SEptem etenim diebus vniuersum tempus euoluitur. Aeterna etenim dies, quæ expleta septem dierum vicissitudine sequitur, scilicet octaua est. Huius octonarij numeri causa est, quod post Sabbathum dominus voluit à morte resurgere. Dies quippe dominicus, qui terti⁹ est à morte dominica, à conditione dierum numeratur octauus, quia Sabbathū sequitur. Vnde & ipsa redemptoris nostri passio, & vera resurrectio, figurauit aliquid de suo corpore in diebus passionis suæ. Sexta em̄ feria passus est, sabbato quieuit in sepulchro, dominico aūt die resurrexit à mortuis. Præsens etenim vita nobis adhuc sexta ē feria, quia in doloribus ducitur, & in angustijs cruciatur, sed Sabbatho quasi in sepulchro quiescim⁹, qa

requiem animæ post corpus inuenimus. Dominico vero die, videlicet à passione tercio, à conditione vt diximꝰ octauo, iam corpore à morte resurgimꝰ, & in gloria animæ etiã cum carne gaudemꝰ. Quod ergo mire saluator noster fecit in se, hoc veraciter signauit in nobis, vt nos & dolor in sexta, & requies in septima, & gloria excipiat in octaua.

Quæ & quanta sit differentia inter duas vitas sanctæ dei ecclesiæ. Cap. XIII.

Aug. DVas itaq; vitas sibi diuinitus prædicatas cõmendatas nouit ecclesia. Quarũ vna est in fide, altera in specie. Vna in tempore peregrinationis, altera in æternitate mansionis. Vna in labore, altera in reqe. Vna in via, altera in patria. Vna in opere actionis, altera in mercede cõtemplatiõis. Vna declinat à malo & facit bonũ, altera nullum habet à quo declinet malum, & magnũ habet quo fruatur bonũ. Vna cum hoste pugnat, altera sine hoste regnat. Vna fortis cõtra aduersis, altera nihil sentit aduersi. Vna carnales libidines frenat, altera spiritalibꝰ delectationibus vacat. Vna est vincẽdi cura sollicita, altera victoriæ pace secura. Vna in tentationibꝰ adiuuatur, altera sine vlla tentatione in ipso adiutore lætatur. Vna subuenit indigenti, altera ibi est vbi nullum inuenit indigentem. Vna aliena peccata, vt sua sibi ignoscãtur, ignoscit, altera nec patitur quod ignoscat, ne facit ꝺ sibi poscat ignoci. Vna flagellatur malis ne extollatur in bonis, altera tanta plenitudine gratiæ, caret omni malo, vt sine vlla tẽtatõe superbiæ clareat summo bono. Vna bona & mala discernit, altera sola quę bona sunt cernit. Ergo vna bona est sed adhuc misera, altera melior & beata.

Quod per quadragesimalẽ afflictionẽ vita præsens, per quinquagesimã æterna læticia ostendatur. Cap. XIIII.

SAncta Dei ecclesia in quibusdam suis membris adhuc pro æterna requie laborat in terris, in quibusdam vero omni finito labore cum Christo iam regnat in cælis. In memoriam vtriusq; vitæ cõstituêre patres nostri gemina hæc cõgrua religionis solemnia. Quadragesimã videlicet afflictionis & iuniorum, instante iam dominicæ resurrectionis tẽpore, gaudijsq; paschalibus, vt per eam nobis sæpius ad memoriam reuocarẽt, quia per labores & conti nẽtiam, per vigilias & orationes, per cætera, q̃ Apostolus cõmemorat arma iusticiæ, ad vitæ immortalis præmia debemus attingere. Porrò Quinquagesimã ab ipso dominicæ resurrectiõis die inchoare, & gaudijs potius laudibusq; diuinis, quàm ieiunijs voluerũt esse celebrem, quatinus annuis eius festis dulcius admoneremur desiderium nostrum ad obtinẽda festa, quæ non sunt annua sed cõtinua, non terrena sed cęlestia semper accedere fixumq; tenere. Quia non in tempore mortalitatis huius, sed in æternitate futuræ incorruptionis vera nobis quęrenda felicitas, vera est inuenienda solemnitas, vbi cessantibus

Beda.

Ro. 6.

cunctis angoribus tota in dei visiõe ac laude vita geritur. Iuxta hoc quod Propheta, corde pariter & carne in deum viuum exultans aiebat. Beati qui habitant in domo tua, in seculũ seculi laudabunt te. Psal. 83.

VHemo perfecte beatus esse potest, antequã ad futuram perueniat beatitudinem. VCaput XV.

IN præsenti autem vita quantalibet quis excellentia sanctitatis emineat, quantalibet quis eminentia perfectionis excellat, potest quidem fieri pro modulo huius vitæ perfectus, sed nõ est sic de sua pfectiõe securus, vt non debeat de casu esse sollicitus: & vtiq; vbi est sollicitudo non est absolura beatitudo, quæ nequaq; perfecta credenda est, si secura non fuerit, nec secura erit nisi omnẽ sollicitudinem securitas æterna consumpserit. Quapropter qui dicunt in hac vita beati, spe beatitudinis futuræ beati sunt, ipsa aũt re nõ hic, sed in illa vita beati futuri, quia ibi omnium beatorũ beatitudo perfecta erit, ubi humana natura sui gloriam conditoris & suam perfecte beatificata visura est, atq; ei fine vllo defectu suę beatitudinis adhærebit. Prosp.

VTũc omnium electorũ perfecte erit cor & anima vna, quando Deus erit omnia in omnibus. VCaput XVI.

SIcut in primordio nascentis ecclesiæ in Hierosolimis quondam multitudini credẽtium erat Beda. Actu. 4.

cor & anima vna, & erant illis omnia cõmunia. Ita in illa summæ pacis visione multitudini credenti um deum erit cor & anima vna, diligendi ac laudandi eum, cuius se gratia viderint esse saluatos, & ibi veraciter erunt omnibus oĩa cõmunia, quia sicut Apostolus ait, erit Deus oĩa in omnibus. Ibi oẽs quicũque fuerint vnum corpus erunt, & singuli de sua & de singulorum felicitate gaudebunt. Hæc est vera & beata unanimitas sanctorũ angelorum & hominũ beatorũ in illa perpetua regione, quibus est una uoluntas gloriam regni Dei dicere, & potentiam uirtutis eius eloqui. 1. Cor. 15. Prosp.

VQuod sctã Hierusalẽ cælestis ex parte æterna, & ex parte captiua sit. VCa. XVII.

SAncta Hierusalem cælestis ex parte æterna, & ex parte captiua est. In angelis æterna, in hominibus captiua. Non enim omnes illius ciuitatis ciues captiui sunt, sed qui inde peregrinantur ipsi captiui sunt. Homo cuius est Hierusalem, sed uendit9 sub peccato factus peregrinus. Sicut enim populus ille de terra Hierusalem in captiuitate ductus est in Babylonia, & post septuaginta annos rediit ad ciuitatem suam. VSeptuaginta anni significant omne tempus quod septem diebus euoluitur. VIta cum transierit omne tempus tunc redimus & nos ad patriam nostram æternam Hierusalem, ubi sunt ciues nostri Angeli, ab ipsis nostris peregrinamur in terra. In peregrinatione suspiramus, in ciuitate gaudebimus. Aug.

Quam ardenter desiderare debent regionem suam cælestis patriæ peregrini.

Caput XVIII.

Aug. Psal. 119.

CAd cælestem ad patriam peregrinus ille ardenter redire desiderabat, qui dolens gemensq; dicebat: Heu mihi, quia incolatus meus longinquus factus est. Ac si diceret: Domine multũ à te recessi, peregrinatio mea facta est longinqua. Nondũ ueni in patriam illam ubi cum nullo malo uicturus sum. Nondũ ueni ad illam societatẽ angelorum, ubi scandala non timebo. Quare aũt nondum sum ibi? Quia incolatus meus longinquus factus est. Incolatus peregrinatio est. Incola dicitur qui habitat in terra aliena, non in ciuitate sua. Longinquus factus est incolatus meus. Et ubi longinquus? Aliquando fratres mei cum peregrinatur homo inter meliores uiuit q̃ in patria sua forte uiueret, sed non sic est quando de Hierusalẽ illa cęlesti peregrinamur. Mutat cũ homo patriam, & aliquando illi in peregrinatione bene est. Inuenit amicos fideles peregrinando quos in patria inuenire nõ potuit. Inimicos habuit ut de patria pelleretur & peregrinaretur, inuenit quod nõ habebat in patria. Non sic est patria illa Hierusalẽ ubi oẽs boni, quicunq; inde peregrinatur int̃ malos est. Nec recedere à malis potest nisi cũ redierit ad societatẽ angelorũ, vt ibi sit vnde peregrinatur, ubi omnes iusti & sancti qui fruuntur uerbo dei sine lectione, sine literis. Quod enim nobis per paginas scriptum est, per faciẽ dei illi cernunt. Qualis patria!

magna patria, & miseri, peregrini ab illa patria. Sed quid ait iste? longinqua facta est peregrinatio mea. Iste iam volens redire cognoscit infelicitatẽ peregrinationis suæ, quia cognouit illam, redit, & ad beatã desiderat ascendere patriam.

Qualiter plangere debent captiui patriã suã æternam Hierusalem.

Cap. XIX.

Aug.

GEmamus omnes, gemamus singuli in hac captiuitate, in hac mortalitate, suspiremus, desideremus patriã nostram Hierusalẽ cælestem. Tendamus ad conditorẽ nostrũ ciusdem ciuitatȝ fabricatorem, petamus ei bonorũ operũ sumptus, vt mereamur peruenire ad eum, & in domo eius habitare omnibus diebus vitæ nostrę, hoc est, perenni vita. Hanc domum æternam, quam ex deo habemus in cælis, diligebat ille qui dicebat: Domine dilexi decorem domus tuæ, & locũ habitationis gloriæ tuæ, Et iterũ: Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutum, cõcupiscit & deficit anima mea in atrio dñi. Quia melior dies vna in atrijs tuis super milia. Nam & ipse ad dominum sitiẽter peruenire desiderabat, cum dicebat: Sitiuit anima mea ad deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem domini. In hac ẽm positi peregrinatione ploremus coram domino qui fecit nos, quia ipse dominus deus noster: In hac erumnosa retenti mortalitate cum omni cõtritione cordis & corporis redire desideremus ad illam supernam Hierusalẽ, quæ est mater omnium nostrum. Ab illa peregrinamur in hac mise

Pſal. 25. Pſal. 83. Eodem

Pſal. 41.

Aug.

ra vita, ad eius reditum suspiremus. Tam diu miseri & laborantes sumus, donec ad illam redeamus, vbi videre possimus deum deorũ in sancto mõte Zion.

Quod nemo mortaliũ dicere potest, quã tã iustor sint gaudia in cælo. Cap. XX.

Aug. 1. Cor. 2.

HVmanus sermo nec explicare potest nec cogitare, quæ & quanta sint gaudia in cælo testante Paulo apostolo: Quod oculus nõ vidit nec auris audiuit, nec in cor hominis ascẽdit, quæ præparauit deus diligẽtibus se. Diligamus igitur ex toto corde, omnibusq; viribus deum ipsam quã electis suis, promisit beatitudinẽ desiderãtes. Terrena omnia & trãsitoria nobis pro amore cælestis patriæ vilescant, totis animæ viribus tendamus illuc, internis cordis affectibus suspiremus illuc. Petamus oẽs cum lachrymis, petamus singuli Deum, vt inhabitemus in domo eius omnibus diebus vitæ nostræ, & mereamur videre bona eius in terra viuentiũ. Hæc de qualitate futuræ beatitudis, ex diuinis sanctorũ patrum libris pauca excerpta sufficiant. Nunc igitur quibus ad eam bonorum operũ passibus currendum sit, adiuuante domino carpendo flores ex catholicorum patrũ edictis demõstremus.

Finis libri primi.

SECVNDI LIBRI CAPITVLA.

I De laude charitatis & quod ipsa sit mater omnium virtutum.

II Quod charitas ad innumera bona opera multiformiter extendatur.

III Quæ & quanta bona operata sit charitas in sanctis patribus.

IIII Quibus modis charitas constat.

V Quod sine charitate nulla bona prosunt.

VI Qualiter verba beati Pauli apostoli de charitate intelligenda sint.

VII Qualiter charitas erga deum & qualiter erga proximũ sit exhibẽnda.

VIII Quod tantę virtutis sit charitas, vt omnẽ legem & vniuersa mandata dei in ea possumus complere.

IX Qualiter per charitatem in deo diligit amicus, & propter deum diligitur inimicus.

X De spe.

XI Quod illis tantummodo proficit spes, q ab actione praua quiescunt.

XII De spe non ponenda in homine.

XIII Qualiter spes crescit inter aduersa.

XIIII De fide.

XV Quod nisi per fidẽ q̃ per dilectionẽ operatur, nemo potest peruenire ad requiem.

XVI Quæ sit differentia inter fidem & spem.

XVII Quid inter se differãt spes, fides, charitas.

XVIII De Oratione.

THAY. DE VARIET. LIB.

XIX De laude & vtilitate orationis.
XX De reuerentia & deuotione orationis.
XXI Quod ipsa est acceptabilis deo oratio, q̃ sine odio fraterno funditur.
XXII Qualiter semper sine aliqua intermissiõe orare possumus.
XXIII Quod cum oratione omnia sunt agẽda.
XXIIII Quod oratio tũc pretiosior fit, cum ei elemosyna cõiuncta fuerit.
XXV De Ieiunio exterioris interioris q̃ hoïs.
XXVI Quod illud est perfectũ Ieiuniũ, q̃d cũ oratione & misericordia commendatur.
XXVII De Eleemosyna.
XXVIII Quod multiplex sit eleemosynarũ virtus.
XXIX De laude & vtilitate eleemosynarum.
XXX Quod per eleemosynã omnium peccatorum tribuatur remissio.
XXXI Quàm pie ac salubriter ad eleemosynæ studiũ diuina nos instruat scriptura.
XXXII De Humilitate.
XXXIII De laude humilitatis.
XXXIIII Quod per autoritatẽ humilitatẽ sancti viri culpas delinquentium feriunt.
XXXV De patientia.
XXXVI De laude patientiæ.
XXXVII Exempla sanctorũ patrum de patientia.
XXXVIII Testimonia sacrarũ scripturarũ de patiẽtia
XXXIX De Tolerantia.
XL Qualis debeat esse tolerantia seruorũ dei tempore tribulationis.

LIBER SECVNDVS.

XLI De Indulgentia.
XLII De Misericordia.
XLIII De Compassione.
XLIIII De Castitate.
XLV De Obediẽtia.
XLVI Qualiter subditi obediẽtes sint Præpositis suis.
XLVII Quomodo inuicẽ obedire debemus.
XLVIII Qui vere deum diligunt vltra vires suas obedire desiderant.
XLIX De laude & qualitate obedientiæ.
L De opere manuum.
LI Quod nihil eis prosit, qui facultates suas abijciunt, si voluntates proprias nõ relinquũt.
LII Qualiter viuere debeant qui Christũ imitari desiderãt.
LIII De actiua vita.
LIIII De contemplatiua vita.
LV Quæ & quanta sit in hac carne vitæ contemplatiuæ perfectio, vel qualiter ei perfruẽdi mundi contemptores inhæreant.
LVI Quid inter se differant actiua & cõtemplatiua vita.
LVII De compunctione cordis.
LVIII Quod duo sunt genera compunctionis.
LIX Quod contrariæ sint inter se cordis compunctio & delitiæ, & quàm magna in Dauid fuerit compunctio.
LX De recordatione peccati.
LXI De confessione peccati.

LXII VDe Pœnitentia.
LXIII Qualis debeat esse modus pœnitẽtiæ.
LXIIII VDe laude & vtilitate pœnitentiæ.
LXV De laude & vtilitate lachrymarum pœnitentium.
LXVI VQui sint fructus digni pœnitentię, & qualiter pati vim regnum cælorum potest.
LXVII De perseuerantia boni operis.

D. HAYMONIS EPISCOPI HALBERSTATTENSIS, DE VARIETATE librorum, siue de Amore cælestis patriæ liber secundus.

VDe laude charitatis, & quod ipsa sit mater omnium virtutum, VCaput. I.

Aug. 1. Ti. 1.

CHaritas est mater, fons, & origo omnium sanctarũ virtutum & oĩs præcepti finis. De qua dicit Apostolus: Finis autem præcepti est charitas de puro corde & conscientia bona, & fide non ficta. Ad charitatẽ aũt refert omne

Ioan. 13. Grego.

præceptum. Vnde dominus ait: Hoc est præceptũ meum vt diligatis inuicem. Omne enim mandatum de sola dilectione est, & omnia vnum præceptũ sunt. quia quicquid præcipitur in sola charitate solidatur.

Vt enim multi arboris rami ex vna radice prodeũt, sic multæ virtutes ex vna charitate generantur. Nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis. Præcepta ergo dominica & multa sunt, & vnum. Multa per diuersitatem operis, vnũ in radice dilectiõis. Charitas quippe dei est, & proximi. Et vtiq; in his duobus præceptis tota lex pendet & prophetæ. Adde euangeliũ, adde apostolos, non enim abunde vox ista: Finis præcepti est charitas. Et, Deus charitas est, & qui manet in charitate (dicente apostolo Ioanne) in deo manet & deus in eo. Est autem charitas recta voluntas ab omnibus terrenis ac præsentib⁹ prorsus auersa, iuncta deo inseparabiliter, & vnita igni quodam sancti spiritus à quo est, & ad quem refertur incensa. Inquinamenti omnis extranea, corrumpi nescia, nulli vitio mutabilitatis obnoxia, supra omnia quæ carnaliter diliguntur excelsa, affectionum omnium potentissima, diuinæ cõtemplationis auida, in omnib⁹ semper inuicta, summa actionũ bonarũ, salus morũ, finis cęlestiũ præceptorũ, mors criminum, vita virtutũ, virtus pugnantium, palma iustorũ, anima sanctarum mentium, causa meritorum bonorũ, præmiũ perfectorũ. In peccatis suis mortuos suscitat, languentes sanat, perditos instaurat, spem desperatis inspirat. Pacificas mentes inhabitat, fructuosa in pœnitentibus, læta in proficientibus, gloriosa in perseuerantibus, victoriosa in martyribus, operosa in omnibus omnino fidelibus. Quam fides cõcipit, ad quam spes curritur, cui profectus omniũ seruit. Ex qua quicquid est

Aug. 1. Ti. 1. 1. Ti. 1. 1. Ioan. 4.

Prosp.

boni operis viuit,sub qua obediẽtia crescit, per quã pacientia vincit,propter quã carnalia blandimenta deuotio religiosa cõtemnit,sine qua nullus deo placuit cum qua nec potuit aliquis peccare nec poterit. Hæc est charitas vera,germana,perfecta,quã excel-
1.Cor.12. lentiorem viam nominat sanctus Apostolus. Et vere ipsa est via quę ducit per se ambulantes ad patriã. Quia sicut sine via nullus peruenit quo tendit,ita sine charitate,quæ dicta est via,nõ ambulare possunt homines sed errare.

VQuod charitas ad innumera bona multiformiter extendatur. VCap. II.

Ro.13. Gal.6. PLenitudo legis(vt Paulus ait apostol⁹)dilectio est. De hac iterum dicit:Inuicem onera vestra portate & sic adimplebitis legem Christi. Lex etenim Christi quid cõgruentius intelligi potest, q̃ charitas?quam tunc vere perficimus, cum fraterna onera ex amore toleram⁹. Vnde & per beatũ Iob di
Iob,11. citur,quod multiplex sit lex eius. Quid etenim hoc loco dei lex accipi,nisi charitas debet?per quã semp in mente leguntur præcepta vitæ qualiter in actiõe teneantur. Sed hæc eadem lex multiplex dicitur, qa studiose per sollicitudinẽ charitas ad cuncta virtutum facta dilatatur. Quæ à duobus quidem præceptis incipit,sed se ad innumera extendit. Huius nãq; legis initium dilectio dei est,ac dilectio ,pximi. Sed
Exo.20. dei dilectio per tria distinguitur,quia ex toto corde, tota anima,& ex tota fortitudine diligi conditor iu-

betur,Qua in re notãdum est, quod diuinus sermo cum deum diligi præcipit, nõ solum narrat ex quo, sed etiam informat ex quãto,cum subiungit, ex toto:vt videlicet qui perfecte deo placere desiderat,sibi de se nihil relinquat. Proximi aũt dilectio ad duo præcepta deriuatur,cum & per quendam iustũ dicitur:Quod ab alio tibi odis fieri,vide ne tu alteri facias. Et per semetipsam veritas dicit: Quæ vultis vt Mat. 7.
faciant vobis homines,ita & vos facite illis. Quibus duobus,scilicet vtriusq; Testamẽti mãdatis per vnũ malitia compescitur,per aliud benignitas præroga tur,vt malum quod pati non vult quisq;,non faciẽs cessetà nocendi opere. Vt rursus bonum quod sibi fieri appetit impendens,erga vtilitatẽ se proximi exerceat ex benignitate. Sed hæ nimirũ duo dum sollicita intẽtione cogitantur,cor ad innumera virtutum ministeria tenditur,ne vel ad inferenda,quę non debet,desiderijs inquieta mens ferueat,vel erga exhibenda quę debet ocio resoluta torpescat. Nam cum cauet alteri facere quod nequaq̃ vult ab altero tolerare,sollicita se intentione circũspicit ne superbia eleuet,& vsq; ad despectum proximi animũ deijciens exaltet,ne ambitio cogitationẽ laniet,cumq; hãc ad appetenda aliena dilatat,angustet: Ne cor luxuria polluat, &subiectum desiderijs per illicita corrũpat. Ne ira exasperet,& vsq; ad proferendam cõtumeliã inflammet. Ne inuidea mordeat,& alienis felicitatibus ęmula suauitatis pertrahat,eamq; vsq; ad lasciuiam obtrectationis extendat. Ne odium malitia excitet,& vsq; ad iaculum maledictiõis irritet. Rursum

cum cogitat vt ea alteri faciat, quæ ipsa sibi fieri ab altero expectat, pensat nimirū vt malis bona, vt bonis meliora respondeant: vt erga procaces mansuetudinem longanimitatis exhibeat, vt malitiæ peste languentibus gratiam benignitatis impendat, vt discordes ad pacem veniant, vt concordes ad concupiscentiam veræ pacis accingat, vt indigentibus necessaria tribuat, vt errantibus viam rectitudinis ostendat, vt adflictos verbo & compassione mulceat, vt accensos in huius mundi desiderijs increpatione restringat, vt minas potentium ratiocinatione mitiget, vt oppressorū angustias quanta præualet ope, leuet, vt foris resistentibus opponat patientiam, vt intus superbientibus exhibeat cum patientia disciplinam, vt erga errata subditorū sic mansuetudo zelum tempereret, quatinus à iusticiæ studio non enerüet. Sic adulationū zelus ferueat, ne tamen pietatis limitem feruendo transcendat. Vt ingratos beneficijs ad amorem prouocet, vt gratis quoq; ministerijs in amore seruet. Vr proximorū mala cum corrigere non valet, taceat, vt quæ, cum corrigi loquendo possunt, silentium consensum esse pertimescat. Vt sic ea quæ tacet toleret, ne tamen in animo virus doloris occultet. Vt sic maleuolis minus benignitatis exhibeat ne tamen per gratiā à iure rectitudinis excedat. Vt cuncta proximis quæ prætualet impendat, sed hæc impendendo non tumeat, Vt sic in bonis quæ exhibet tumoris præcipitiū paueat, ne tamen à bono exercitio torpescat. Vt sic quæ possidet tribuat, quatenus quanta sit largitas remunerantis attendat, ne cum terrena largitur, suam plus quàm

necesse est inopiam, & in oblatione muneris hilaritatis lumen tristicia obscuret Bene ergo voce beati Iob, lex dei multiplex dicitur. Quia nimirū cum vna eademq; sit charitas, si mēteꝫ plene cœperit, hāc ad innumera opera multiformiter accendit.

Quæ & quāta bona operata sit charitas in sanctis patribus. Caput .III.

Charitas namq; per Abel, & electa deo munera obtulit, & fratris gladios, non reluctādo tolerauit. Charitas Enoch & inter homines viuere spiritaliter docuit, & ad sublimem vitam abhominibus etiam corpora abstraxit. Charitas Noē, despectis omnibus solū deum placabilem ostendit, vt quæ arcæ fabricam studio longi laboris exercuit, & mūdo superstitem pio opere exercendo superauit. Charitas persemet Iaphet humiliter verenda patris erubuit, & superiecto dorsis pallio, quæ nō videbat abscondit. Charitas Abrahæ dextram, quia ad mortem filio obediendo extulit, hunc prolis innumeræ gentium patrē fecit. Charitas Isaac mentem, quam semper ad munditiam tenuit, caligātibus ætate oculis, ad videnda longe post ventura dilatauit. Charitas Iacob cōpulit, & amissum bonum filiū medullitus gemere, & prauorū filiorum præsentiam sub æq̄ nimitate tolerare. Charitas Ioseph docuit à fratribꝰ venundatum, & libertate animi infracta, seruitium perpeti, & eisdem post fratribus mēte non elata prīcipari. Charitas Moysen delinquēte populo & vsq; ad petitionē mortis in precibus strauit, & vsq; ad in-

Orig.

terfectionem populi per zeli studiũ erexit, vt & ꝑ pereunte plebe sese morti obijceret, & cotra peccantem protinꝰ vice domini irascẽtis sæuiret. Charitas Phinees brachium in vltione peccantiũ erexit, vt arrepto gladio coëuntes transfigeret, & iram domini iratus placaret. Charitas Iesu exploratorẽ docuit, vt & prius cõtra falsiloquos ciues veritatem verbo defenderet, & hanc postmodum gladio contra hostes alligaret. Charitas Samuel & in principatu humilẽ præbuit, & integrũ in deiectiõe seruauit, qui cum psequentem se plebem diligeret, ipse sibi testimonio extitit, quia culmẽ ex quo deiectus est non amauit. Charitas Dauid ante iniquũ regem, & humilitate cõmouit ad fugã, & humilitate repleuit ad veniam, q persecutorẽ suum & timendo fugit vt dominũ, & tamen cum potestatem feriendi repperit, non agnouit inimicũ. Charitas Nathan & contra peccantem regem in autoritatem liberæ increpationis sustulit, & cum regis culpa deesset, in petitiõe humiliter strauit. Charitas per Naiam nuditatem carnis in prædicatione non erubuit, & subducto carnali velamine mysteria superna penetrauit. Charitas Heliam, quia feruoris zelo viuere spiritaliter docuit, ad vitam ꝙq & corporaliter abstraxit. Charitas Heliseum, quia magistrum diligere simpliciter instituit, magistri spiritu dupliciter impleuit. Per charitatẽ Hieremias ne in Aegyptum populus descẽderet, restitit, sed tamẽ & inobedientes diligens, quo descendere prohibuit, & ipse descendit. Charitas Ezechielem, quia prius à terrenis desiderijs se sustulit, post per cincinnum capitis in aëre librauit. Charitas in Danielem, qui à regis dapibus gulam cõpescuit, ei & esurientiũ ora leonum clausit. Charitas tribus pueris, quia in tranquillitate positis incendia vitioꝝ subdit, tribulationis tẽpore & flãmas fornacis temperauit. Charitas in Petro & minis terrẽtium principum fortiter restitit, & in circũcisione submouenda minoris verba humiliter audiuit. Charitas in Paulo & manus persequentium humiliter pertulit, & tamen in circũcisionis negotio, longe se impares & priores sensu audenter increpauit.

Quibus modis Charitas consistat.

Caput IIII.

CHaritas quatuor modis consistit, hoc est, in dilectione quæ prima est, secũda vt nosmetipos secũdum deũ amemus, tertia proximos, quarta etiam inimicos. Deum ergo plus quàm nos diligere, proximum sicut nos, inimicũ sicut proximum. Pelag.

Quod sine charitate nulla bona prosunt.

Caput V.

PAulus inquit Apostolus, Si liguis hominũ loquar & angelorum, charitatem aũt non habuero, factus sum velut æs sonans, aut cymbalũ tinniens. Hominum vel angelorum linguas, inanẽ facundiam quorundam significatam debemus accipere, qui docendi officium vanitate placendi magꝭ, quàm consulẽdi charitate suscipiunt, & dicta sua ma Prosp. 1. Cor. 13.

gis cupiunt laudari q̃ fieri, nec de sanctitate operis, sed de sermonis elucubrati venustate solliciti sunt. Merito hi tales æramento sonanti, aut tinniẽti cymbalo cõparantur, qui in modum tinnientis æramenti vel cymbali præclara quæque magis appetunt sonare q̃ facere. Et si habuero (inquit Apostolus) prophetiam & nouerim omnia mysteria & omnẽ scientiam. Et si habuero omnem fidem ita vt mõtes trãsferam, charitatem aũt non habuero, nihil sum. Non ad hoc ista dicit, quasi aliqua bona sine charitate habere aliqui possint, sed quia nihil prosint habẽtibus ea, si à charitate defecerint. Et si distribuero in cibos pauperũ omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatẽ aũtẽ non habuero, nihil mihi prodest. Charitas ergo habẽda est ipsa & sectãda, sine qua nec eleemosynæ, nec occisio corporis, nec illa oĩa superius dicta, vel alia quælibet bona perducunt aliquos ad salutẽ. Quia quælibet bona actio vel passio, nisi ex fide, q̃ per dilectionẽ operatur, extiterint, nobis prodesse non poterunt. Quapropter nihil eis peccati damnabilis remanere poterit, nec deerit aliquid boni, quibus charitas, oĩs inquinamenti mundatio, & bonorum omniũ mater, adfuerit.

1. Cor. 13.

VQualiter verba beati Pauli apostoli de charitate intelligenda sint. VCap. VI.

CHaritas patiens est, benigna est. Non æmulatur, non inflatur, non agit perperam, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, nõ cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Patiens quippe est charitas: quia illata mala æquanimiter tolerat. Benigna vero est, quia pro malis bona largiter ministrat. Nõ æmulatur: quia per hoc, quod in præsenti mundo nil appetit, inuidere terrenis successibus nescit. Non inflatur: quia cum præmium internæ retributionis anxie desiderat, de bonis se exterioribus non exaltat. Non agit perperam: quia quo se in solũ dei ac proximi amorẽ dilatat, quicquid à rectitudine discrepat ignorat. Quid si autẽ, Perperam agere, S. Basilius inẽ cætera ita definiens ait: quicquid non propter vsus necessarios, sed vel ornatus causa, vel decoris alicuius fit, hoc est perperam agere. Non est ambitiosa charitas: quia quo ardenter intus ad sua satagit, foras nul latenus aliena cõcupiscit. Non quærit quæ sua sunt: quia cuncta quæ hic transitoria possidet, vel vt aliena negligit, cum nihil sibi esse propriũ, nisi quod secum permaneat agnoscit. Non irritatur: quia & iniurijs lacessita ad nullos vltionis suę motus excitat, dum magnis laboribus maiora post præmia expectat. Non cogitat malum: quia in amore munditię mentem solidans, dum omne odium radicitus eruit, versare in animo quod inquinat nescit. Non gaudet super iniquitate: quia quo sola dilectione erga omnes inhiat, nec de perditiõe aduersantiũ exultat. Congaudet autẽ veritati: quia vt cæteros diligens, per hoc, quod rectum in alijs conspicit, quasi de augmẽto proprij prouectus hilarescit. Omnia suffert: quia oĩes inquietos vel inquietudines fundata ani

Grego. 1. Co. 13.

Grego.

Prosp. 1. Cor. 13.

mi tranquillitate suffert. Omnia credit: qa post hanc vitam, pœnas diuinitus cõminatas credit non metuendo. Omnia sperat: quia præmia præmissa sperat gaudendo. Omnia sustinet: quia reuelationẽ filiorũ dei desiderat fortiter sustinendo. Charitas nunq̃ excidit: non excidit dicit, id est, elapsa non est, vel non excessit. Ipsa enim sola permanet in futurũ, vel recte, quia vera est, non mutabitur. Pelag.

Qualiter charitas erga deũ, & qualiter erga proximũ sit exhibenda. Cap. VII.

ERgo si charitatem deo exhibeamus & proximo de corde puro & conscientia bona & fide non ficta, facile peccato resistimus, bonis oĩbus abundamus, seculi blandimenta contemnim⁹, & omnia quæ difficilia sunt humanæ fragilitati vel aspera etiam, cum dilectione perficimus, si tamẽ deum charitate quæ nobis ab illo, ex toto corde ex tota anima, & totis viribus diligamus. Ex ea eñ parte quis peccat, ex qua minus diligit deum. Quem si ex toto corde diligamus, nihil erit in nobis vnde peccati desiderijs seruiamus. Et quid est diligere deum nisi illo occupari animo, cõcipere fruendæ visionis ei⁹ effectui peccati odium, mundi fastidium, diligere etiam proximũ quem in se sensuit diligendum. Illi vero ex toto & plus q̃ se diligũt deũ, qui pro eius amore, suæ ad tempus saluti non parcũt, seipsos tribulationi ac periculis tradunt. Nudari facultatibus proprijs, patriæ suæ extorres fieri. Parentibus & vxoribus & filijs renunciare parati sunt, & vt in totum dicã, ipam corporꝫ mortẽ nõ solũ nõ refugiũt, sed etiã libenter excipiũt, ambiẽtes à corporis sui vita magꝫ, q̃ à deo vita vitæ suę discedere. Proximos nostros sicut nos diligere debemus. Non illi tm̃ proximi nr̃i credẽdi sunt, quos nobis gradus sanguinis iũgit, sed ꝓximi nostri credẽdi sunt oẽs hoĩes naturæ nostræ participes. Secundũ nos proximos oñes diligimus, qñ ad mores bonos & ad æternã vitã consequendã sicut nobis, eoꝝ saluti cõsulimus, qñ nos in eoꝝ peccatꝫ ac periculis cogitamus, & sicut nobis subueniri optaremus ita eis pro viribus subuenimus, aut si facultas defuerit, voluntatẽ subueniẽdi tenem⁹. Quapropter hęc est proximi tota dilectio, vt bonũ q̃d tibi cõferri vis velis &, ꝓximo. Et oĩm profectus tuos esse credas, & de peccatꝫ aliorũ tanq̃ de proprijs misericorditer lugeas. Hęc est eñ charitas quã habere debem⁹ inuicẽ, sicut dñs oñdit & docuit, dicẽs: Diligite inuicẽ sicut & ego dilexi vos. Maiorẽ hac dilectionẽ nemo habet, quã vt animã suã qs ponat pro amicis suis. Si aũt & animã poni oportet, quãto magis in alijs votũ & studiũ debet intelligi, sine dubio nõ sm humanas volũtates, sed sm illũ prospectũ in q̃ est cõmune omniũ propositũ placandi dominum. Basili. Ioan. 15.

Quod ne tantæ virtutis sit charitas, vt omnem legẽ & vniuersa mandata dei in ea possimus complere. Caput VIII.

QVantę autẽ virtutis sit charitas in cõsequẽti b⁹ ponit Apostol⁹ cũ ait: Qui eñ diligit, ꝓximũ legẽ impleuit. Nã nõ adulterabis, nõ occides, nõ furtũ facies, nõ falsum testimoniũ dices, nõ Ro. 13.

concupiſces,& ſi quod eſt aliud mandatū in hoc verbo inſtauratur,Diliges proximū tuū tanq; teipſum. Et ad vltimum rationē tāti huius boni breuiter colligens,ait:Dilectio proximi malum non operatur. Ro.13. Plenitudo legis eſt dilectio. Supra dixerat, quia qui diligit proximū,legem impleuit. Et quia difficile videbatur,quomodo quis poſſet omnem legē in vno ſermone cōplere,pleniſſimam reddit rationē dicēs: Dilectio proximi malum nō operatur. Et ideo plenitudo legis eſt dilectio. Pone ergo per ſingula mandata legis dilectionem, & vide quàm facile cūcta cōplentur. Nūquid qui diligit proximū, occidere eum poteſt? Certum eſt quod nemo quem diligit interficit. Eſt ergo dilectio per quam impletur mādatum quo præcipitur,non occides. Similiter & qui proximum ſuum diligit,in vxorē eius adulteriū non committit. Et qui diligit proximū ſuum quę eius ſunt nō furat. Et q diligit proximū ſuū ,aduerſus eū nō dicit falſum teſtimoniū. Similiter & cærera mandata legꝫ ſi ſit erga proximū dilectio,abſq; aliquo labore ſeruātur. Poteſt & ita intelligi, quod proximus noſter ſit Chriſtus ſecundum euangelij ſententiam,qui venit & iacentes nos vulneratos à latronibus & nudatos à dæmonibus, iumēto corporis ſui ſuperpoſuit, & ad ſtabulum eccleſię detulit,& cætera. Hunc ergo proximum,ſi diligamus omnem legem & vniuerſa mandata,in ipſius amore complemus.

VQualiter per charitatē in deo diligitur amicus, ꝛ propter deū diligitur inimicus.

VCaput IX.

SI quis quemlibet amat ſed propter deum non amat,charitatē non habet, ſed habere ſe putat. Grego.

Charitas autē vera eſt cum & in deo diligitur amicus,& propter deum diligitur inimicus. Ille em̄ propter deum diligit eos quos diligit,qui etiam eos diligere à quibus non diligitur ſcit. Probari autē charitas per ſolam odij aduerſitatē ſolet. Vnde & per ſemetipſum dominus dicit:Diligite inimicos veſtros, Mat.5. benefacite his qui vos oderūt. Ille ergo ſecurꝰ amat, qui propter deum & illum amat, à quo ſe intelligit non amari, Difficile quippe eſt omnem vim charitatis exprimere,cum omnia dei præcepta ſola poſſideat charitas,dicēte beato Auguſtino: Totam magnitudinnē & altitudinem diuinoꝝ eloquiorum ſecura poſſidet charitas, qua deum proximumq; diligimus. Hæc in aduerſitatibus tolerat, in proſperitatibus tēperat,in duris paſſionibus fortis,in bonis opibus hilaris,intentatiōe tutiſſima,in hoſpitalitate largiſſima,inter veros fratres latiſſima, inter falſos patientiſſima. Sufficiant autē hæc quę de charitate ſcripta ſunt,nunc autē de cæteris virtutibus, prout autor lucis dare dignabitur,inſiſtendum eſt.

VDe Spe. VCap. X.

SPes eſt bonorum ſpectatio futuroꝝ quæ exprimit humilitatis affectum & ſedulæ ſeruitutꝭ obſequium. Spes autē vocata quod ſit pes progrediendi quaſi eſt pes. Vnde econtrario dicitur deſperatio,cui nulla eſt progrediendi facultas. Quia dum Caſſiod.

quisquis peccatũ amat futuram gloriam nõ sperat. Ille enim fiducialiter expectat, qui eius mandata fideliter seruat.

VQuod illis tantũmodo proficit spes, qui ab actione praua quiescunt. VCap. XI.

Isido. QVi male agere non desistũt vana spe indulgentiam de dei pietate requirunt, quam recte quærerent si ab actione praua cessarẽt. Metuẽdum valde est vt neq; per spem veniæ quam promittit deus perseueranter peccem⁹, neq; quia iuste peccata distringit, veniã desperemus, sed vtrũq; periculum euitemus, & à malo declinem⁹, & de pietate dei veniam speremus. Omnis quippe iustus spe & formidine nitet, quia nunc illum ad gaudiũ spes erigit, nunc formidinẽ terror gehennæ addicit.

VDe spe non ponẽda in homine. VCa. XII.

Aug. Ro. 8. Iere. 17. SPe eñ (vt ait apostolus) salui facti sumus. Non enim est spes ponenda in homine, quia maledictus omnis (sicut diuina testantur eloquia) qui spem suam ponit in homine. Ac per hoc, & in seipso qui spem suam ponit, huius maledictionis vinculo innectitur. Ideo non nisi à domino deo petere debemus, quicquid speramus vel bene operaturos, vel p bonis operibus adepturos. Ponamus igitur spem in domino, instruente Dauid, dicente: Mihi autem adherere deo bonum est, ponere in domino deo spem meam. Et iterum: Spes mea in deo est.

Psal. 72. Psal. 61.

VQualiter spes crescit inter aduersa. VCaput XIII.

TAnto namq; spes in deum solidior surgit, quãto pro illa quisq; gauiora pertulerit. Quia nequaq; retributionis gaudium de ęternitate colligitur, quod non hic prius pia tribulatione seminatur. Hinc enim per Psalmistam dicitur: Euntes ibant & flebant mittentes semina sua. Venientes autẽ veniẽt in exultatiõe portãtes manipulos suos. Greg. Psal. 125.

VDe Fide. VCaput XIIII.

FIdes enim est iustitiæ fundamentũ, quam nulla opera bona præcedunt, & ex qua omnia bona procedunt. Ipsa nos à peccatis omnibus purgat, mentes nostras illuminat, deo reconciliat, cunctis participibus naturæ nostræ cõsociat, spem nob; futuræ remunerationis inspirat, auget in nobis virtutes sanctas, ac nos in eaꝝ possessione confirmat. Prosp.

VQuod nisi per fidem, quæ per dilectionẽ operatur, nemo potest venire ad requiem. VCaput XV.

NEmo potest ad veram peruenire beatitudinem, nisi per fidem. Sine fide eñ (vt ait Scriptura) impossibile est placere deo. Fidem sci licet illam quæ per dilectionem operatur, quia vt Iacobus ait apostol⁹. Fides sine operibus mortua est. Et iterum: Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat sę habere, opera autem non habeat, nunquid Heb. 11. Iaco. 2. Ibidem

poterit fides saluare eum? Fides sine operibus ociosa est. Beatus autē est qui & recte credendo bene viuit, & bene viuendo fidem rectā custodit. Frustra sibi de sola fide blanditur, qui bonis operibus non ornatur. Multi fide tātum Christiani sunt, opere vero à Christiana doctrina dissentiūt. Est autem fides, virtꝰ prꝫclara, per quam sancti patres vniti sunt deo

Cap. 11. Lege ad Hebreos epistolā Pauli apostoli, & inuenies.

VQuæ sit differentia inter fidem & spem.

VCaput XVI.

Aug. ESt itaq; fides bonarum rerū & malarum, quia & bona creduntur & mala & hoc fide bona non mala. Est etiam fides & præteritarū rerū, & præsentium, & futurarum. Credimꝰ ēm Christū mortuum quod iam prꝫterijt, credimꝰ sedere ad dextram patris, quod nunc est, credimus venturū ad iudicandum, quod futurū est. Item fides & suarū rerum est & alienarū. Nam & se quisq; credit aliquando esse cœpisse, nec fuisse vtiq; sempiternum. Et alios atq; alia nec solum de alijs hominibus multa, quæ ad religionem pertinent, verum etiā de angelis credimꝰ. Spes autem non nisi bonarum rerū est, nec nisi futurarum, & ad eum pertinentium, qui earū spem gerere perhibetur. Quæ cum ita sint propter has causas distinguenda erit fides à spe, sicut vocabulo, ita ratione differentia. Nam quod attinet ad non videre, siue quę creduntur siue quæ sperantur fidei speiq; cō

Cap. 11. mune est. In epistola quippe ad Hebreos, qua teste vsi sunt illustres catholicæ regulæ defensores, fides

esse dicta est, cognitio rerū quæ non videntur. Quāuis quandoq; se quisq; non verbis, non testibus, non denicq; vllis argumentis, sed præsentium rerū euidentiæ dicit credidisse, hoc est, fidem accōmodasse. Non ita videtur absurdius vt recte reprehendatur in verbo, eiq; dicatur: vidisti? ergo non credidisti: vnde putari potest, non esse cōsequens vt non videatur res quęcunq; creditur. Sed melius hanc appellamus fidē quam diuina eloquia docuerunt: earum scilicet rerū quæ non videtur. De spe quoq; Apostolus ait: Spes Ro. 8. quæ videtur, non est spes. Quod ēm videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus, speramus, per pacientiam expectamus. Cum ergo nobis bona futura esse creduntur, nihil aliud quam sperantur. Iam de amore quid dicam, sine quo fides nihil prodest? Spes vero esse sine amore non potest. Denicq; vt ait Iaco. 2. apostolus Iacobus: Et dæmones credunt & contremiscunt: Nec tamē sperant vel amant, sed potius q̄d speramus & amamus, credendo venturū esse formidant. Propter quod & apostolus Paulus, fidem quæ Gal. 5. per dilectionem operatur, approbat atq; commendat, quæ vtiq; sine spe non potest esse. Proinde nec amor sine spe est, nec sine amore spes, nec vtrumq; sine fide.

VQuod inter se differant spes, fides, charitas.

VCaput XVII.

NVnc aūt manet, ait apostolus Pau. spes, fides, charitas, tria hæc, maior autē horum est cha- 1. Cor. 13. ritas. Fides in spem proficit, Spes vero ad cha

ritatem. In prȩsenti vero sunt tria, in futuro sola charitas sanctorum & angelorum & dei. Quicquid fides & spes promiserat cõsummabit. Maius ergo est
Prosp. quod semper erit, quam quod aliqnãdo cessabit. Cȩterum prophetiæ & mysteriorũ omniũ noticia vel scientia, necnon & ipsa fides vel cætera talia, quæ nõ perfectione fidelium, sed fragilitate necessaria indicantur, in illa perfectiõe iustorum, quo in charitate radicati contendunt, peruenientibus necessaria esse non poterunt, sed sola charitas ibi perfecta erit, cum perfectos deo, à quo donata est, cõiunxerit.

VDe Oratione. VCaput XVIII.

Cyp. DOminus enim noster Iesus Christus non tm̃ verbis, sed & factis orare nos docuit. Ipse orans frequenter & deprecans, & quid nos facere oporteret exempli sui cõtestatione demonstrans, sicut scriptũ est: Ipse autem fuit secedens in solitudines & adorans. Et iterũ: Exiuit in mõtem ora-
Mat. 14. Luc. 6. re, & fuit pernoctans in oratiõe dei. Quod si ille orabat qui sine pctõ erat, quanto magis pctõres oportet orare. Et si ille per totam noctem iugiter vigilãs & continuis precibus orabat, quanto magis nos in frequentanda oratione debem⁹ nocte vigilare. De
Amb. hoc & beatissimus Ambrosius episcopus ait: Quod autem dominus Iesus pernoctans fuit in oratione dei, forma tibi præscribitur quam debeas ęmulari. Quid em̃ te pro salute tua facere oportet, quando & te Christus in oratione pernoctet? Quid te facere cõ nenit, cum vis aliquod officium pietatis adoriri, qñ

Christus missurus apostolos, prius orare curauit?

VDe laude & vtilitate orationis. VCaput XIX.

QVàm autem laudabilis & vtilis valdeq; necessaria sit oratio, S. Ioannes Constantino- Ioan.
politanus antistes inter cætera dicit. Oratio ecclesiastica soluit vincula Petri. Oratio Pauli dilatauit prædicationis fiduciam. Oratio caminum ignis extinxit. Oratio cõclusit ora leonũ. Oratio seditionem cõpescuit. Oratio paradysum aperuit. Oratio cæli cardines reserauit. Oratio sterilem fœcundauit. Oratio Cornelij cælos penetrauit. Oratio publica- Ysido.
norum iustificauit. Oratio frequens diaboli iacula submouet. Oratio frequens & cõtinua diaboli tela exuperat. Oratio frequens flammas vitiorũ extinguit. Oratio grandis est animæ munitio. Per orationes pu- Basili.
rissimas omnia nobis vtilia tribuũtur à domino, & cuncta noxia proculdubio effugantur.

VDe reuerentia & deuotione orationis. VCaput XX.

QVando aũt stamus ad orationẽ (vt sanctissimus martyr Cyprianus ait) inuigilare & Cyp.
incumbere ad preces toto corde debemus. Cogitatio omnis carnalis & secularis abscedat, nec quicquam tũc animus quàm id solum cogitet quod precatur. Ideo & sacerdos ante orationem præfatione præmissa, parat mentes fratrum, dicẽdo: Sursum corda, vt dum respondeat plebs: Habemus ad dñm,

admoneatur nihil aliud se quàm dominũ cogitare debere. Claudatur contra aduersarium pectus & soli deo pateat, nec ad se hostem dei tempore orationis adire patiatur. Obrepit em̃ frequenter & penetrat, & subtiliter fallens preces nostras à deo auocat, vt aliud habeamus in corde, & aliud in mente, quando intentione syncera deum debeat non vocis sonus, sed animus & sensus orare. Quæ aũt segnitia est alienari & capi ineptis cogitationibus & prophanis, cũ dominum deprecaris, quasi sit aliud quod magis debeas cogitare, q̃ quod cum deo loquaris? Nam & cum quali deuotione & reuerentia sit orandum beatissimus & sanctissimus pater Benedict⁹ demõstrat dicens: Si cum hominibus potentibus volumus aliqua suggerere, non præsumimus nisi cum humilitate & reuerentia, quanto magis domino deo vniuersorũ cum omni humilitate & puritatis deuotione supplicandum est. Et non in multiloquio, sed in puritate cordis & cõpunctione lachrymarum nos exaudiri sciamus.

Bene.

VQuod ipsa est acceptabilis deo oratio, quæ sine odio fraterno funditur.

VCaput XXI.

CVm stabitis ad orationem, inquit dominus, dimittite si quid habetis aduersus alterum. Hinc iterũ dicit: Nisi remiseritis hominibus peccata nec pater vester qui in cælis est remittet vobis pcta vestra. Hinc rersum ait: Date & dabitur vob̃, dimitte & dimittetur vobis. Hinc constitutione postulationis conditionem posuit pietatis dicens: Dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Ille recte sui delicti veniam postulat, q̃ hoc quod prius in ipso delinquitur relaxat. Dimittamus em̃ quod debetur nobis, vt dimittatur quod debetur à nobis. Relinque proximo tuo (ait Salomõ) nocenti te, & tunc deprecãti tibi pcta soluentur. Ait enim apostolus Paulus: Volo itaq; viros orare in omi loco, leuãtes sanctas manus sine ira & discepta tione. Pacificum animum in oratione esse debere, vt ad effectũ deducatur oratio. Sanctæ enim mauus sunt, quando cor mundum est.

Greg. Mar. 11. Mat. 6. Luc. 6.

Mat. 6.

Eccl. 28.

1. Ti. 2.

Amb.

VQualiter semper sine aliqua intermissione orare possumus.

VCaput XXII.

AIt enim dominus: Oportet semper orare & non deficere. Et apostolus Paul⁹ dicit: Semper gaudete, & sine intermissiõe orate. Quis aũt potest ita semper orare, & sine defectu vel intermissione precibus insistere, vt nec alimentum sumẽdi, aut dormiendi tempus habeat? Aut ergo dicendum est eum semper orare & non deficere, qui canonicis horis quotidie iuxta ritum ecclesiasticæ traditionis psalmodijs, precibus q̃ cõsuetis deum laudare & rogare non desistit, & hoc esse quod Psalmista docebat. Benedicam dominũ in omni tempore, semp laus eius in ore meo. Aut certe omnia, quæ iustus secundum deum gerit & dicit, adorationẽ esse reputãda. Quia em̃ iustus sine intermissione quæ iusta sunt

Beda. Luc. 18. 1. Tes.

Psal. 33.

agit, ac per hoc sine intermissione iustus orabit, nec vnq̃ ab oratione cessabit nisi iustus esse desistat. Sine eñ mãducet & bibat aut dormiat iustus, aut operetur, aut loquatur, aut aliud quid faciat, si ad gloriã & laudem dei & secundum eius voluntatem facit, oratio est.

Quod cum oratione omnia sunt agẽda. Caput XXIII.

Amb. 1. Tes. 2.

SEruꝰ eñ dei assiduꝰ esse debet in oratiõe, & (vt ait apostolus Paulus) sine intermissione orare. Quia sedulæ preces prouocant animũ iudicẽ ad dandum misericordiam. Nam & idem Apostolꝰ admonet dicens instate orationi, vigilãtes in ea. Dolens scilicet & ostendens eos impetrare quod postulant de deo posse quod videat deus in oratione vigilare. Neq; die vaces neq; nocte, sed cum somnus de oculis tuis ceciderit, tunc sensus tuus in oratione vigilet. Sicut eñ militi sine armis ad bellum exire non cõuenit, ita homini Christiano procedere quolibet sine oratione non expedit. Egredientes de hospitio armet oratio, regredientibus de platea oratio occurrat. Quicquid Christianus inchoat antea orationẽ ad deum dirigat. Quicquid perficit, & hoc cum oratione perficiat. Et semper sensu, mente, voce, & opere omnipotentem deum oret, vt ea quæ recta & ei placita sunt, faciat, sibi cogitare, velle, dicere pariter & facere, & vsq; ad boni operis pseuerantiã, vitamq; perpetuam feliciter peruenire concedat. Frequẽrer namq; orationi insistat, & mala sua prꝛterita cum la-

Col. 4. Cyp. Aug. Hiere.

chrymis vel gemitu quotidie in oratione deo confiteatur, & caueat ne ad hoc rursus proruat quod se fletibus planxisse cognoscit. Meminisci eñ debet ꝗd dicitur: Ne iteres verbũ in oratione tua. Quo videlicet dicto vir sapiẽs nequaq̃ nos prohibet sæpe veniam petere, sed culpas iterare. Acsi aperte dicat: Cum mala gesta defleueris, nequaq̃ rursum facies, quod in precibus iterum plangas. Eccl. 7.

Quod oratio tunc prætiosiꝛ fit, cum elemosyna cõiuncta fuerit. Cap. XXIIII.

ORantes autẽ non infructuosis nec rudis precibus ad deum veniant. Inefficax petitio est cum precatur deum sterilis oratio. Nam cũ omnis arbor non faciẽs fructum bonum excidatur & in ignem mittatur, vtiq; & sermo non habens fructum promereri deum non potest, qui nulla operatiõe fœcundus est. Et ideo diuina scriptura instruit, dicens, Bona est oratio cum ieiunio & eleemosyna. Nam qui in die Iudicij prꝛmium pro operibus & elemosynis redditurus est, hodie quoq; ad orationem cum operatiõe veniẽti benignus auditor est. Sic denicq; Cornelius cẽturio cum oraret meruit audiri: Fuit faciẽs multas eleemosynas in plebe, & semp orãs deum. Huic circa nonam horam astitit angelus testimonium reddẽs sui opis & dicẽs Cornelio: Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam coram deo. Cito orationes ad deum ascendũt, quæ ad eum merita nostri operis imponunt. Vnde & per Hieremiam prophetam dicitur, Leuemꝰ cor-

Cyp. Tob. 12. Act. 10. Grego.

Tre.3. da nostra cum manibus ad deum. Ad deum quippe corda cum manibus leuare, est orationis nostræ studium cum merito boni operis imponere. De hoc & Leopa. sanctus Leo papa. Oratione enim & propitiatio dei queritur, ieiunio cõcupiscẽtia carnis extinguitur, eleemosynis pctã redimuntur. In orationibus fides permanet recta, in ieiunijs innocẽs vita, in eleemosynis mens benigna.

VDe ieiunio exteriozis interiozisq; hominis. VCaput XXV.

Aug. IEiunium vniuersam esse dicimus corporis castigationẽ. Non est tantummodo ieiunandum à concupiscẽtia ciborum sed ab omni lætitia temporalium delectationum. Qui igitur corpori suo ieiunia deuotus injicit principaliter renuntiet vitijs. Cupiditatum fomites cõprimat, frãgat ineptus mẽtis, libidines vincat, faces auaritiæ ardẽtis extinguat, latiusq; factis vim dilectionis extẽdat, atq; in alimẽta pauperum abrupti apparatus impẽdia largiatur. Omnia ergo corporis nefanda peccata animi virtute calcentur, vt & anima sanctitate corporis adiuuetur. Hoc est eñ perfectum & rationabile ieiunium, Isido. quãdo noster exterior homo ieiunat, intetior orat. Facilius per ieiunium oratio penetrat cælum, ieiunia fortia tela sunt aduersus tentamenta dæmoniorum. Cito eñ per abstinẽtiam deuincuntur. Ieiu-
Nota nia cum bonis operibus deo acceptabilia sunt. Qui autẽ cibis abstinent & praue agunt, dæmones imitãtur, quibus esca non est, & nequitia semper est. Ille

enim bene abstinet cibis qui & à malitiæ actibus, & à mundi ieiunat ambitionibus. Vnde & Cassianus Cassi. ita inter cætera definiens: Nec solum nobis istud ieiunium visibilium ciborum ad perfectionẽ cordis, & corporis puritatem sufficere posse credamus, nisi fuerit huic animæ quoq; ieiunium copulatũ. Habet namq; & illa suos noxios cibos quibus impugnata etiam fine escarũ abundantia ad luxuriæ prærupta deuoluitur. Detractio, cibus est eius & quidem persuauis. Ira etiam cibus est eius, licet minime lenis, ad horam tamen infelici esu pascens ac pariter lœtali sapore prosternens. Inuidia cibus est mentis, & vana gloria cibus est eius. Omnisq; concupiscentia & peruagatio cordis instabilis, pastus quidã est animę noxijs escis eam nutriens. Si eñ corporaliter ieiunãtes pernitiosissimis animę vitijs implicemur, nihil nobꝫ proderit carnalis afflictio preciosiore parte pollutꝫ. Oportet ergo exteriorem hominẽ ieiunantẽ, interiorẽ quoq; similiter cibis noxijs temperare.

VQuod illud est perfectum ieiuniũ, quod cum oratione & misericordia cõmendatur. VCaput XXVI.

NEcessaria animæ nostræ sunt ieiunia, sicut vulneribus medicina. Medelam enim confe- Aug. runt vitæ perpetuæ, ita tamẽ vt duarum rerum testimonio cõmendẽtur, id est, oratione & misericordia. Quod per solum ieiunium prodesse non posse facundissimus doctor Cassianus in vicesima

prima collatione propheticis demonſtrat teſtimo-
niijs,ita. Quorundã inquit p Prophetã dñs ieiuniũ
Eſa. 58. deteſtatur,ex quorum perſona cum ſibi obijciẽs an
te dixiſſet: Quare ieiunauimus & non aſpexiſti? hu-
miliauimus animas noſtras & neſciſti? cõfeſtim ſub
ijciens prodidit cauſas cur non mererentur audiri:
Ecce inquit in dieb⁹ ieiunij veſtri inuenitur volũtas
veſtra,& omnes debitores veſtros repetitis. Ecce ad
lites & cõtentiones ieiunatis,& percutitis pugno im
pie. Nolite ieiunare ſicut vſq; in hanc diem, ut audia
tur in excelſo clamor veſter. Nunquid tale eſt ieiuni
um quod elegi,per diẽ affligere hominem animã ſu
am? Nunquid cõtorquere quaſi circulum caput ſuu-
um & ſaccũ & cinerẽ ſternere? Nunquid iſtud voca-
bis ieiuniũ & diẽ acceptabilem domino? Deinde in-
fert dicens: quomodo acceptabilis fiat continẽtia ie
iunantis,atq; euidẽter enunciat per ſe ſolum ieiuniũ
prodeſſe non poſſe,niſi has quæ ſubijciuntur cauſas
habuerit cõſequentes. Nonne hoc eſt inquit,ieiuniũ
quod elegi? Diſſolue colligationes impietatis,ſolue
faſciculos deprimẽtes. Dimitte eos qui cõfracti ſunt
liberos & omne onus diſrumpe. Frange eſurienti pa-
nem tuum,& egenos vagoſq; induc in domũ tuam.
Cum videris nudum opperi eum, & carnẽ tuam ne
deſpexeris. Tunc erumpet quaſi mane lumen tuum,
& ſanitas tua citius orietur. Et anteibit faciẽ tuam
iuſtitia tua & gloria dñi colliget te. Tunc inuocabis
& dominus exaudiet,clamabis & dicet,ecce adſum.
Videtq; ergo ieiunium nequaquam principale bonũ
à domino iudicari, eò quod non per ipſum ſed per

alia opera bonum ac deo beneplacitum fiat. Et rur-
ſum ex accedẽtibus cauſis non ſolum vanum, verũ-
etiam odibile cẽſetur,dicente domino: Cum ieiuna Hier. 14.
uerint non exaudiam preces eorũ. Illud ergo ieiuni- Greg.
um deus approbat,quod ad eius oculos,manus ele-
emoſynas leuat. Quod cum proximi dilectione agi
tur,quod ex pietate cõditur. Hoc ergo q̃d tibi ſubtra
his alteri largire,vt vnde tua caro affligitur,inde egẽ
tq; proximi caro reparetur. Hinc etenim per Prophe
tam dominus dicit: Cum ieiunaretis & plangeretis, Zac. 7.
nunquid ieiuniũ ieiunaſtis mihi? Et cum comeditis
& bibitis, nunquid non vobis comeditis & vobiſ-
metipſis bibitis? Sibi eñ comedit & bibit,qui alimẽ-
ta corporis,quæ ſunt cõmunia bona cõditoris, ſine
indigẽtibus percipit. Et ſibi quiſq; ieiunat, ſi ea quæ
ad tempus ſubtrahit,non pauperibus tribuit, ſed vẽ
tri poſtmodum offerẽda cuſtodit. Hinc per prophe Iohel. 1.
tam Iohel dicitur. Sanctificate ieiuniũ. Ieiunium q̃p
pe ſanctificare eſt adiunctis bonis alijs, dignam deo
abſtinẽtiam carnis oſtendere.

De Æleemoſyna. Caput XXVII.

QVi enim vult ordinate dare eleemoſynam, à
ſeipſo debet incipere & eam ſibi primum da- Aug.
re. Eſt eñ eleemoſyna opus miſericordiq, ve
riſſimeq; dictum eſt: Miſerere animæ tuę placẽs deo.
Propter hoc renaſcimur vt deo placeamus, cui meri
to diſplicet,quod naſcẽdo contraximus. Hæc eſt pri
ma eleemoſyna quam nobis debemus.

Quod multiplex sit eleemosynæ virtus.

Caput XXVIII.

Aug. Luc,11. DAte eleemosynã (ait dominus) & ecce omnia munda sunt vobis. Non solum ergo qui dat esurienti cibum, sitienti potũ, nudo vestimentum, peregrinanti hospitium, fugienti latibulũ, ægro vel incluso visitationem, captiuo redemptionẽ, debili subuectionẽ, cæco deductionẽ, tristi consolationem, non sano medelam, erranti viam, deliberanti consilium, & quod cuiq; necessarium indigenti, verũ etiam qui dat veniam peccanti, eleemosynam dat. Et qui emendat verbere in quẽ potestas datur, vel coërcet aliqua disciplina, & tamen peccatũ ei⁹ quod ab illo læsus vel offensus est dimittit ex corde, vel orat vt ei dimittatur, non solũ in eo quod dimittit atq; orat, verũ etiam in eo quod corripit, & aliqua emendatiora pœna plectit, eleemosynã dat, qui misericordiam præstat. Raphael quoq; angelus vt eleemosyna libẽter ac largiter fiat hortatur, dicẽs: Bona est oratio cum ieiunio & eleemosyna. Quia eleemosyna à morte liberat, & ipsa purgat pctã. Ostẽdit orationes nostras ac ieiunia minus posse nisi eleemosynis adiuuẽtur. Deprecationes solas parum ad impetrandum valere, nisi factorũ & operum accessiõe socientur. Reuelat angelus & manifestat & firmat eleemosynis petitiões nr̃as efficatiores fieri, eleemosynis vitam & periculis redimi, eleemosynis animas à morte liberari. Duæ namque sunt eleemosynæ.

Cypri. Tob,12.

Isido. Vna corporalis, ægenti dare quicquid potueris, al-

tera spiritalis dimittere à quo læsus fueris.

De laude & vtilitate Eleemosynarum.

Caput XXIX.

VEndite (inquit dominus) quæ possidetis, & date eleemosynam. Et iterum: Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Et Salomon ait: Redemptio animæ viri, diuitiæ suæ. Qui autẽ miseretur pauperi beatus erit. Et iterum Scriptura: Conclude eleemosynam in sinu pauperis & hæc pro te exorabit ab omni malo. Ignẽ ardentẽ extinguit aqua, ita & eleemosyna peccatum. Et iterũ: Qui obturat aures suas ne audiat pauperẽ, & ipse inuocabit dominũ, & non erit qui exaudiat eum. Neq; enim misericordiam dei mereri poterit, qui misericors ipse non fuerit, aut impetrabit de diuina pietate aliquid in precibus qui ad precẽ pauperis non fuerit humanus. Quod iterum in psalmis spiritus sanctus declarat & probat, dicẽs: Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eum dominus. Nam & Daniel regi Nabuchodonosor legitur tale dedisse cõsilium: Propterea Rex placeat tibi consilium meum, & peccata tua eleemosynis redime, & iniustitias tuas miserationibus pauperum, & erit deus parcẽs peccatis tuis. Quod si peccata sua redimere voluisset, potuisset vtiq; euadere mala quæ perpessus est. Deus em̃ eleemosynis pauperum fœneratur, & cum datur minimis Christo datur. Ipse em̃ in iudicio suo dicturus est. Esuriui & dedistis mihi manducare, sitiui & dedistis mihi potum. Nudus

Luc,11. Lucæ,12. Pro,13. Eccl,29. Pro,21. Cyp. Psal,40. Dan,4. Mat,25.

fui & vestistis me, hospes & collegistis me. Infirm⁹ & in carcere, & visitastis me, & cætera. Et quod feci Mat. 25. stis vni dę minimis meis, mihi feciſtį. Et tunc audiēt vocē illam beatam: Venite benedicti patres mei, p-cipite præparatum vobis regnū ab origine mundi.

VQuod per eleemosynā omniū peccatoꝝ tribuatur remissio. VCaput XXX.

Tob. 4. BEatus namq; Tobias filium monens, vt eleemosynam faceret, ait inter alia: Ex substantia tua fili mi fac eleemosynam, & noli auertere faciē tuam ab vllo paupere. Ita enim fiet, vt nec à te auertat facies domini. Quomodo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abūdanter tribue. Si exiguum fuerit, etiam exiguum libēter impartire stude. Præmium enim bonū tibi thesaurizas in die necessitatis. Quoniā eleemosyna ab omni peccato & à morte liberat & non patiet animā ire in tēbras.

VQuam pie ac salubriter ad eleemosynæ studium diuina nos instruat scriptura. VCaput XXXI.

Tob. 4. FIducia magna erit corā summo deo eleemosyna, omnibus facientibus eam. Hinc & per quē dam sapientem dicitur. Fili eleemosynam pauperis ne defraudes, & oculos tuos ne transuertas à paupere. Animam esurientē ne despexeris, & non exasperes pauperē in inopia sua. Cor inopis ne afflixeris, & non protrahas datum angustianti. Igitur quicunq;

de virtute eleemosymæ plura noscere cupit, legat librum sanctissimi martyris Cypriani, quē de eleemosyna scripsit. Et beati Maximini Taurinensis episcopi librum, quē & ipse de eleemosyna scripsit, & sufficienter inueniet.

VDe Humilitate. VCaput XXXII.

HVmilitas quidem hæc est, vt omnes homines æstimemus superiores nobis, & omnibus nos inferiores & viliores, non solum humili pronuntiemus sermone, sed etiam intimo credam⁹ cordis affectu. Basili.

VDe laude humilitatis. VCap. XXXIII.

DOminus ac redemptor noster vt ad humilitatē nos prouocaret, per euangelium suum formam nobis humilitatis ostendit dicens: Discite à me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiē animabus vestris. Ipse etenim per Prophetam dicit: Ad quē aūt respiciam nisi ad humilem & quietū et trementē sermones meos? Hinc beat⁹ Petrus apostolus ait: Omnes autē inuicem humilitatē insinuate. Quia deus superbis resistit, humilibus autē dat gratiam. Esto in humilitate fundatus, esto omnium nouissimus. Humilia te vt exalteris. Minimum te fac omnibus, nulli te præponas, nulli te superiorem deputes. Aestima omnes superiores esse tibi, quamuis summus sis. Humilitatē tene, quia si humilitatem tenueris, gloriosus eris. Quantum enim humilior fueris tm̄ te sequitur altitudo gloriæ. Descen- Mat. 11. Esa. 66. 1. Pe. 5.

de,vt ascēdas,humiliare vt exalteris,ne exaltatus humilieris. Humilitas aūt casum nescit, humilitas lapsum non nouit. Qui enim sibi vilis est ante deum magnus est. Et qui sibi displicet deo placet. Esto igit paruus in oculis tuis,vt sis magnus in oculis dei. Tātum em̄ eris ante deum pretiosior,quantū fueris ante oculos tuos despectior. Porta quoq; semper vere cunctiam in vultu de recordatiōe peccati. Puluis es, in puluere sede. Cinis es,in cinere viue. In summo honore summa tibi sit humilitas,non te extollat honor. Tanto maiori humilitate perspicuus esto,quāto magis fueris dignitate prælatus. Occasiō igitur pditionis nostræ facta est superbia diaboli, & argumentum redemptionis nostræ inuenta est humilitas dei. Hostis enim noster inter omnia conditus videri super oīa voluit elatus,redemptor aūt noster magnus manens super omnia, fieri inter oīa dignatus est paruus. Ergo dicatur humilibus, quia dū se deijciunt,ad dei similitudinem ascendunt. Dicatur elatis,quia dum se erigūt in apostatæ angeli imitationem cadunt.

Grego.

VQuod per autoritatē humilitatis sancti viri culpas delinquentium feriunt.

VCaput XXXIIII.

SAncti etenim viri per autoritatem humilitatis nullis potestatibus contra veritatem agentib⁹ parcunt. Sed quos attolli per elationem conspiciunt,per spiritus autoritatē premūt. Hinc est enim

quod à deserto Moyses veniens Aegyti regē ex autoritate aggreditur dicens: Hæc dicit dominus deus Hebreorum. Vsquequo non vis subijci mihi? dimitte populum meū vt sacrificet mihi. Cui dum plagis oppressus Pharao diceret. Ite, sacrificate deo vestro in terra: aucta protinus autoritate respondit. Non potest ita fieri, abominationē em̄ Aegytiorū immolabimus dño deo nostro. Hinc enim est quod peccātem regē Nathan aggreditur cui prius similitudinē perpetratæ præuaricatiōis obijciens, eum̄q; reū per propriū iudiciū vocē tenens,protin⁹ subiunxit,dicēs: Tu es ille vir qui fecisti hanc rem. Hinc est em̄ quod vir dei ad destruendā Idololathriā Samariā missus, Hieroboam regē super altare thura iacientē, non regem veritus, non formidine mortis pressus cōtra altare intrepidus autoritatem liberę vocis exercuit,dicens: Altare altare hæc dicit dñs. Ecce filius nascetur domui Dauid,Iosias nomine,& immolabit sup te sacerdotes excelsorū. Hinc est quod Achab superbus, idolorū seruitio subactus,cum increpare Heliā præsumeret,dicens: Tu es ille qui cōturbas Israēl. Helias protinus superbi regis stulticiā,obiurgationes liberæ autoritatis percussit,dicēs: Non ego turbaui Israēl,sed tu & domus patris tui, qui dereliquistis mandata domini,& secuti estȝ Baalim. Hinc est quod Heliseus veram magistri celsitudinem sequens, eūdem Achab ad se cum Iosaphat rege venientem ex reatu pfidiæ confidit dicēs. Quid tibi & mihi? vade ad prophetas patris tui & matris tuæ. Et viuit dñs exercituum in cuius conspectu sto,quod si non vultum Iosa

Exo.5.

2.Reg.12.

3.Re.13.

3.Re.18.

4.Re.3.

phat regis Iudæ erubescerē nec attēdissem quidē te nec respexissem. Hinc est quòd idem vir Naamā ad se cum equis & curribus venientē ante ostiū fixit,& talētorum copia ac vestium fulto nō occurrit, non
4.Re.5. ianuam domus aperuit, sed vt lauare septies in Iordane debuisset per nunciū iussit. Vnde & idē Naamā iratus recedebat dicēs. Putabā quod egrederetur ad
Act. 4. me. Hinc est quod Petrus cum eum sacerdotes & principes, etiam per flagella sçuiētes, in Iesu nomine loqui prohiberent, cum magna protinus autoritate rñdit, dicēs: Si iustū est in conspectu dei, vos potiꝰ audire quàm deū, iudicate. Non em̄ possumus quæ vidimus & audiuimus non loqui. Hinc est q̄d Paulꝰ
Actu. 23. cum residentē contra veritatē sacerdotum principē cerneret, eumq; minister illius alapa percussisset, nō maledictū perturbatus intulit, sed repletus spiritu li bera voce prophetauit dicēs: Percutiet te deus paries dealbate, & tu sedēs iudicas me secundū legē, & cō tra legem iubes me percuti? Hinc est q̄d Stephanus
Actu. 7. cōtra vim psequentiū autoritatē vocis exercere nec moriturus expauit, dicens: Dura ceruice & incircuncisis cordibus & auribus, vos semper spiritu sancto restitistis sicut & patres vestri. Sed quia sancti viri ad verba tantæ altitudinis, zelo veritatis non autē vitio elationis exiliunt, ipsi patēter indicant qui factis dictisq; alijs, & quanta humilitate polleāt, & erga eos quos redarguunt quanta charitate ferueant, manifestant. Superbia quippe odiū generat, humilitas amorē. Verba itaq; quæ amor exasperat, profecto ex fonte humilitatis manant. Quomodo ergo

Stephanus proferre increpationē per elationē potuit, qui pro eisdē, quos increpauerat, ad deteriora crescentibus, seq; lapidantibus flexis genibus orauit, di- Act. 7.
cens: Domine ne statuas illis hoc peccatū? Quomodo Paulus contra gentis suę sacerdotē ac principem asperitatis verba superbiens, intulit, qui humilitate se etiam discipulorꝫ seruitio substernit, dicens: Non em̄ nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christū do 1. Cor. 1.
minū nostrū. Nos aūt serui vestri per Christū? Quomodo Petrus per elationē principibus restitit, quorū errorē compatiens, velut reatum excusat, dicens: Scio quia per ignorantiā feciſtis, sicut & principes ve Actu. 3.
stri. Deus qui prænunciauit per os omniū prophetarū pati Christū suum, impleuit sic, quos ad vitam misericordia trahit dicens: Pœnitemini igitur & cōuertimini vt deleantur peccata vestra? Quomodo Heliseus videre Naaman ex elatione noluit, qui non solum se conspici, sed teneri se etiā à muliere permisit? 4.Reg.4.
De qua scriptū est. Cumq; venisset ad virū dei in mōte apprehēdit pedes eius, & accessit Giezi, vt amoueret eam, & ait homo dei. Dimitte illam, anima enim 3.Reg.18.
eius in amaritudine est. Quomodo Helias superbo regi increparionis verba p tumorē intulit, qui ante illius currū humiliter cucurrit, sicut scriptū est. Accinctusq; lumbꝫ currebat ante Achab? Quomodo Hie 3.Reg.13.
roboam præsentiā ex elatione despexit qui arētem dextrā eius saluti pristinæ protinus ex pietate reparauit? sicut scriptū est: Cumq; audisset rex sermonē hominis dei, quē clamauerat cōtra altare in Bethel, extēdit manum suā de altari, dicens: Apprehēdite

eum. Et exaruit manus eius ꝛ Et paulopoſt. Orauit
2. Re. 13. vir dei faciẽ domini, & reuerſa eſt manus eius ad eũ,
& facta eſt ſicut prius fuerat ꝛ Quia ſuperbia gignere virtutes neſcit, quanta ex humilitate prodijt vox increpationis oñditur, quam ſigna comitãtur. Quomodo Nathan contra Dauid regẽ per verba increpationis tumuit, qui cum increpanda culpa in terram eius conſpectui pronus ſtrauit ꝛ ſicut ſcriptum eſt. Nunciauerunt regi dicentes. Adeſt Nathan propheta. Cumq; introiſſet ante cõſpectum regis, adorauit illum pronus in terra. Quomodo Moyſes regi Aegyptio libere reſiſtẽs eum deſpicere potuit qui deo familiariter colloquens ſequentẽ ſe Iethro cognatũ humilis adorauit ꝛ Cuius etiã conſilio tãtam obediẽtiam præbuit, vt poſt ſecreta dei colloq̃a magnũ lucrum duceret, quod foris ab ore hominis audiret ꝛ Ex alijs ergo ſanctorũ factis diſcimus, quid de alijs penſare debeam⁹. Sancti etenim viri nec ex elatione ſunt liberi, nec ex timore ſubmiſſi, ſed cum eos rectitudo ad libertatẽ vocis erigit, cõſideratio infirmitatis propriæ in humilitate cuſtodit. Culpas quippe delinquentiũ, & ſi ex alto increpantes feriunt ſemetipſos tñ apud ſe ſubtilius iudicãtes, quaſi in abiectos ponunt. Et quo praua in alijs inſequũtur, in eo ad reprimẽdos ſe atrociores reddunt. Rurſumq; q̃ ſibimet meliora agẽtibus nequaq̃ parcunt, eo vigilantius aliena reprehẽdunt. Quid enim de humana potẽtia mirari poterunt qui ſemetipſos quoq; deſpiciunt, etiam cum intime per eam arcẽ ſublimitatẽq; apprehendunt ꝛ Idcirco igitur bene foris diiudicãt alti-

tudinẽ terrenæ celſitudinis, quia intus oculum noñ grauat pondus tumoris.

VDe Patientia. Caput XXXV.

PAtientia vera eſt aliena mala æquanimiter p Cyp.
peti, contra eum quoq; qui mala irrogat nullo dolore morderi. Nam qui ſic proximi mala portat, vt tamen tacitus doleat, & tẽpus dignę retributionis quęrat, patientiã non exhibet, ſed oñdit. 1. Cor. 13.
Scriptum quippe eſt. Charitas patiens eſt, benigna eſt. Patiens namq; eſt, vt aliena mala toleret. Benigna vero eſt, vt ipſos etiam, quos portat, amet.

VDe laude patiẽtiæ. VCap. XXXVI.

PAtientia aũt fratres dilectiſſimi, non tñ bona
cuſtodit, ſed & repellit aduerſa, Spiritũ ſanctũ Cypri.
fouens, & cæleſtibus ac diuinis cohęrens cõtra facta carnis & corporis (quibus anima expugnatur & capitur) virtutũ ſuarũ propugnaculo reluctatur. Late patet patientiæ virtus, & vbertas eius & largitas de vnius quidẽ nominis fonte proficiſcit, ſed exundantibus venis per multa gloriarũ itinera diffunditur. Nec proficere aliquid in actib⁹ noſtris poteſt ad conſummandũ gloriam, niſi inde cõſummationis accipiat firmitatẽ. Patientia eſt quę nos domino & cõmendat & ſeruat. Ipſa eſt quæ iram tẽperat, q̃ linguam frenat, quæ mentem gubernat, pacẽ cuſtodit, diſciplinã regit, libidinis impetũ frangit, tumorẽq; violentiã cõprimit, incendiũ ſimultatis extinguit. Coęrcet potẽtiam diuitũ, inopiam pauperũ refouet,

Tuetur in virginibus beatam integritatẽ, in viduis laboriosam castitatem, in cõiugatis & maritatis indiuiduam castitatẽ. Facit humiles in prosperis, in aduersis fortes, cõtra iniurias & cõtumelias mites. Docet delinquentibus cito ignoscere, si ipse delinquas, diu & multum rogare. Tentationes expugnat, persecutiones tolerat, passiones & martyria cõsummat. Ipsa est quæ fidei nostrę firmamẽta firmiter munit. Ipsa est quæ incrementa spei sublimitate perhibet. Ipsa dirigit vt tenere possimus viam Christi, dum per eius tolerantiam ingredimur. Ipsa efficit vt perseueremus filij dei, dum patientiã patris imitamur. Hæc em̃ christianitatis summa est, vt amantibus vicissitudinem, lædentibus patientiã rependamus. Qui ergo fuerit patientior ad iniuriã, potentior constituetur in regno.

VExempla sanctorum patrũ de patientia.

VCaput XXXVII.

Cyp. 1. Pe. 2. PEtrus super quẽ ecclesia domini dignatiõe fundata est, in epistola sua ponit & dicit. Christus passus est pro vobis, relinquẽs vobis exemplũ vt sequamini vestigia eius, qui peccatũ non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, qui cum malediceret non remaledicebat, cum pateretur non cõminabatur. Tradebat aũt se iudicanti se iniuste. Inuenimus denique & Patriarchas, & prophetas, & iustos omnes qui figurã Christi imagine præeunte portabant, nihil magis custodisse in laude virtutũ suarũ, q̃ ꝺd patientiam forti & stabili æquanimitate tenuerunt. Sic

Abel originem martyrij & passionẽ iusti hoĩs initians primus & dedicans, aduersus fratrẽ fratricidam non resistit nec reluctatur, sed humilis & mitis patiẽter occiditur. Noë per centũ annos in ædificationẽ arcæ longos sustinuit labores, sed hos patienter & sine murmuratione pertulit. Sic Abrahã deo credens & radicem ac fundamentũ fidei primus instituẽs, tẽtatus in filio non dubitat nec cunctatur, sed præceptis dei tota patientia deuotionis obsequitur. Et Isaac ad hostiæ dominicæ similitudinẽ præfigurat', q̃n à patre immolandus offertur, patiens inuenitur. Et Iacob fugatus à fratre de domo sua patiẽter excedit, & maiore patientia postmodũ supplex adhuc magʒ impiũ & psecutorem muneribus pacificis ad cõcordiam reuocat. Ioseph venundatus à fratribus & relegatus, non tm̃ patienter ignoscit, sed & gratuita frumenta venientibus largiter & clementer impartit. Moyses ab ingrato & ꝓfido populo cõtemnitur frequenter & pene lapidatur, & tamen lenis & patiens pro eisdem dn̄m deprecatur. Samuel vero ab scelerato populo de principatu eĵcitur, & tamen pro eisdẽ lachrymosis precibus patiens dominũ supplicat. In Dauid vero, ex quo secundũ carnẽ Christi natiuitas oritur, quàm magna & mira & Christiana patiẽtia, habuisse in manu sæpe vt Saul regẽ persequentẽ se, & interficere concupiscentem, posset occidere, & tm̃ subditũ sibi & traditum maluisse seruare, nec reppendisse inimico vicẽ, sed occisum adhuc insuper & vindicasse. Esaias prophera patiens à perfidis iectus esse perhibetur. Hieremias propheta neruo religat', sed

Bern. Cyp. Greg. Cyp. Ioan.

cuncta pro dño patienter ptulisse legitur. Ezechiel in captiuitate positus patiens per omia fuisse cognoscitur. Daniel in lacum leonũ mittitur, & patiens in omnibus tribulationibus pro dei amore fuisse reperitur. Tres pueri in camino ignis missi pro dei amore patienter sustinuerunt, vnde & in sancta ecclesia celebre nomen promeruerunt. Iob orbitate filiorũ percussus, substantia q̃ innumera priuatus, tormentis grauioribus corporis sui afflictus, ab vxore multis opprobrijs vexatus, ab amicis irrisus, nunq̃ ex ore suo indignũ protulit sermonẽ, sed omnia patienter pertulit. Tobias cæcitate percussus, ab vxore improperatus, nunq̃ ex eius ore sermo murmuratiõis exiit, sed patiens in omnibus semp fuisse cognoscit. Machabei martyres innumera pro lege dei sui patiẽter sustinuerunt tormenta. Ioãnes baptista ab impiissimo Herode rege in carcerẽ truditur, ibiq̃ patienter ꝓ veritatis assertiõe capite plectitur. Petrus apostolor̃ princeps (sicut in Actis apostolor̃ legitur) cum cæteris suis coapostolis sæpe flagellatur ꝓ diuinaratis cultu, patiens & gaudens semp fuisse repitur. Vn-
Actu. 4. de dicit scriptura. Ibãt apostoli gaudentes à conspectu concilij, quod digni habiti sunt pro nomine Iesu cõtumeliam pati, Paulus apostolus multa ꝓ Christi amore passus est, quę etiã enumerari difficile est: carceres, vincula, verbera, flagella, supplicia. A Iudæis lapidatur, virgis cæditur, præcipitatur, latrones incurrit, ab inimicis fratribus insidias pfert, int⁹ timor est, foris pugna. Patitur famẽ, nuditatẽ, calumnias, insidias, tribulationes. Bestias tolerat, & quid op⁹

est multa dicere? quotidie moritur, & tamen in his omnibus gaudet & gloriatur, atq̃ patiẽs & exultãs dicit: Gaudeo aũt in passionibus meis. Et iterꝝ: Non solum aũt, sed & gloriamur in tribluationibus. Si ergo Col. 1. Ro. 5.
tanta patiẽs gaudebat & gloriabatur, q̃ erit venia, q̃ excusatio his, qui pro paruis iniurijs ac verberibus, aut qualibuscunq̃ tribulationibus, quæ vtiq̃ illis inferiores sunt, impatientes existunt? Ioannes apostolus & euangelista in dolio feruẽti missus, & in insula Pathmos exilio relegatus cuncta aduersa sibi illata patiẽter propter amorẽ Christi tolerat. Stephanus ab apostolis diaconus ordinatus inter manus lapidantiũ corde pacifico pro suis ipsis inimicis, fixis in terra genibus deprecatur. Ecce eñ cognoscimus diuina nos instruente scriptura, quia sancti patres nostri qui nos præcesserunt per virtutẽ patiẽtiæ cælestes coronas promeruerunt. Seruate ergo fratres in mẽte patientiã, eam q̃ cũ res exigit, exercete in operatiõe, nulla vestrarꝝ rerũ vos damna pturbẽt. Si eñ fixa mente mãsura damna ptimescitis, dãna rerꝝ trãseuntium grauia non putatis. Si æternę retributionis gloriã conspicitis, de temporali iniuria non doletis. Tolerate ergo aduersarios vestros, sed vt fratres diligite quos toleratis. Grego.

Testimonia sacrarꝝ scripturarum de patientia. Caput XXXVIII.

Dominus ac redemptor noster, qui princeps pacis à propheta appellatur, in cui⁹ secundũ carnẽ natiuitate angelorꝝ cecinit exercitus, Esa. 9.

Luc. 2. Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Qui anteq̃ ad cælestia carne ascenderet, ait: In patientia vra possidebitis animas vestras.
Luc. 21. Heb. 10. Sic & apostolus Paulus ait. Patientia vobis necessaria est vt voluntatẽ dei faciẽtes reportetis promissiHeb. 12. onẽ. Item: Pacem sequamini cum omnibus & sanctimoniã, sine qua nemo deum videbit. Hinc Iacoiaco. 1. bus ait. Patiẽtia aũt opus perfectũ habeat, vt sitis p-
Eodem fecti & integri in nullo deficiẽtes. Beatus vir qui sufert tentationẽ quoniã cum probatus fuerit accipiet coronã vitæ quã repromisit deus diligẽtibus se. Hic
Pro. 16. Salomon ait: Melior est patiens viro forti, & qui dominat animo suo, expugnatore vrbiũ. Pacẽ igitur charissimi habeamus, quia pacificos & cõcordes deus in domo sua habitare præcepit, vt qui filij dei esse cœpimus in dei pace maneamus, & quibus spiritus vnus est, vnus sit & animus & sensus. Beatissim⁹ nãque martyr Cyprianus elegantissimũ de bono patiCyp. entiæ scripsit librũ, quẽ qui legere voluerit, pleniter in eo, quale sit bonũ patiẽtia, inuenire poterit.

De Tolerantia. Cap. XXXIX.

Greg. SI filij elector⁹ sumus, restat necesse est vt pereorum exempla gradiamur. Bonus enim non fuit qui malos tolerare recusauit. Hinc nam q̃ est quod de semetipso beatus Iob asserit dicens. Frater
Iob. 30 fui draconũ & socius strutionum. Hinc p Salomo-
Cantico. 2. nẽ sponsi voce sanctæ ecclesiæ dicitur. Sicut liliũ inter spinas, sic amica mea inter filias. Hinc ad Ezechi-
Eccl. 2. elem dominus dicit. Fili hominis ne timeas eos, ne-

que sermones eor⁹ metuas, qm̃ increduli & subuersores sunt tecũ & cum scorpionibus habitas. Hinc 2. Pet. 2. Petrus beati Loth vitã glorificat dicens. Et iustum Loth oppressum à nefandorum iniuria ac luxuriosa cõuersatione eripuit. Aspectu enim & auditu iustus erat habitans apud eos, qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant. Hinc Paulus di Phil. 2. scipulor⁹ vitam & laudat & roborat, dicens: In medio nationis prauæ & peruersæ inter quos lucetis sicut luminaria in meridie verbũ vitæ cõtinentes. Hic Ioannes Pergami ecclesiã attestatur dicens. Scio vbi habitas, vbi sedes est Satanæ, & tenens nomen meũ non negasti fidẽ meam. Ecce fratres charissimi pene oĩa percurrẽdo cognoscimus, quia bonus non fuit, quẽ malorum prauitas non probauit. Vt eñ ita loquar, ferrum nostræ animæ nequaq̃ producit ad subtilitatẽ acuminis, si hoc non eraserit alienæ limæ prauitatis. Tolerem⁹ igitur aduersarios nostros, sed sine cessatione amemus quos toleramus, eisq; quæcunq; possumus bona, hilari animo tribuam⁹. Quia hoc solum deus sacrificiũ accipit, quod ante eius oculos in altari boni operis, flamma charitatis incendit. Hinc dominus in euangelio ait: Diligite inimicos ve- Mat. 5. stros, bene precemini his qui oderunt vos, & orate pro psequentibus & calumniantibus vos, vt sitis filij patris vestri qui in cælis est.

Qualis debeat esse tolerantia seruorum dei tempore tribulationis. Cap. XL.

OPortet te o Christiane inter odia cordium, inter probra liguarũ, inter ipsas persequentium manus æquali imo lætiori semper corde versari. Et si tibi ablatę fuerint facultates tuę, dic. Nudꝰ
Iob. 1. exiui de vtero matris meę, nudus & hinc abscedam.
1. Timo. 6. Adde & illud apostolicũ. Nihil intulimus in hũc mũdum, sed nec auferre quid possumus. Audis te maledici & infamari apud hoĩes & cõtumelijs onerari, recordare & ante oculos pone verbũ dñi, quibus ait:
Luc. 6. Vę vobis cum benedixerint vobis oĩes homines.
Eodem Et iterũ. Gaudete & exultate, cum eiecerint nomen vestrũ tanq̃ malum, ꝓpter filiũ hominis. Expulsus es patria & domo, recordare qa non habemus hic permanentẽ, sed futurã inquirimꝰ. Quid te ergo patriã putas perdidisse qui in tota terra peregrinus es? Sed & si ęgritudinẽ incurristi grauissimã, vtere apostolico illo sermone quo ait. Nam & si is qui forẽ est homo noster corrũpitur, tñ is qui intus est renouat̃ de die in diẽ. In carcere inclusus es & mors crudelis imminet & intentat̃, adduc añ oculos Ioannẽ in carcere ceruice cęsum, & tm̃, ꝓphetę caput saltatrici puellę in mercedẽ libidinis datũ. Hęc ergo singula cum inferunt̃ iniuria, sed eoꝝ q, ꝓ his retribuũtur gloria, nõ solũ à pctis absoluit̃ qui hoc patit̃, sed & iustitias acquirit, tm̃ est vt fides eũ constãtia q̃ non deserat,

VDe Indulgentia. VCap. XLI.

Mat. 6. AIt dominus. Si dimiseritis hominibus pecca ta eorũ, dimittet & vobis pater vester qui in cælis ste peccata vestra. Sin aũt non dimiseri

tis hominibꝰ peccata eoꝝ, nec pater vester dimittet vobis pcta vestra. Hinc Petus ait: Non reddentes malũ pro malo, nec maledictũ pro maledicto, sed e- 1. Pe. 3.
contrario benedicẽtes, quia in hoc vocati estẽ, vt benedictionẽ hęreditatis possideatis. Hinc Paulus ait: Eph. 4.
Cũ patiẽtia supportãtes inuicẽ, & donantes vobismetipsis. Si quis aduersus aliquẽ habet quęrelã, sicut deus in Christo donauit vobis, ita & vos facite, nul Leui. 19.
li malũ pro malo reddẽtes. Hinc diuina scriptura dicit: Ne quæras vltionẽ nec memor eris iniuriæ ciuiũ Pro. 20.
tuoꝝ. Hinc Salomon ait. Ne dicas reddã malũ pro malo, expecta dñm & liberabit te. Relinque proximo tuo nocẽti te, & tunc deprecãti tibi peccata soluentur. Igit̃ quicunq; remissionẽ suoꝝ vult accipere pcõrum, dimittat oĩbus in se peccãtibus, quia talẽ vnusquisq; indulgentiã accepturus est à dño, qualem & ipse dederit proximo suo.

VDe Misericordia. VCap. XLII.

MIsericordia, cõpatiendo alienæ miseriæ vocabulũ sortita est. Oĩa peccata misericordię opibus expurgãtur, sed iam caueat peccare q misericordiã impartit. Cęteꝝ nulla est delicti venia, qñ sic prędit misericordia, vt eam sequãtur pcta. Nullus aũt in alieno misericors esse potest, qui praue viuendo in se misericors non est, Qui eñ sibi neq̃ est, cui bonꝰ? Nulla scelera misericordijs redimi possunt, si in peccatis quisq; permanserit. Tunc autẽ fructũ misericordiaꝝ cõsequitur indulgentia, qñ ab scelerũ opere desinitur. Misericordes igit̃ simus ad

oēs,vt & ipsi misericordiā cōsequamur à dño, ipō
Mat. 5. dicente: Beati misericordes,qm̄ ipsi misericordiā cō
Luc. 6. sequent̄. Et iter̄. Estote igit misericordes, sicut & pa
Ephe. 4. ter vester misericors est. Hinc Paulus ait. Estote aūt
inuicē benigni,misericordes,induite vos sicut electi
dei viscera misericordiar̄. Hinc Salomō ait. Facere
Pro. 21. misericordiā & iudiciū magis placet dño q̄ victimę
Eccl. 35. Hinc per quendam sapientem dicitur. Qui facit mi
sericordiam,offert sacrificium,

VDe Compassione. VCap. XLIII.

Mat. 7. PEr euangelium namq; suū admonet nos dñs
dicens. Omnia quęcunq; vultis vt faciant vo-
bis homines,ita & vos facite illis. Hæc est em̄
lex & prophetæ. Quod tibi accidere non vis,nec ꝓ-
ximo tuo cupias euenire. Condole in alienis calami
tatibus,satiare fletibus: in alienis laboribus,in tribu
latiōe alterius & tu esto trist̄. Talis esto alijs, quales
optas esse circa te alios. Quod non vis pati non
facias,nec inferas alio mala, ne patiaris similia. Ita
clemens esto in alienis delictis sicut in tuis,vt nec ali
ter te nec aliter alios penses. Et sic alios iudica vt iu-
dicari cupis. In tribulatiōe positis subuenire non ces-
ses,dolentem consolari ne dimittas.

VDe Castitate. VCap. XLIIII.

CAstitas em̄ fructus suauis est,pulchritudo inui
olata sanctor̄, Castitas securitas mentis,sanita
tas corporis. Nisi em̄ vnusquisq; castus pscue-
rauerit ad perpetuā requiē puenire, & deum videre
Hebr. 12. non poterit,testante Paulo apl̄o: Pacē sectamini cū

oīb⁹ & sanctimoniā,sine q̄ nemo videbit deū. Hic
quoq; euidēter sine sanctimonia(quā solet integrita
tē mentis vel puritatē corpris appellare) pronuntia Cassiod.
uit deū penitus videri non posse. Hinc ꝑ eundē apo
stolū dicitur. Hæc est voluntas dei sanctificatio vr̄a, 1. Tes. 4.
vt abstineatis vos à fornicatiōe, vt sciat vnusquisq;
vestrū vas suū possidere in honore & sanctificatio-
ne,non in passiōe desiderij,sicut & gentes q̄ ignorāt
deū. Amemus igitur castitatē,quia castas mentes ca
staq; corpora deus inhabitat, luxuriosas aūt & im-
mūdas cōdemnat. Quāta em̄ bona quis fecerit, licet
oret,licet noctes in oratiōibus & vigilijs pugiles du
cat,licet omnē substantiā suā pauperibus tribuat,li-
cet inedia & per ieiunia longa corpus suū atterat,li-
cet cætera diuina p̄cepta adimpleat, si castitatē non
habuerit nihil ei proderit. Vnde & dñs in euangelio
p̄cepit dicēs. Sint lumbi vestri p̄cincti & lucernæ ar- Luce. 12.
dentes in manibus vestris. Duo aūt sunt q̄ iubentur,
& lumbos restringere,& lucernas tenere,vt & mun
ditia sit castitatis in corpore, & lumē veritat̄ in opa
tiōe. Redemptori etenim nostro vnū sine altero pla
cere nequaquā potest,si autē is qui bona agit adhuc
luxuriæ inquinamenta non deserit,aut is qui castita
te præeminet necdum se per bona opa exercet. Nec
castitas ergo magna est sine bono opere,nec op⁹ bo
num est aliquid sine castitate.

VDe Obedientia. VCap. XLV.

OBedientia est via sancta quæ sectatores suos
ad cælestē perducit patriā, per hāc viam dñs

noſter Ieſus Chriſtus propter nos & ꝓpter noſtrã ſalutẽ ambulare dignatus eſt, de q̃ Paulus dicit apo-
Phil. 2. ſtolus. Factus eſt Chriſtus obediens patri vſq; ad mortẽ, mortem aũt crucis. Per hanc Abraam patriarcha cucurrit qñ ad imperiũ dñi dilectum filiũ ad immolandũ duxit. Per hanc apl'i ſancti Petrus & Andreas ad vocationẽ domini relictis retrib⁹ ſecuti ſunt eum. Per hanc viam Matthęus ſecutus eſt dñm relicta thelonaica lucra. Per hanc viam ſanctã oñes patriarchę, prophetę, apoſtoli, martyres, ceteriq; electi meruerũt puenire ad deũ. Licet arcta ſit & anguſta via, tñ viatores ſuos ad perpetuã perducit viã, dicẽte
Mar. 7. dño. Arcta & anguſta eſt via q̃ ducit ad vitam. Non em̃ durũ tibi & aſperũ videatur, cum audis arctã & anguſtam viã eſſe obediẽtiam, ſed magis gaude propter hoc, quod ſubſequit: quæ ducit ad vitã. Si enim hoĩes propter regis iuſſionẽ aut alicuius potẽtis hominis in exteras regiones, & etiã in tranſmarina & peregrina, & omnino incognita, & valde periculoſa loca, propter aliquod temporale lucrũ (quod cũ habuerint ſtatim illis abſtrahi poteſt) intantũ obediẽtes exiſtunt vt etiã per innumeras regiones & patrias, per difficultates terrarũ, per aſpera & dura itinera, ꝓ periculoſa naufragia fluminũ, per terribiles vndas fluctuſq; marinos, inter hoſtiles gladios, inter latronũ inſidias, inter inimicorũ incurſus volũtarie & alacriẽ diſcurrũt, & hæc oñia ſuſtinẽt dimiſſa propria regiõe, dimiſſis parẽtibus, patre, matre, fratrib⁹, ſororib⁹, ꝓpinquis, vxoribus, filijs, domibus, mãcipijs, cunctaq; ſubſtantia: quos licet plangant amici, luge-

ant parentes, plorẽt filij, cõtriſtentur mãcipia, neſcientes vtrũ eos amplius iam viſuri ſint, an non illos nihil hor⁹ à iuſſione illius qui iuſſit põr retrahere, ſed tota intẽtione potẽtis hominis, qui hodie eſt & forſitan craſtina non erit, obedientiã exhibent? Sicut em̃ iam diximus, ideo hæc oñia tolerant, vt pro his cõmodum aliq̃d lucri terreni accipiant, ſi illi hoc faciunt propter hoĩem potentẽ poſt pauca moritur⁹ & propter lucra illa periturũ, quid nos miſeri in die iudicij deo noſtro in excuſatiõe noſtra dicturi ſumus, qui eius ſanctis ac ſalubribus iuſſionibus inobedientes exiſtimus, & monitis ſalubribus patrũ noſtrorũ non obtẽperamus? Quod em̃ homines ſeculi faciũt propter rem periturã, faciãt milites Chriſti propter gloriã ſine fine manſurã. Quod em̃ illi obedientes exiſtunt propter inanẽ extollentiã, fiant ſerui Chriſti obedientes propt̃ indeficientẽ excellentiã. Quod em̃ illi obediẽtes fiunt propter periturã gloriã perituri hoĩs, fiant famuli Chriſti obediẽtes propt̃ perpetuã gloriã perpetui redemptoris. Nulla igit̃ ſegnitia, nulla inſolẽtia, nulla tarditas, nulla pigritia, à bono obedientiæ opere nos retrahat, quia & ſi aſpera eſt via q̃ itur, tñ beata eſt patria ad quã peruenit. Obedientes igitur ſimus patribus & ſenioribus noſtris in quantũ ſecundũ deũ exhibent iuſſionẽ, ſi aũt contra deũ eſt quod imperant, dicamus eis humiliter & reuerẽter, Obedire oportet deo magis q̃ hominibus. Nota Actu. 5.

Qualiter ſubditi obedientes ſint præpoſitis ſuis. Caput XLVI.

EXistimam⁹ igitur fratres charissimi hilari animo mente promptissima obedientes prælatis & patribus nostris, quia diuina vox imperat nobis per Paulũ apostolũ dicens: Obedite præpositis vestris in dño & subiacete eis. Quanto em̃ humiliores & obediẽtiores fuerim⁹, tãto leui⁹ sup nos ac dulcius iugũ dñi sentiem⁹. Quãto obediẽtiores fuerim⁹ ꝓpositis & patribus nostris in tantum obediet deus orationibus nostris. Citius em̃ exauditur vna obediẽtis oratio q̃ decẽ milia cõtemptoris. Sancta em̃ intentione & cum oñi velocitate iussis seniorũ nostrorũ obtẽperemus, & mox vt aliquid nobis impatum à maiore fuerit, ꝛc si diuinitus imperetur morã pati nesciamus in faciẽdo, quia obedientia q̃ maioribus ꝓbetur deo exhibetur. Ipse em̃ dixit: Qui vos audit, me audit. Pro dei em̃ amore oñi obediẽtia nos subdamus maioribus nostris, vt imitatores valeam⁹ esse domini nostri, de quo dicit Apostolus: Factus est Christus obediens vsq; ad mortem.

Heb. 13.

Luc. 10.

Phil. 2.

Quomodo inuicem obedire debemus. Caput XLVII.

INuicem obedire debemus, sicut serui domni secundũ quod præcepit dñs, quia qui vult in vobis esse magn⁹, fiat omniũ nouissimus, & omniũ seruus. Quibus addidit, vt magis nos inclinet ad humilitatẽ: Sicut filius hoĩs non venit ministrari sed ministrare, Sed & illud quod ab Apostolo dictũ est: Per charitatem spiritus seruite inuicem.

Mat. 20.

Gala. 5.

Qui vere deum diligũt vltra vires suas

obedire desiderant. Caput XLVIII.

QVi fideliter & pure deum diligit, & cert⁹ est de retributiõe dñi, nec sufficere sibi putat ea quæ iniungũtur, sed semper augmenta operis quærit, & maiora q̃ iniungũtur desiderat & exoptat, etiãsi supra vires esse videat quod facit, nec aliq̃ securus est tanq̃ opere expleto, sed ecõtrario solli citus est & anxius tanq̃ qui nihil dignũ ꝓceptis euangelicis ægerit, memor illius dominici sermonis dicẽtis: Cum aũt feceritis omnia quæcunq; præcepi vobis, tunc dicetis, serui inutiles sumus, quod debuim⁹ facere, fecimus.

Luc. 17.

De laude ꝛ qualitate obedientiæ. Caput XLIX.

SOla namq; virtus est obediẽtia, quæ virtutes cæteras menti inserit, insertasq; custodit. Vnde & prim⁹ homo ꝓceptũ quod seruaret, accepit, cui se si vellet obediens subdere ad æternã beatitudinẽ sine labore peruenire. Hinc Samuel ait. Melior est obedientia q̃ victimæ & auscultare magis q̃ offerre adipem arietũ. Obedientia quippe victimis iure prẽponitur, quia per victimas aliena caro, per obedientiã vero voluntas propria mactatur. Tãto igit quisque deũ citius placat, quãto ante eius oculos repressa arbitrij sui superbia, gladio præcepti se immolat. Sed quia nonnunq̃ nobis huius mũdi prospera, nõnunq̃ vero iubent aduersa, sciendũ summopere est, quod obediẽtia aliq̃, si de suo habeat aliquid, nulla est, aliquãdo autẽ si de suo aliquid non habeat, mini

1. Reg. 15.

ma. Nam cum huius mũdi successus p̃cipitur, & cum locus superior imperatur, is qui ad percipienda hæc obedit, obedientiæ sibi virtutẽ euacuat, si ad hæc etiam ex ꝓprio desiderio anhelat. Neq; em̃ se sub obedientia dirigit, qui ad percipiẽda huius vitæ prospera, libidini propriæ ambitiõis seruit. Rursum cũ mũdi despectus p̃cipitur, cum probra adipisci & contumeliæ iubentur, nisi hæc ex semetipso animus appetat, obedientiæ meritũ sibi minuit, quia ad ea quę in hac vita despecta sunt, inuitus nolenśq; descendit. Ah detrimentũ quippe obedientia ducitur, cum mẽtem ad suscipiẽda probra huiꝰ seculi nequaq̃ ex parte aliqua, etiã suavota comitant̃. Debet ergo obedientia & in aduersis ex suo aliquid habere, & rursum in prosperꝫ ex suo aliquid omnimodo non habere, quatinus & in in aduersis tanto sit gloriosior, quanto diuino ordine etiã ex desiderio iungitur. Et in ꝓsperis tanto sit verior, quanto à p̃senti ipsa, quã diuinitus percipit, gloria funditus ex mente separat̃. Sed hoc virtutis pondus melius ostendim⁹, si cælestis patriæ duos heroum memoramus. Moyses namq; cũ in deserto oues pasceret à dño per angelũ in igne loquente vocatus est, vt eripiendæ oñi Israëlitarũ multitudini p̃esset. Sed quia apud se mente humilis extitit, oblatã protinus tanti regiminis gloriã expauit, mox́q; ad infirmitatꝫ patrociniũ recurrit, dicens: Ob secro dñe non sum eloquẽs, ab heri em̃ & nudiuster
Exo. 4. cius, ex quo cœpisti loqui ad seruũ tuum tardioris & impeditioris linguæ factus sum, & se postposito alium deposcit dicẽs: Mitte quẽ missur⁹ es. Ecce cũ au-

toritate linguæ loquitur, & ne tantæ regiminis ptãtem suscipiat, elinguẽ se esse causatur. Paulus quoq; Gal. 2.
diuinitus fuerat admonitus, q̃ Hierosolymã ascendere deberet, sicut ipse Galatis dicit: Deinde post annos q̃tuordecim iterũ ascendi Hierosolymã, assumpto Barnaba & Tito. Ascẽdi aũt fm reuelationem. Isq; in itinere cum prophetã Agabũ reperiss̃et quanta se aduersitas in Hierosolymis maneret, audiuit. Actu. 21.
Scriptũ quippe est. Virũ cuius hæc zona est, sic alligabũt in Hierusalẽ Iudæi. A Paulo aũt protinus rñdet̃. Ego non solũ alligari sed & mori in Hierusalẽ paratus sum pro noïe Iesu. Neq; em̃ p̃ciosiorem facio animã meã. Perceptiõe igitur reuelationis Hierosolymã pergens aduersa cognoscit, & tñ libẽter appetit. Audit q̃ timeat, sed ad hæc ardentior anhelat. Moyses itaq; ad prospera de suo nihil habet, quia precibꝰ renititur ne Israëliticę plebi p̃feratur Paulus aduersa etiã ex suo voto ducitur, q̃a malorũ imminentiũ cognitionẽ percipit, sed deuotiõe spũs etiã ad acriora feruescit. Ille p̃sentis ptãtis gloriã deo iubente voluit declinare. Iste deo aspera & dura spondente se studuit ad grauiora p̃parare. Præeũte ergo vtrorumq; ducũ infracta virtute, instituimus vt si obediẽtię palmã apprehendere veraciter nitimur, prosperis huiꝰ seculi ex sola iussiõe, aduersis aũt etiã ex deuotiõe militemus. Sciendũ vero est nunq̃ per obedientiã malũ fieri, aliq̃n aũt debet p obedientiã bonũ, quod agitur intermitti. Neq; em̃ mala in paradiso arbor extitit, quã deus homini, ne cõtingeret, interdixit. Sed vt per melius obediẽtiæ meritũ homo bene conditus

creſcceret, dignũ fuerat, vt hũc etiã à bono, phiberet, q̃tinus tãto verius hoc q̃d ageret virt⁹ eẽt, quãto & à bono ceſſãs autori ſuo ſe ſubditũ humili⁹ exhiberet.

De opere manuũ Cap. L.

OPortet eñ militẽ Chriſti operari manibus ſuis, ita vt quibuſlibet varijs officior̃ artibus, laboribus q̃ ſtudiũ ſuum impendat, ſequens lo
1. Teſ. 3. quentẽ Apoſtolũ qui dicit: Neq; panẽ grat̃ mãduca
Eodem uimus, ſed in labore & fatigatione nocte & die labo rantes. Et iter̃. Qui non vult operari: non manducet. Per otium eñ libidines & noxiarũ cogitationũ nutrimenta concreſcunt. Per laboris vero exercitiũ vitia nihilominus elabunt. Patriarchę nam̃q; greges pauerunt, & gẽtiles philoſophi ſutores & ſarctores fuerunt. Et Ioſeph iuſtus, cui virgo Maria deſponſa tata extitit, faber ferrareus fuit. Siquidẽ & Petrus apoſtolor̃ princeps piſcatoris geſſit officiũ, & oẽs apoſtoli corporale opus faciebant, vnde vitã corporis ſuſtentabãt. Si igit tantæ autoritatis homines, laboribus & operibus etiã ruſticanis inſeruierũt, quanto magis nos q̃s oportet non ſolũ vitæ noſtræ neceſſaria propriſ manibus exhibere, ſed etiam indigentiã alior̃ laboribus noſtris reficere, ſecundũ Apoſtolũ
Ephe. 4. dicentẽ. Qui furabatur iam non furet, magis aũt laboret operando manibus ſuis, quod bonũ eſt, vt habeat vnde tribuat neceſſitatẽ patientibus. Nam & idem beatus apoſt. Pau. ob hoc manibus ſuis opera
2. Teſ. 3. tus eſt, vt nobis operandi p̃beret exemplũ. Ait enim inter cętera: Non q̃ſi non habuerimus poteſtatẽ, ſed

vt noſmetipſos formã daremus vobis ad imitandũ nos. Pãdit cauſam, cur tm̃ labor̃ ſibi indixerat: ideo inquit. Formã daremus vobis ad imitandũ nos. In Actibus apſtor̃ legitur q; cum veniſſet Paul⁹ Corinthũ non patiatur ſe pmanere niſi apud Aquilã & Priſcillam, eò quod eiuſdem artis eſſent opifices, quã & ipſe ſolitus erat exercere. Ita eñ habet. Poſt hæc Paulus egreſſus ab Athenis, venit Corinthũ & inueniẽs Actu. 18.
quendã Iudæum noĩe Aquilã ponticũ genere, & Priſcillã vxorẽ eius, acceſſit ad eos, eò quod eiuſdẽ eẽnt artis, & manebat cum eis & operabat. Erant enim ſcenofactorię artis. Et non tantũ operatus eſt quãtum ſoli ſibi, ſed etiã his qui cum eo erant, poſſit ſuffi cere. Scriptũ eſt eñ in Actibus apoſtolor̃, quod, pcedẽs Myleto & exinde mittẽs Epheſum cõuocãs
Act. 20. que ad ſe prſbyteros eccl'ię Epheſior̃, & dans p̃cepta quẽaqmodũ regere eccleſiã dei ſe abſente deberent: Ait eñ. Argentũ & aurũ nullius cõcupiui ſicut ipſi ſcitis, qm̃ ad ea q̃ mihi opus erãt & his qui mecũ ſunt, miniſtrauerunt manus iſtæ. Oñia oñdi vobis, qa ſic laborantes oportet ſuſcipere infirmos. Nã & multa vitia amputat opatio manuũ. Scriptũ eſt eñ, In deſideriis eſt oñis ocioſus. Et iter̃: Ocioſitas inimica eſt animæ, & fomes Sodomitica ex ocioſitate
Ezec. 16. creuiſſe cognoſcitur, vt propheta loquitur, dicens: Hæc fuit iniquitas Sodomæ quod panẽ ſuũ in ſaturitate & ocio comedebant. Pertimeſcamus igitur ociоſitatis malũ, inſiſtamus bonis manuũ noſtrar̃ opi
Pſal. 127. bus, pſalmographi adimplentes ſententiã. Labores manuũ tuar̃ qa manducabis, beatus es & bene tibi

erit. Sicut em̃ nullũ ferme à dei seruis ociȝ tempus excipere cõuenit, ita meditatiõi quidẽ spirituali finẽ imponere. Nam pariter exercere necesse ẽ corporȝ animęq; virtutes: exterioris scilicet hoïs stipendia, interioris vero spiritalia alimẽta. De hoc beatus Augustinus eximius doctor inter cętera ait. Cantica vero diuina cãtare etiã manibus operãtes facile possunt, & ipsum laborẽ ranq̃ diuino celeumate cõsolari. An ignoramus oẽs opifices in quibus vanitatib⁹, & plęrunq; etiã turpitudinibus textricæ fabularũ donẽt corda & linguas suas cum manus ab opere non recedãt. Quid ergo impedit seruũ dei manibus operãtẽ, in lege dñi meditari, & psallere noï dñi altissimi?

Aug.

Quod nihil eis prosit, qui facultates suas abiiciunt, si voluntates proprias nõ relinquunt. Caput LI.

NIhil illis prodest qui facultates abiiciũt, si voluntates proprias non relinquũt, cum sit lõge pstantius voluntatibus proprijs renũtiare q̃ rebus. Res suas etiã mũdi huius philosophi abijcere potuerunt, & nũc quilibet hæretici possunt. Sed nec illi, cum suę voluntati fierent amatores secundũ voluntatẽ dei vixerũt, & isti dominicæ volũtati suæ voluntatis studio contradicũt. Non ergo ea res nos deo cõmendat, q̃ & inimici dei faciunt, sed illud q̃d non nisi vere Christiani & per hoc amatores dei pficiũt. Hi sunt qui volũtatibus suis rebusq; proiectis se suo creatori ex toto corde subiiciũt, ac suũ velle ex eius voluntate suspendũt, & ideo quicqd eis sensus

carnis sequẽdum faciendumq; suggesserit, iusticię capti delectatione contemnunt.

Qualiter viuere debeãt, qui Christũ imitari desiderant. Caput LII.

ET ideo si in illo esse volumus, quod esse debemus (sicut S. Ioannes apost. dicit) quõ ille ambulauit & nos spiritaliter ambulemus. Quid est ambulare sicut ille ambulauit, nisi cõtemnere oïa prospera, q̃ cõtempsit, non timere aduersa quæ ptulit, libenter facere q̃ fecit fieri, docere q̃ mandauit, sperare quæ ꝓmisit, sequi q̃ ipse pręcessit pstare beneficia etiã ingratis? Non retribuere secundũ merita sua maleuolis, & orare pro inimicis, amare bonos, misereri puersis, inuitare aduersos, suscipe in charitate cõuersos, & æquanimiter pati subdolos ac superbos. Ad hoc etiã pertinet q̃d ait apost. Pau. Si cõsurrexistȝ cum Christo, ea q̃ sursum sunt quærite, vbi Chr̃s est ad dexterã dei sedens. Illi resurgũt cum Chr̃o, q̃ moriũtur, sicut ille, peccato, & tñ distinctiõe seruata, q̃d ille mortuus est pcõ, non suo sed nostro. Vnusquisque aũt nostrũ nõ omniũ moritꝰ pcõ, sed suo. Quid est pcõ mori, nisi damnandis opibus oïno non viuere? Nihil cõcupiscere carnaliter, nihil ambire, vt sic mortuus carne nulli iam detrahit, nullũ auersaꝰ aut despicit, nullius pudicitiã callida circũuentione corrumpit, nemini violentus existit, neminẽ calũniatur aut opprimit, nõ inuidet bonis, aut ĩsultat afflictis. Non luxuriæ carnis inseruit, non vinolentiæ deditꝰ in se bibendi sitim bibendo magis ac magis accẽdit.

1. Ioan. 2.

Non odiorũ fascibus inardescit, non cõpendia iniusta sectatur, non potentibus ac diuitibus adulatur, non inquieta curiositate raptatur, non domesticæ sollicitudinis cura distenditur, non officiosis occurrentium salutationibus delectatur, nec superborum iniurijs fatigatus, non eum superbia inflat, non ambitio ventosa p̃cipitat, non vana gloria turpiter iactat, non desideriũ glorioscꝫ opiniõis inflãmat, nõ distinctio alieni actus illaquiat, non ad societatẽ turpitudinis amor inuitat, non rabies immani furoris exagitat, non sumptuosarũ delitiarũ studiũ mactat, non ardor animosæ cõtentionis axaminat. Non facit impudentẽ audatia, iniquũ iniustitia, ferum inclementia, variũ incõstantia, pertinacẽ cõtumacia, insanum vesania, delitiosum gula, rebellẽ inobedientia, vanũ iactãtia, infidelẽ pfidia, lenẽ felicitas, sæuũ crudelitas, mãduconẽ turpem ẽdacitas, impatientẽ mobilitas, mobilẽ instabilitas, vagũ spiritalꝫ infirmitas, iracundũ animositas, suspitiosum puersitas, verbosum vanitas, irrisorẽ malignitas. Qui remotus est à secularibus prorsus illecebris, remot⁹ ab inimicitijs, remotus ab insidijs alienis, remotus à rapinis vel occultioribus vel apertis, remotus à mendacijs siue periurijs, postremo remotus ab oñi genere flagitiorũ siue facinorũ, quibus carnaliter viuẽtes deum offendunt, & mortui, pctõ non seruiunt. Sicut inq̃ carne mortuus nec facere potest ista quæ dixi, nec pati, ita huis & talibus vitijs omnino non viuũt, qui vt viuãt deo, carnẽ suã cum vitijs & cõcupiscẽtijs crucifigũt.

De Actiua vita. Cap. LIII.

ACtiua vita est, studiosum Christi famulũ, iustis insistere laboribus, & prius quidẽ seip̃m ab hoc seculo immaculatũ custodire, mentẽ linguã, manũ, ac membra corporis cætera ab omni inquinamento culpæ tentantis cõtinere, ac diuinis perpetuo subiugare seruitijs. Deinde etiam proximi necessitatibus iuxta vires succurrere, esurienti cibũ, potum sitienti, algenti vestitũ. Ministrando egenis, vagosꝫ in domũ recipiendo, infirmũ visitãdo, mortuũ sepeliendo, eripiendo inopẽ de manu fortioris eius. Egenũ & pauperẽ à rapientibus eum eruendo, erranti viam veritatis oñendo, ac cæteris se mancipando fraternæ dilectionis obsequijs, insuper & vsque ad mortem pro iustitia certando.

De contemplatiua vita. Cap. LIIII.

COntemplatiua vita est, charitatẽ quidẽ & ꝓximi tota mente retinere, sed ab exteriori actiõe quiescere, soli desiderio cõditoris inherere, vt nihil agere libeat, sed calcatis curis oñibus ad videndam faciẽ sui cretoris animus inardescat, ita vt iam nouerit carnis corruptibilis pondus cũ mœrore portare, totisꝫ desiderijs appetere illis hymnidicꝫ angelorum choris interesse, admisceri cælestibus ciuibus, de æterna in cõspectu dei incorruptione gaudere.

Quæ & quanta sit in hac carne vitæ contẽplatiuæ perfectio, vel qualiter ei perfruẽdi mũdi contẽptor eo inhæreat. Ca. LV.

PRoinde vitæ contemplatiuæ sectator ad cõditorẽ suum corde illuminandus accedat, ipsi

contemplando atq; insatiabiliter perfruendo vigilā ter inseruiat. Ipsum iugiter cōcupiscat, pro amore eiº oīa quibus inde auertē poterit fugiat, omnes cogitationes suas ac totā spem ex illius delectatione suspendat, literæ diuinarū sacris meditatiōibus vacet, in eis se diuinitus illuminatus oblectet, ibi se totū velut in speculo quodā refulgēte cōsideret, quod in se prauū deprehēderit corrigat, quod rectū teneat, quod deforme cōponat, q̄d pulchrū seruet, quod sanum excolat, quod infirmum assidua lectiōe corroboret. Domini sui præcepta infatigabiliter legat, inexplebiliter diligat, efficaciter impleat, & quid sibi cauendū quidue sectandū sit ab eis sufficiēter instructus agnoscat. Mysterijs earundē diuinarū scripturarū perscrutandis insistat, Christū ibi ꝓmissum legat, rep̄sentatū videat, prophetatā perditionē populi cōtumacis intelligat, impleri lugeat, de salute gentium gaudeat. Ex p̄teritis quæ p̄dicta & impleta teneat, futuris promissionibus credat. Ab strepitu negotiorū secularium remotissimus ea feruenter excogitet, q̄bus animū suū in desideriū futuræ remunerationis inflāmet, studijs spiritalibus, quibus in dies singulos melior ac melior fiat, inuigilet. Amet otiū sanctū, i quo exerceat animæ suæ negotiū, mortuū sibi deputet mundū, ac se mundi blandientis illecebris exhibeat, crucifixū. Delectatiōe spectaculorū p̄sentiū incōparabiliter anteponat sui creatoris intuitū, semp ꝓficientē, successum in fastigiū diuinæ contemplationis attollat. Nunq̄ ad momentū quidē à promissiōibus futuris cōsiderādis auersus ad terrena respiciat.

Eo aciem mentis indesinenter intendat, quo peruenire desiderat. Beatitudinē vitæ futuræ ante oculos animi sui proponat & diligat. Nec metuat aliq̄d tēporale nec cupiat, ne aut metus amittendę rei tēporalis, aut cupiditas acquirendæ rei intentionē mētis eius emolliat. Non eū blanda corrūpant, nec aduersa cōcutiant, non inflet opinio secunda, nec sinistra deiiciat, nec falsa vituperatio siue laudatio aut augeat gaudia eiº aut minuat. Nō gaudeat de tēporalibus omnino nec lugeat, īter læta ac tristia inuictus vnā faciē animi cōstantissime obtineat, nec pectori eius stabilē firmitatē quicquid promittit mūdus aut minatur excutiat, sed idem semp ac sibi similis perseuerās mundi huius dāna simul ac lucra non sentiat. Et cū hęc atq; his similia contēplatiuę vitę desiderio affectus impleuerit, nec se hic iam ex omni parte perfectum sed perficiendum in illa beata vita quæ futura est immobiliter credat, atq; ad se, vbi dei substantiam reuelata facie videre possit, extendat.

VQuid inter se differant actiua ⁊ contemplatiua vita. VCap. LVI.

Actiua vita eñ cum corpore deficit, quis eñ in æterna patria panē esurięti porrigat, vbi nemo esurit? quis potum tribuat sitienti, vbi nemo sitit? quis mortuū sepeliat, vbi nemo moritᵗ? Cum præsenti ergo vita aufertur actiua. Cōtemplatiua aūt hic incipit, vt in cęlesti patria perficiat. Quia amoris ignis qui hic ardere incipit, cum ipsum quem amat viderit, in amore amplius igneścit. Comtēpla-

tiua ergo vita minime aufertur, quia subtracta præsentis seculi luce perficitur. Actiua vita laboriosa desudat in certamine, contẽplatiua vero pacatis vitiorũ tumultibus, opta in Christo quiete perfruit. Ad actiuã vitam pertinet inter humana proficere, & rebelles corporis motus ratiõis impio temperare. Ad contẽplatiuã supra humano desiderio perfectionis ascẽdere, & indesinenter augendis virtutib⁹ incubare. Habet actiua perfectũ, cõtemplatiua fastigiũ, hęc facit hominẽ sanctũ, illa perfectum. Huius vitæ est nulli prorsus iniurias irrogare, illi irrogatas æquanimiter sustinere. Imo vt propi⁹ dicã, executor actiuæ studet in se peccantẽ dimittere, cõtemplatiuæ vero sectator offensis quib⁹ pulsatur nec oĩno cõcutitur, ignorare magis paratus q̃ donare. Iste iram patientiæ virtute cõpescit, immoderatis cupiditatibus parsimoniæ frenũ imponit. Tangitur desiderijs carnalibus nec cõsentit, pulsat mundi huius curiositate nec rapitur, quatitur diabolica impugnatiõe nec vincit, & deo suo deuota mente subiectus, non atteritur diuersis tentatiõibus, sed probatur. Ille oẽs afflictiones quibus vita mortaliũ variatur sanctis virtutib⁹ vincit. Cupiditatũ ac perturbationũ omniũ liber beata quiete perfruitur, & illecebris ac voluptatibus factus expedita mente superior, ineffabili gaudio diuinæ cõtemplatiõis efficitur. Iste suscipiendo peregrinũ, vestiendo nudũ, gubernãdo subiectũ, redimẽdo captiuũ, tuẽdo violent̃ oppressum, iugit̃ se ab oĩb⁹ iniqtatibus suis emaculat, & vitã suã bonorũ operũ fructibus ditat. Ille facultatibus suis in vsus paupe-

rũ distributis semel expoliauit se mũdo & admouit se totis viribꝰ cælo. Res mũdi mũdo, piecit, & seipm Chro deuota mente restituit. A quo immortales diuitias sibi donari orat vt pauper, protegi se quotidie postulat vt infirmꝰ, ĩmortalitatis indumento vestiri cupit vt nudus. Defendi se ab impugnatiõe inuisibiliũ hostiũ supplicat vt fragilitate carnis oppꝫssus, & cęlestẽ sibi donari patriã desiderat vt pregrinꝰ. Actiua vita habet sollicitũ cursum, contẽplatiua gaudiũ sempiternũ. In hac acquiritur regimẽ, in illa percipit. Hęc facit pulsare bonorũ operũ, velut quibusdã manibꝰ, ianuã, illa vocat cõsummatos in patriã. In hac cõtemnitur mundus, in illa videbitur deꝰ. Et vt multa prętereã quæ cõmemorare non valeo, in hac vita qui immundis spiritibus extiterint fortiores, in illa contemplatiua vita quæ summæ beata est, remunerante dño fiunt angelis sanctis æquales atq; in æternum cum illis regnabũt in illa supna ciuitate felices.

De cõpunctione cordis. Cap. LVII.

COmpunctio cordis est humilitas mentis cum lachrymis exoriens de recordatione pcti & timore iudicij. Illa est cõuersis perfectior cõpunctionis affectio, q̃ à se desiderio affectus repellit & intentionẽ suã toto mentis studio in dei cõtemplationẽ defigit. Hæc em̃ est homini baptizato vera cõpunctio cordis, magna agere & humilia loqui, iuste agere & super pctõres timere ac tremere. Sicut enim ignis omne animę vitiũ perurit & adimit, ita cõpunctio cordis quãtacunq; repererit mala absterret vni-

uersa & penitus delet. Cõcupiscentiarũ flãmas si inuenerit vt fluuius inundans extinguit & enecat. Curarũ multitudines & perturbatiões si videat, vt figello quodã exturbat & effugat, & procul esse à domicilijs animę iubet, ac sicut puluis non potest stare ante faciem venti, ita nihil malarũ cogitationum in anima residere potest, vbi cordis cõpunctio affuerit.

Quod duo sunt genera cõpunctionis. Caput LVIII.

Duo namq; genera cõpunctiõis quib⁹ semetipsos fideles in ara cordis immolant. Quia nimirũ dñi sitiens anima prius timore cõpungitur, post amore. Pri⁹ em̃ se in lachrymis afficit, quia dum malorũ suorũ recolit, pro his pati supplicia ęterna pertimescit. At dum longa mœroris anxietate fuerit formido cõsumpta, quædã iam de p̃sumptione veniæ securitas nascitur, & in amore cælestiũ gaudi orũ animus inflãmatur. Et qui prius flebat ne duceretur ad suppliciũ post modũ flere amarissime incipit, quia differt à regno. Contẽplatur etem̃ mens qui sint illi angelorũ chori, quę societas beatorũ spirituũ, q̃ maiestas æternæ visionis dei, & amplius plangit quia à bonis perennibus deest, quã flebat prius, cum mala æterna metuebat. Vtrãq; aũt nostræ cõpunctionis hostiam gratanter accipere dignatus est Christus, qui & pro pct̃õ lugentibus atq; afflictis clementer errata dimittit, & pro ingressu vitæ cęlestis tota mẽtis itentiõe feruẽtes ęterna suę visiõis luce reficit.

Quod cõtrariæ sint inter se cordis compunctio & delitiæ, & q̃ magna in Dauid fuerit compunctio. Caput LIX.

Sicut impossibile est vt ignis inflãmetur in aqua ita impossibile est cõpunctionẽ cordis vigere ĩ delitijs. Cõtraria hæc em̃ sibi inuicẽ sunt & peremptoria. Illa em̃ mater est fleto⁹, hæc mater est risus, illa cõstringit, ista dissoluit. Illa animæ alas innectit, & volare facit ad cęlũ, hæc plũbi pondus imponit & demergit in infernũ. Propheta namq; Dauid corde cõpunctus, iudicij futuri intra semetipsum memoriã retexens, diemq; illũ semper in oculis habens, nũ quã à tribulatiõe animi & cõpunctione cordis vacabat: quæq; nos vix aliq̃n & satis raro ad memoriã reuocamus, illius mens & cogitatio habebat semp intra se, & dei iudicia totis mentibus intremebat. Nã & idem beatus Dauid rex erat, sed tñ cunctis q̃ eum circũstare & cõstringere videbant abruptis, ita erat in ptãte positus, tanq̃ omnibus esset ipse subiectus, & in purpura q̃si in cilicio iacebat, cinere cõsperso, & corde cõpunctus. Aula regalis erat ei tanq̃ eremi vastissima solitudo. Hęc aũt oĩa agebat in eo cordis cõpunctio. Vis scire quantus in eo timor sit diuini iudicij? audi qd dicit. Iniquitates si obseruabis domine quis sustinebit? Nouerat em̃ & valde nouerat, quia multis criminibus obnoxij sumus deo. Et quia etiã parua pcta, & ea de quib⁹ etiã nec suspicamur deducũtur ad iudiciũ, & ideo magna in eo erat cordis cõpunctio. Quatuor sunt q̃litates affectionũ, quibus mens iusti tedio salubri cõpungitur, hoc est, memo-

Psal. 50.

ria ꝓteritoꝝ facinorũ, recordatio futuraꝝ pœnarũ, cõsideratio peregrinatiõis suæ in huius vitæ longinquitate, desiderium supernæ patriæ, quatinus ad eã quantocius valeat peruenire.

De recordatione peccati. Cap. LX.

BOnũ est homini semper añ oculos ꝓpria adhibere delicta, secundũ Psalmi sententiã. Peccatũ meũ contra me est semper. Sicut eñ non oportet reminisci pcti affectũ, sic semper necesse est suũ in deflendo memorare pctñ. Serui dei tanta recordatio debet esse peccati, vt ea quæ gessit semper lachrymãs cõfiteat. Vñ & psalmista dicit: Cõuersus sum in ærumna mea dum cõfigitur spina. Pctñ meũ tibi cognitũ feci, & dixi, pronũciabo aduersus me in iustitias meas dño & tu remisisti inigratẽ pcti mei. Psal. 31.

De Confessione peccati. Cap. LXI.

SAlomon ait: Qui abscondit scelera sua non dirigetur, qui aũt cõfessus fuerit & reliquerit ea misericordiã consequet. Hinc beatus Iob ait: Quapropter & ego non parcã ori meo. Ori etenñ suo parcit, qui cõfiteri malũ quod fecit erubescit. In labore quippe os mittere est, hoc ad confessionẽ perpetratæ iniquitatis occupare. Sed iustus ori suo nõ parcit, qa nimiæ irã iudicis districte ꝓueniẽs, verbis cõtra se ꝓprię cõfessiõis sæuit. Hinc Psalmista ait: Prçuenia mus faciẽ eius in cõfessione. Hinc scriptũ est. Dic iniquitates tuas vt iustificeris. Ex eo vnusquisq; iustus esse incipit, ex quo sui accusator extiterit. Confessio eñ pœnitentiã monstrat. Pœnitentia satisfactionẽ Pro. 28. Psal 94.

ostẽtat, satisfactio veniã sibi diuina pietate cõciliat. Nec eñ poterit indulgentia tribui, nisi irã dei possit cõfessione placare. O veneranda pietas dei, peccam⁹ & parcit, delinqmus & ignoscit, offendim⁹ & adhuc placatus existit. Vnde qualis erga iustos sit mõstrat, dum talẽ se erga pctõres ostentat. Nec peccator poterit iam excusari, qui cõfessionẽ per quã venia nascitur, non properauit amplecti, quo possit reus gemino crimine detineri, dum primo legẽ contempsit vt delinqueret, & cõfessionis remedia amplecti noluit vt perirret. Rape tu quisquis es remedia, qui peccando diuina cõtempsisti ꝓcepta. Confessio afferat salutẽ, cui contemptus attulerat mortẽ. Confiteant singuli queso vos fratres delictũ suũ dum adhuc qui delinquit in seculo est, dum admitti confessio eius potest. Dum satisfactio & remissio facta p sacerdotes apud dñm grata est, cõuertamur ad dñm mente tota, & pœnitentiã criminis veris doloribus exprimentes dei misericordiã deprecemur. Illi se anima ꝓsternat, illi mens tota satisfaciat, illi spes omnis incumbat. Rogare aũt qualiter debeamus dicit ipse: Reuertimini ad me in toto corde vr̃o, simulq; in ieiunio & fletu & plãctu & scindite corda vr̃a, & nõ vestimẽta vr̃a. Ad dñm tota corde redeamus, irã & offensam eius ieiunijs & fletibus, sicut admonet ipse, placem⁹. Ioel. 2.

De Pœnitentia. Cap. LXII.

BEatus Ioannes ꝓcursor dñi nostri (quo nemo maior inter natos mulier⁹ surrexit, de quo Propheta dixerat: Ecce mitto angelũ meũ ante fa- Mat. 11. Mala. 3.

Mat. 3. ciē tuā) hanc primā vocem emisit, dicens: Pœnitentiam agite, appropinquabit eñ regnū cælorū. Vnde aduertimus Chr̄m fuisse locutū p ipsum. Ergo dilectissimi vna nobiscū oēs suscipite in p̄cordijs vestris misericordiā dñi nostri, dicētis: Pœnitentiā agite, appropinquabit eñ regnū cælorū. O dulcedo, vt inter pœnitentiā & regnū cælorū nihil sit intermediū. Agamus ergo penitentiā à facinoribus nostris, & in puncto patebit nobis regnū cælorū. Sic ait beatus Pro-

Esa. 59. pheta: Definite à malitijs vestris, discite bonū facere, p̄cta eñ vestra inter vos & deū separant. Ergo si int deū & hominē p̄cta separant, tollant per pœnitentiam è medio p̄cta, & homo cōiunctus est deo, instru-

2. Cor. 6. ente & docēte Apl'o: Qui aūt adhęret deo vnus spūs est. Sed dicet aliquis, quō de medio tollere possum p̄cta? Audi p̄cursorē dñi vociferantē & docentē. Fa-

Mat. 3. cite fructus dignos pœnitentiæ. Iam eñ securis ad radices arborū posita est. Oīs arbor quæ non facit fructū bonū excidet & in ignē mittetur. Et q̄ sunt fructus digni pœnitentiæ, nisi vt facias q̄ contraria sunt p̄ctō? Seruiebas idolathriæ vel dęmonibus, nūc iam cōuersus serui deo per fidē. Eras adulter & fornicator, nunc è cōtrario esto castus. Ebrietati eras deditus, nunc sobrietatis obtine locū. Eras fraudulentus & raptor, nunc esto fidelis & largꝰ. Eras tumidus & superbus, modo esto mansuetus & mitis. Auarus eras & mendax, nunc esto pius & verax. Ecce q̄ sint fructus digni pœnitētię, vt qui antea agebas contraria deo, mō contraria agas diabolo, secundū sententiā dñi dcentis: Nec ego te cōdemnabo, vade & am-

pliusiam noli peccare. Et iterū: Remittuntur ei p̄cta multa q̄a dilexit multū. Hortatur etiā nos dñs per Ioannē apost. ad pœnitentiā dicens: Memento vnde excideris & age pœnitentiā, & fac prima opa. Et si non egeris pœnitentiā, veniā & mouebo candelabrū tuū de loco suo. Quod vtiq; ei dicit, quē cōstat cę cidisse, & quē hortatur rursus p bona opera exurgere. Alio itē loco pœnitentiæ tēpus datur, & pœnitētiā non agēti dñs cōminatur. Habeo (inquit) aduersum te pauca, quia promittis mulierē Iezabel q̄ se dicit prophetam esse, docere & seducere seruos meos, fornicari & māducare de idolo thitis. Et dedi illi tēpus vt pœnitentiā ageret, & pœnitere non vult à fornicatione sua. Ecce ego mitto eā in lectū, & qui cum ea fornicati fuerint in maxima tribulatione erūt nisi pœnitentiā egerint ab opibus suis. Quod vtiq; ad pœnitentiā non hortaret, nisi quia pœnitentibus indulgentiā pollicetur. Et in euangelio. Dico (inquit) vobis, sic erit gaudiū in cælo super vno p̄ctore pœnitentiā agēte, q̄ sup nonaginta nouē iustis quibus nō est opus pœnitentia. Nam cum scriptū sit, Dñs mortē non fecit nec lætatur in perditiōe viuorū, vtiq; qui neminē vult perire, cupit p̄ctōres pœnitentiā agere, & per pœnitentiā denuo ad vitā redire. Deiecit nos diabolus & elisit per peccatū, oprtet vtiq; resurgere per pœnitentiā & rursum stare contra eum. Nā beatus Dauid cæcidit in adulteriū p̄ctm̄ grauissimū, sed & homicidiū coniunxit adulterio. Et quid post hæc nunquid permansit iacens? nōne surrexit, & iterū stetit contra inimicū, & ita eum subiecit vt etiam post

Ioan. 8. Luc. 7.

Apoc. 2.

Luc. 15.

Sap. 1.

mortẽ merita eius profuerint posteris suis? O pœnitentia, salus animæ, restauratio virtutũ, dissipatio vitiorũ, expugnatrix dæmoniorũ, obstrusio inferorũ, porta cælorũ, via iustorum, refectio beatorũ. Beatus qui te amat, felix qui te tenet, nimiumq; beatus & felix q te vsq; ad vltimũ vitę suæ diẽ custodit. Tu mortuos in pctis suscitas, tu desperatos de ꝑcipitio mortis reuocas, & ad spem reformas. Tu sectatores & operarios tuos ad spem incitas, ad fidẽ prouocas, ad charitatẽ dei & proximi instigas. Tu facis in prosperis humiles, in aduersis fortes. Tu cõtra opprobria & irrisores mites facis. Tu psecutiones & iniurias toleras, passiones & flagella patienter sustines. Tu irã frenas, linguã mitigas, pacẽ custodis, mẽtem gubernas. Tu in virginibus & deo sacratis beatã custodis integritatẽ, in viduis laboriosam castitatẽ, in cõiugatis indiuiduã castitatẽ. O pœnitentia castissima mat, doce filios tuos tenere & amare castitatẽ, fugere luxuriã, ĩmunditiã & omnem libidinosam coporis titillationẽ. Nullum em̃ perpetuã pducis ad gloriã, nisi fuerit castus, humilis, patiens, atq; beneuol⁹. O pœnittẽia mater pijssima, ,,crea & ,,pduc de sancto vtero tuo gemitus assiduos, suspiria largissima, singul⁹ continuos, excute ex oculis tuis lachrymas profusas, noli cessare, noli pigritare, quousq; rapidissimo cursu ad diem peruenias vltimum.

VQualis debeat esse modus pœnitentiæ. Caput LXIII.

Pœnitentiã quippe agere est, & perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. Nam

qui sic alia deplorat, vt tñ alia cõmittat, adhuc pœnitentiã agere aut ignorat aut dissimulat. Quid em̃ prodest si pctã quis luxuriç deflcat, & tñ auaritiç ad huc æstibus anhelet? Aut quid prodest si iræ culpas iam lugeat, & tamẽ adhuc inuidiæ facibus rabescat? Sed minus est valde quod dicim⁹, vt qui pctã deplorat, ploranda minime cõmittat, & qui plangit vitiũ perpetrare vitia timeat. Nam cogitandũ summope est, vt qui se illicita meminit cõmisisse, à quibusdam etiã licitis studeat abstinere, q̃tinus per hoc conditori suo satisfaciat, vt qui cõmisit prohibita, sibimetipsi abscindere debeat etiã concessa, & se reprehendat ĩ minimis q̃ meminit in maximis deliquisse. Magna em̃ iustitiæ pars est seipsum nosse, q̃d paruus est, vt ex eo diuinæ virtuti subdatur humilis ex q̃ suã infirmitatẽ agnoscit. Bene se iudicat in hac vita, ne iudicetur à deo damnatiõe perpetua. Tũc aũt iuditium de se quisq; sumit, qñ per dignã pœnitentiã sua praua facta cõdemnat. Amaritudo pœnitẽtiæ facit animũ & sua facta subtilius discutere, & dona dei quæ contẽpsit flendo cõmemorare. Nihil aũt peius quã culpã agnoscere nec deflere. Duplicẽ habere debet fletũ in pœnitẽtia oĩs peccator, siue quia per negligentiã bonũ non fecit, seu quia malum p audaciam perpetrauit. Quod oportuit non gessit, & gessit q̃d agere non oportuit. Ille pœnitentiã digne agit, qui reatum suum satisfactiõe legittima plangit, condemnando scilicet ac deflẽdo quæ gessit. Tãto in deplorãdo profundius, quãto extitit in peccãdo prodiuior, q̃uis quisquis sit peccator & impius, si ad pœnitẽ Nota

tiam cõuertatur, consequi posse veniã creditur. Et q̃uis per pœnitentiam, ppitiatio pc̃tõrum sit, tñ sine metu hõ esse non debet, quia pœnitentiæ satisfactio diuino tñ pensatur iuditio, non humano. Proinde qa miseratio dei occulta est, sine intermissiõe flere necesse est. Neq; em̃ vnq̃ oportet pœnitentẽ habere de pc̃tis securitatẽ. Igit respiciamus tandẽ, & dñm nr̃m Iesum Chr̃m, tanq̃ boni serui & vtiles, requiramus, nec desperemus dum in hac luce viuimus, veniã nos non posse p pœnitẽtiam promereri. Post mortẽ em̃ Nota pœnitẽtię medicamẽta non, pderunt, in hac vero luce posiți etiã si in extrema ætate adhibeas pœnitenti am verã, mihi crede, curaberis. Ideo diabol⁹ oĩa mouet & agit, vt animũ nobis desperatiõis inducat. Scit em̃ vel si in paruo tẽpore quis pœnitudinẽ gerat, q̃uis sit breuis non erit tñ infructuosa conuersio. Sed sicut is, qui calicẽ aquæ frigidæ porrexerit nequaq̃ fructũ mercedis amittit. Ita & is qui, p male gestis pteritis pœnitudinẽ ægerit, licet minus digna videat ad pc̃tõrum pondus pœnitẽtia, tñ quantuluscunq; il le nutus pœnitẽdi fuerit vel cõuersionis momentũ, expers non erit remunerationis bonor̃. Nihil enim boni opis, q̃uis sit exiguũ, despiciet apud iustũ iudicẽ deum, & iam si non potuerit explere oẽm satisfaciendi ordinẽ, quãtulumcunq; tñ & q̃libet breui tẽpore gestã, non respuet pœnitẽtiam, suscipiet & iam ipsam, nec patitur q̃uis exiguæ conuersionis perire mercedẽ. Hoc em̃ iudicare videtur Esaias, vbi de populo Iudæor̃ talia q̃dam dicit. Propter pc̃tm̃ modi ce cõtristaui eum, & pcussi eũ, & auerti faciẽ meã ab

eo, & cõtristatus est, & ambulauit tristz, & sanaui eũ & cõsolatus sum eũ. Euidentius aũt testimoniũ dabit etiã rex ille impius, q cupiditatz quidẽ suæ prædã vxoris nequitia q̃siuit, sed perturbatus ipsius sceleris immanitate pœnituit, & cilicio facinus suũ fleuit atque ita erga se dei misericodiã prouocauit vt cunctz eum absolueret malis. Sic em̃ scriptũ est. Et dixit dñs 3. Reg. 21. ad Heliã: Vidisti quõ compunctus est Achab à facie mea, & qa fleuit in conspectu meo, non inducã mala in diebus eius. Sed post hunc iter̃ Manasses, q oẽs tyrãnos immanitate scelerũ superauit, q cultũ diuinę religionis & obseruantiã legis euerterat cęlesti cultu vacuatã. Hic ergo ĩpietate scelerũ supergrediẽs oẽm memoriã, quia tñ pœnituit, ĩter amicos dei postmodũ numeratus est. Nam & filius, pdigus q substantiam suã cum meretricibus cõsumpsit, per pœnitentiã recepit prioris gloriæ statũ. Vides ergo quãta sit vtilitas pœnitẽtiæ: quanta conuersionis spes? Nullũ est em̃ pc̃tm̃, nulla iniquitas, q̃ non medicamẽto pœnitẽtiæ sanet, si cõuersio pura & syncera fuerit. Donec sum⁹ in hac vita quãtacũq; nobz acciderint pc̃tã possibile est oĩa ablui per pœnitentiã, post mortẽ autẽ nulla erit vtilitas pœnitẽtię. Nullus peccator despet de misericordia dei, sed dũ adhuc viuit agat pœnitentiam pro peccatis suis, & erit misericors dominus delictis & facinoribus suis.

De laude & vtilitate pœnitentiæ.

Caput LXIIII.

PRouida mẽte & profundo cogitatu cognosci

debent duo rerū distincta negotia, id est, quantū distet inter bonū & malū. Nec aliunde hęc cognitio q̄ à primordio repetenda est, q̄d aliud sit malū, q̄ pc̄tm̄ committitur, aliud itē sit bonū quo pœnitentiā agimus pro cōmisso. Hæc est discretio vtriusq; negotij Serpens in paradiso pc̄tm̄ suasit Eue, pœnitentiā reclusit, & inde est boni & mali origo. Quis deo dignior q̄ Dauid? & tñ deliquit, qui cæcidisset de culmine nisi fuisset cōpunctus. Quis sceleratior Manasse? & hunc pœnitētia reuocauit. Pœnituit deū q̄d Saulem elegerit regē, q̄ propt̄? nisi qa idē pœnitentiā ignorauit. Quis sapiētior Salomōe? sed nescies pœnitentiā pdidit gratiā. O pœnitentiā, quæ pc̄tā miserāte deo remittis & paradisum reseras, q contritū sanas, oēm tristē exhilaras, vitā de interitu reuocas, statū restauras, honorē renouas, fidutiā reformas, gratiāq; abūdantiorē refundis. O pœnitētia quid de te noui referā? Oīa ligata tu soluis, oīa soluta tu reseras, oīa aduersa tu mitigas, oīa contrita tu sanas, oīa confusa tu lucidas, oīa desperata tu animas. O pœnitētia rutilantior auro, splēdidior sole, quā non vincit pc̄tm̄, nec deflictio supat, nec desperatio delet. Pœnitentia respuit auaritiā, horret luxuriā, fugit furorē, firmat amorē, calcat superbiā, liguā continet, cōponit mores, odit malitā, excludit inuidiā. Perfecta pœnitētia cogit peccatorē oīa libenter sufferre. Si violentus q̄rat que habet, non vetat, si vestē demat, non refragatur. Percutienti maxillā p̄bet & alterā, angariatus vltro adijciet, castigatus gr̄as agit, prouocatus tacet, exasperatus blanditur. Superiori supplex est, inferiori subiacet. In corde eius cōtritio est, in ore cōfessio, i opere tota humilitas. Hęc est perfecta & fructifera pœnitudo. Sic pœnitētiæ p̄stitū est, Deus esurīēti nutritor est, sitiēti potator. Sapienti q̄d stultū putat sapit, q̄d triste est placet, q̄d molle est displicet, q̄d fluxū est horret. O pœnitētia misericordiæ mater, & magistra virtutū. Magna vbera tua qbus reos resoluis, ac reficis delinquētes, lapsos releuas, recreas desperatos. Per te Dauid post flagitiū felix, iterū recepit spm̄ sc̄tm̄ Per te Manasses post cruenta facinore ecce meruit esse receptibilis. Per te Petr⁹ apo. post q̄ ter negauit, data est ei indulgētię dextera. Per te filius prodig⁹ regressus ad p̄rem, non solū amplexū oscula mq; patern̄, sed etiā epulū vituli saginati insigne, p̄meruit adipisci. Per te mulier fornicaria vberes stillauit lachrymas, fontēq; sui baptismi protinus lauit pedes Chr̄i, crinib⁹ quidē tersit. Per te Niniue ciuitas magna populusq; integer barbor̄ subito deū sapuit, virtutēq; tuā sensit, odorē tuū accepit, saporē tuū strinxit, dulcedinē tuā gustauit, cilitiū tuū contraxit, lachrymas tuas profudit, gemitū tuū suspiriumq; p̄sensit, fruct⁹ vbertatis tuæ abundāter exhibuit & sic opa tua non solum decretæ mortis discrimen euasit, sed etiā vitę incognitæ coronam accepit. Dum igitur in hac vita sumus agamus pœnitentiā cum lachrymis & orationibus, ieiunijs, eleemosynis, cæterisq; bonis operibus pro pc̄tis & sceleribus nostris, ne sine fine in perpetuis cruciemur pœnis, vbi non est pœnitētia, nec vlla indulgētia, sed ira & sine cessatiōe tormenta.

tium. Caput LXV.

OMnipotens em̃ deus contritionẽ quærit, fleti tibus flectitur, lugentes lætificat, pœnitentibus p̃sto est, magnus profectus est lachryma rum. Plorando seruus popitiat dñm, filiꝰ lachrymis mitigat patrẽ, & asperã matrẽ plorãs paruulus mulcet. Ira ergo & peccator profusis lachrymis remouet irã dei reformatus in ipso. Petrus namq; trinã negationẽ lachrymis diluit. Scriptũ est em̃: Et recordatus Petrus &c. fleuit amare. Dauid em̃ dicit: Venite adoremus & ploremus corã dño qui fecit nos. Et iterũ: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, & potũ meũ cum fletu miscebã, stratumq; meũ per singulas noctes lachrymis rigabo. Et iterꝝ: Deus vitam meã nuntiaui tibi posuisti lachrymas meas in cõspectu tuo. Oportet igit̃ nos salutẽ nr̃am lugere pditã, atq; animã nr̃am mortuã lamẽtari, vt cũ de hoc seculo abstracti fuerimꝰ ad vitam mereamur peruenire perpetuam.

Mar. 26. Psal. 94. Psal. 101. Psal. 55.

Qui sint fructus digni pœnitentiæ, vel qualiter pati vim regnum cælorum potest.

Caput LXVI.

BEatus Ioannes baptista, & dñi nostri Iesu prẽcursor ad turbas loquitur dicens: Facite ergo fructus dignos pœnitẽtiæ, In quibus verbꝫ notum est, quod amicus sponsi non solum fructus pœnitentiæ, sed dignos pœnitentiæ admonet esse faciẽdos. Aliud namq; est fructum facere, aliud dignum pœnitentiæ facere. Vt em̃ secundum dignos pœnitẽ

Greg. Mat. 3.

tiæ fructus loquamur, sciendũ, quia quisquis illicita nulla cõmisit, huic iure conceditur vt licitis vtatur. Sicq; pietatis opera faciat, vt tñ si non voluerit, ea q̃ mundi sunt non relinquat, at si quis in fornicatiõis culpa, vel fortasse (q̃d est grauius) in adulteriũ lapsus est, tanto à se licita debet abscindere, quãto se meminit & illicita perpetrasse. Neq; em̃ par fructus boni operis esse debet eius qui minus, & eius qui amplius deliquit, aut eius qui nullis, & eius qui in quibusdã facinoribus cæcidit. Per hoc ergo q̃d dicitur: Facite ergo fructꝰ dignos pœnitẽtiæ, vniuscuiusq; conscientia conuenitur, vt tãto maiora quærat bonorꝝ operꝝ lucra per pœnitentiã, quanto grauiora sibi intulit damna per culpã. Quia vero ad magna nos opa Ioannes admonet dicens: Facite fructus dignos pœnitentiæ. Et rursum: Qui habet duas tunicas, det non habenti, & qui habet escas similit faciat. Iam patenter datur intelligi, quid est q̃d veritas dicit: A diebus Ioannis baptistæ vsq; nunc regnũ cælorꝝ vim patitur, & violenti rapiunt illud. Quæ supnæ verba sentẽtię nobis sunt magnopere pscrutanda. Nam q̃rendum est, quõ vim regnũ cælorꝝ perpeti possit. Quis enim cęlo violentiã irrogat? Et rursus q̃rendum est, si pati vim regnũ cęlorꝝ potest. Cur eandẽ vim à diebus Ioannis baptistæ & non etiã antea ptulerit? Sed cũ lex dicat, si quis hęc vel illa fecerit morte moritaꝫ, cũctis legẽtibus liquet, qa pctõres q̃sq; pœna suæ seueritatis perculit, non aũt p pœnitentiã ad vitã perduxit. Cum aũt Ioannes baptista redẽptoris gratiã pręcurrens pœnitentiã pdicat vt peccator, qui ex culpa est

Mat. 3. Luc. 3. Mat. 11.

mortuus p conuersionē viuat, profecto à diebus Ioannis baptistæ regnum cælorū vim patitur. Quid est aūt regnū cælorū, nisi locus iustorū? Solis em̄ iustis cęlestis patriæ p̄mia debentur, vt humiles, casti, mites, atq; misericordes ad gaudia sempiterna pueniāt. Cū vero quis vel superbia tumidus, vel carnis facinore pollutus, vel iracundia accensus, vel crudelitate impius, post culpas ad pœnitentiā redit, & vitā ęternā percipit: quasi in locū peccator intrat alienum. A diebus ergo Ioānis baptistæ regnū cęlorū vim patitur & violenti rapiunt illud. Quia qui pœnitentiā p̄ctōribus indixit, quid aliud q̄ regno cælorū fieri violentiā docuit? Recogitemus ergo fratres charissimi mala q̄ fecimus, & nosmetipsos assiduis lamentis atteramus, hęreditatē iustorū, quā non tenuimus per vitā, rapiamus per pœnitentiā. Vult à nobis omnipotēs deus talē violentiā perpeti. Nam reguū cęlorū rapivult nostris fletibus, q̄d nostris meritis non debetur. Aspei ergo certitudine nulla nos malorū nostrorū q̄litas, nulla quātitas frangat. Præstat magnā veniæ fiducię latro ille venerabilis, qui non inde venerabilis. vnde latro. Nam latro ex crudelitate, venerabilis ex confessione. Cogitate ergo cogitate q̄ sint incōprehensibilia omnipotenti deo misericordiæ viscera. Latro iste cruentis manibus abstractus est à fauce itineris, suspensus est in patibulo crucis, ibi confessus est, ibi sanatus est, ibi audire meruit: Hodie mecum eris in paradiso. Quid est hoc? quis tantā bonitatē dicere dei, quis æstimare sufficiat? De ipsa pœna criminis peruenit ad p̄mia virtutis. Idcirco autē omnipotēs

deus electos suos in quibusdā lapsibus cadere p̄misit, vt aliis in culpa iacentibus, si toto ad eū corde cōsurgunt, spem veniæ reddat, & eis per lamēta pœnitentiæ viā pietatis aperiat. Exerceam⁹ ergo nosmet ipsos in lamentis, extinguamus fletibus, dignis pœnitentiæ fructib⁹, culpas, tēpora indulta ne pereāt, q̄a qui multos à suis iniq̄tatibus iam sanatos aspicim⁹, quid aliud q̄ supernæ misericordiæ pignus tenem⁹? Immensam misericordiā cōditoris nr̄i aspicere debemus, q̄ nobis velut in signo ad exemplū pœnitentiæ posuit eos, quos p pœnitentiā viuere post lapsum fecit. Perpēdo etem̄ Petrum, cōsidero latronē, aspicio Zacheū, intueor Mariā, & nihil in his aliud video, nisi aīa oculos nostros posita spei & pœnitētię exēpla. Fortasse em̄ in fide lapsus est aliquis, aspiciat Petrū q̄ amare fleuit, q̄d timide negauerat. Ali⁹ cōtra, p̄ximū in malitia crudelitatis exarsit, aspiciat latronē q̄ & ī ipso mortis articulo ad vitæ præmia pœnitēdo peruenit. Alius auaritiæ æstibus anhelans aliena diripuit, aspiciat Zacheū, qui siquid alicui abstulit, q̄druplū reddidit. Alius libidinis igne succēsus, carnis mūditiā perdidit, aspiciat Mariam q̄ in se amorē carnis igne diuini amoris excoxit. Ecce om̄ipotēs vbiq; oculis nr̄is q̄d imitari debeam⁹ obiicit, vbiq; exēpla suæ misericordiæ opponit. Mala ergo iam displiceāt vel expta. Libēter obliuiscit om̄ipotens deus q̄d nocentes fuimus, paratus est pœnitentiā nr̄am nobis ad innocētiam deputare. Inq̄nati post aq̄s salutis renascamur ex lachrymis. Itaq; iuxta primi pastoris vocē, sicut mō geniti infantes lac cōcupiscite. Redite paruu- 1. Pe. 2.

li filij ad sinũ matris vestræ æternæ sapiẽtiæ. Sugite larga vbera pietatis dei. Transacta plangite, imminẽ tia vitate. Redemptor noster momentaneos fletus vestros æterno consolabitur gaudio.

VDe perseuerãtia boni operis Ca. LXVII.

Mat. 10. VIrtus boni operꝫ perseuerantia est, & voce veritatis dicit: Qui aũt pseuerauerit vsq; in finẽ hic saluus erit. Incassum qppe bonũ agitur, si

Leui. 3. añ vitæ terminũ deserat. Ex p̃cepto legis cauda hostiæ iubet offerri. In cauda qppe finis est corporꝫ. Et ille bene ĩmolat, bene ĩmolat q̃ sacrificiũ boni operis vsq; atq; ad finẽ debitæ perducit actiõis. Hinc Ioseph inter reliq̃s fratres talarẽ tunicã habuisse descri-

Ge. 37. bitur. Tunica vero vsq; ad talũ, est bonũ opus vsq; ad cõsummationẽ. Tũc em̃ placet deo nostra cõuersatio, qñ bonũ q̃d inchoamus, pseueranti fine cõplemus. Bonũ ergo non cœpisse sed perfecisse virtꝰ est. Non inchoantibus p̃mium, pmittit, sed pseuerãtibꝰ datur. Semp in vita hois finis q̃rendus est, qa deꝰ nõ respicit quales ante fuerimus, sed q̃les circa finẽ vitæ erimus. Vnumquemq; em̃ deꝰ de suo fine, non de vita p̃terita iudicat. Perfistamꝰ igitur charissimi omni cum intentione in diuinis obsecratiõibus, vt ea quæ ei placita sunt, faciat nos cum sua benedictiõe incho are, & vsq; ad perseuerantiã bonæ perducere cõsummationis, qui est α & ω, principiũ & finis Iesus Christus dominus noster, qui cum patre viuit & regnat deus, in vnitate spiritus sancti per infinita secula seculorum. Amen.

PRAEFATIO LIB. TERT.

DE igne purgatorio & de aduentu Christi ad iudiciũ necnõ & de æterno cruciatu tertius hic inchoat libellus, qui ex sanctorũ patrum opusculis largiente dño, constat esse excerptus. Excellentissimã paternitatẽ tuam obnixe deprecor, vt diuinã suppliciter æterni iudicis maiestatẽ indeficiensq; implores, vt vna tecum à tantis merear eripi malis, & ad vitam peruenire perpetuam. Amen.

VTertij libri Capitula.

I VQuod pro quibusdã leuibus culpꝫ ignis purgatorius esse ante iudicium credendus est.

II VDe saluãdis per ignẽ, id est, de his qui super fundamentũ, quod est Christus, aurum, argentum, lapides p̃tiosos: seu & de his qui lignũ, fœnum, stipulam ædificant.

III VQuod alt̃ sit ignis purgatorius, alter ille ꝑpetuus, in q̃ peccatores sine fine crucientur.

IIII VQuod hi, q̃ per ignẽ purgatoriũ saluant nõ vno eodẽq; spatio cruciatũ spũs sustinebũt.

V VQuod alij in hac vita pœnas purgatori as, alij post mortem patiuntur.

VI VCõtra eos qui per fidẽ solã absq; bonis opibus per ignẽ purgatori ũ salui esse credunt.

VII VQuod q̃ pœnis purgatorijs sunt deputati, pro eis in hac vita supplicãte Eccl̃ia expiatur.

VIII VQuod aliqui iusti vt de corpore exeunt statim beata requie suscipiuntur, alij flammis ignis purgatorij excipiuntur.

IX Quod animę fidelium defunctorum si culpę insolubiles non sunt, pietate suorum viuentium adiuuant, cū pro illis sacrificium & cętera bona offerunt.

X Quod aliquādo de culpis minimis animas iustorum solus pauor egredientis purgat.

XI De valde tremēdo Christi aduētu ad iudicium.

XII Quod secūdus saluatoris aduētus non humilitate vt prius, sed in gloria demonstrādus sit.

XIII Qualiter intelligendum est, q; Christus veniturus de cælo, iudicaturus sit viuos ac mortuos.

XIIII Quod nullas excusationes obtēdere poterimus pro bonis operibus in die iudicij.

XV Quod etiam minima pcta deducantur ad iudicium futurum, nisi fuerint per pœnitentiam in hac vita deleta.

XVI De gemino diuino Iuditio, & quod in vltimo Iudicio Christus mitis apparebit electis, & terribilis reprobis.

XVII Quod in iudicio futuro, duo erunt ordines electorum, & duo reproborum.

XVIII Quid inter se differant, duo erunt ordines electorum in iudicio, & duo reproborum, & quid vnicuiq; opponatur ordini.

XIX De peccato, quod aut hic expiatur, aut in futuro reseruatur iudicio.

XX Quod q̄lis hinc quisq; egredit, talis in iudicio presentatur, excepto q̄d de leuibus culpis ignis purgatorius ante iudicium esse creditur.

XXI Quā districte æternus iudex vēturus sit in die iudicij, & q̄d nimis tremenda sit dies illa.

XXII Quod longanimitatē & patiēt iam de nullus negligat, qa districto iudicio iudicabit.

XXIII De distantia perpetuitatis bonorum scilicet atq; malorum.

XXIIII De inferno, quod subtus terra eē credat.

XXV De gehenna.

XXVI Quod duplex dānatorum pœna sit in gehenna, id est, mentis simul & corporis.

XXVII Quod vnus gehennæ ignis non æqualiter cruciat omnes peccatores.

XXVIII De pœnarum distantia.

XXIX Quare dicatur ignis inextinguibilis.

XXX Quod sine fine sint tormenta malorum.

XXXI Contra eos, qui dicūt, idcirco deus peccantibus ęternam minatus est pœnam, vt eos à peccatorum perpetratione compesceret.

XXXII Quō iustum sit vt culpa quæ cū fine perpetrata sit, sine fine puniatur.

XXXIII Quod in illa æterna damnatione, mors sit sine morte, & mori velle, & non posse.

XXXIIII Quō anima immortalis sit, dum constet quod in perpetuo igne moriatur.

XXXV Quod animæ iniquorum mox vt de corpore exeunt, ad infernum descendunt.

XXXVI Quod animā egredientē ex corpore, siue sancti angeli, seu dæmones acceperint, secū semper sine vlla permutatione retineant.

XXXVII Quod reprobi, q̄rū causa cōmunis est in opere, ad loca etiā cōmunia p̄ mortē deducātur.

XXXVIII Quod sicut boni bonos in requie, ita

mali malos recognoſcunt in tormentis.
XXXIX VVtrum animę ſanctorũ orent pro inimicis ſuis, qui in æterno cruciantur igne.
XL. VDe non renatis, & eorum cruciatu.
XLI VQuod ex angelis facti dęmones propẽ ſuperbiam de cælis proiecti, irreuocabili percuſſi ſunt pœna.
XLII VQuod gehenna non propter homines, ſed propter diabolum facta eſt.
XLIII VQuid ſit reproborũ manibus & pedibus ligare, & quid exteriores tenebræ, & quid fletus & ſtridor dentium & cætera.
XLIIII Quod nulla ſit poſt mortem vtilitas pœnitentiæ.
XLV VQuæ & quanta mala habeant hi, qui in gehenna dicuntur occidi.
XLVI Quod tãta ſunt in inferno tormẽta vt nulla vox exponere, nullꝰ valeat ſermo explanare.

VDE HAYMONIS EPISCOPI HALBERSTATTENSIS, DE VARIETATE LIBRORUM, ſiue de Amore cæleſtis patriæ liber tertius.

VQuod pro quibuſdam leuibus culpis ignis purgatorius eſſe añ iudiciũ credendus eſt. Caput .I.

PRo quibuſdam leuibus culpis eſſe ante iudicium purgatorius ignis credẽdus eſt, pro eo quod veritas dicit: Quod ſiquis in ſpiritu ſancto blaſphemiã dixerit non remittetur ei in hoc ſeculo, neq; in futuro. In qua ſententia datur intelligi, quaſdã culpas in hoc ſeculo, quaſdã vero in futuro poſſe laxari. Quod eñ de vno negatur, cõſequens intellectus patet, quia de quibuſdã concedit. Sed tñ vt p̃dixi hoc de puis minimiſq; p̃ctis credendũ eſt fieri poſſe. Sicut eſt aſſiduus ocioſuſq; ſermo, immoderatus riſus, vel p̃ctñ curæ rei familiaris, q̃ vix ſine culpa vl' ab ipſis agitur, qui culpã qualiter declinare debeant, ſciunt. Aut in non grauibus rebus error ignorãtię, q̃ cuncta etiã poſt mortẽ grauant, ſi adhuc in hac vita poſitis minime fuerint relaxata. Nam & cum Paulꝰ dicat Chr̃m eſſe fundamentũ atq; ſubiũgat. Siqs ſup ędificauerit ſuper hoc fundamentũ aurũ, argentũ, lapides p̃tioſos, lignũ, ſtipulã, vniuſcuiſq; opus q̃le ſit ignis probabit. Si cuius opus manſerit, q̃d ſuperędificauerit, mercedẽ accipiet. Si cuius opus arſerit detrimentũ patietur, ipſe tñ ſaluus erit, ſic tñ quaſi p ignẽ. Quãuis hoc de igne tribulatiõis in hac nobis vita habitio poſſit intelligi, tñ ſi quibus hæc digne futuræ purgationis accipiat, penſandũ ſollicite eſt, quia illũ dixit per ignẽ poſſe ſaluari, nõ qui ſuper hoc fundamentũ ferꝝ, æs, vel plumbum ędificat, id eſt, peccata maiora, idcirco duriora, atq; tũc iam inſolubilia: Sed ligna, fœnũ, ſtipulã, id eſt, peccata minima atq; leuiſſi

Mat. 12.

1. Cor. 3.

ma,q̃ facile igne consumũtur. Sciendũ tñ hoc est, q illic saltem de minimis nil quisq; purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac adhuc vita positus, vt illic obtineat, promereatur.

De saluãdis per ignẽ, id est, de bis qui super fundamentũ, quod est Christus, aurũ, argentum, lapides prætiosos, seu de bis qui lignũ, fœnũ, stipulã, ædificãt. Ca. II.

DE his qui superædificant super fundamẽtum, q̃d est Chr̃s, non aurũ, argentũ, lapides p̃tiosos, sed lignũ, fœnũ, stipulã. De his enim dictũ est quod per ignẽ salui erunt, qm̃ fundamenti merito non peribunt. Sic est intelligendũ, vt his manifestis non videantur esse cõtraria. Ligna quippe & fœnũ, & stipula non absurde accipi possunt rer̃ seculariũ q̃uis licite concessar̃. Tales cupiditates aũt amitti, sine animi dolore non possunt. Cum aũt iste dolor vrit, si Chr̃s in corde fundamẽti habet locũ, id ẽ, vt nihil ei anteponatur, & malit hõ, qui tali dolore vritur, rebus q̃s ita diligit, magis carere q̃ Chr̃o, per ignẽ fit saluus. Si aũt res eiusmodi tẽporales ac seculares tpe tentatiõis maluerit tenere, q̃ Christum, eũ in fundameto non habuit, quia hoc priore loco habuit, cum in ædificatione prius non sit aliquid fundamenti. Ignis eñ de eo loco, de quo est locut⁹ Apost. talis debet intelligi, vt ambo per eum transeant, id ẽ, qui ædificant super hoc fundamentũ aur̃, argentũ, & lapides p̃tiosos, & qui ædificant ligna, fœnũ, stipulam. Cũ aũt hoc dixisset adiunxit: Vnius cuiusq; op⁹ 1. Cor. 3.

quale sit, ignis p̃babit. Si cuius opus permanserit, q̃d superædificauit mercedẽ accipiet. Si cuius aũt opus exustũ fuerit, damnũ patietur, ipse aũt saluus erit, sic tñ q̃si per ignẽ. Non vnius ergo eor̃, sed vtriusq; op⁹ ignis p̃babit. Est quidẽ ignis tentatio tribulationis, Eccl. 27. de quo aperte alio loco scriptũ est. Vasa figuli p̃bat fornax, & hoies iustos tẽtatio tribulatõis. Iste ignis in hac interim vita facit, q̃d Apost. ait: Si accidat duobus fidelib⁹, vni scilicet cogitanti q̃ sunt dei, quõ placeat deo, hoc est, ędificãti super Chr̃m fundamentũ, aurũ, argentũ, lapides p̃tiosos: Alteri aũt cogitanti q̃ sunt mundi, quõ placeat vxori, hoc est, ædificãti sup fundamentũ, ligna, fœnũ, stipulã, illi⁹ opus non exuritur, quia non ea dilexit quor̃ amissione crucietur. Exuritur aũt huius opus, qm̃ sine dolore nõ pereũt, q̃ cum amore possessa sunt. Sed qm̃ alterutra cõditione proposita, eis mallet carere q̃ Chr̃o, nec timore amittendi talia deserit Chr̃m, q̃uis doleat cum amittit. Saluus est quidẽ, sic tñ quasi per ignem, quia vrit eum dolor rer̃, quas dilexerat, amissar̃, sed non subuertit, neq; consumit fundamenti stabilitatẽ, atq; incorruptione munitũ, tale aliquid etiã post hanc vitã fieri incredibile non est. Et vtrũ ita sit q̃ri potest, & aut ĩuenire aut latere nõnullos fideles per ignẽ quẽdã purgatoriũ. (Quãto magis minusue bona pereũtia dilexerũt, tanto tardius citiusq; saluari) non tñ tales, de q̃bus dictũ est, q̃d regnũ dei nõ possidebũt, nisi cõuenient pœnitẽtibus eadẽ crimina remittãtur. Cõuenient aũt dixi, vt steriles ĩ eleemosynis nõ sint.

Quod alter sit ignis purgatorius, alter

ille perpetuus, in quo peccatores sine fine cruciantur. Caput. III.

Alter etenim est ignis ille futurus, de q̃ impijs dño iudicante dicendum est. Discedite à me maledicti in ignẽ ęternũ. Alter iste q purgatorius proprie appellatur, ꝓpter eos qui p eum salui fiunt. Per illum em̃ qui futurus est impior̃ nullꝰ saluabitur, quia iuxta q̃d scriptum est. Ibũt hi in ignem ęternum. Per istum autẽ ignẽ qui & ꝓbat & purgat, saluatio ꝓmittitur manifesta, de q̃ dictũ est: Dies em̃ declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuscuiusq; opus quale sit, ignis ꝓbabit. In illũ em̃ æternũ ignẽ soli sinistri nouissima & perpetua dãnationẽ mittẽtur. Iste autẽ ignis purgatorius, dexteros ꝓbat, sed alios eor̃ sic ꝓbat, vt ædificium q̃d supra Chr̃i fundamẽtum ab eis inuenerit esse cõstructum, non exurat atq; consumat. Alios autẽ aliꝫ, id est, vt q̃d superędificauerũt ardeat dãnumq; inde patiant. Saluifiãt aũt q̃ Chr̃m in fundamẽto stabilit̃ positum p̃cellenti charitate tenuerunt. Ab illo em̃ igne perpetuo nemo saluabit̃, qa in suppliciũ ęternũ illi oẽs ibunt, vbi vermis eor̃ nõ morietur, & ignis eor̃ nõ extinguet̃. 1. Cor. 3.

Quod hi qui per ignẽ purgatoriũ saluãtur, non vno eodemq; spatio cruciatũ spũs sustinebunt. Caput .IIII.

Sicut non omnes reprobi qui mersuri sunt in igne ęterno, vna eadẽq; supplicij q̃litate dãnandi sunt, sic oñes qui per purgatorias pœnas salui esse creduntur in vno eodemq; spatio cruciatũ spiritus sustinebunt, vt quod in reprobis agitur discretiõe penar̃, hoc in istis qui per ignem saluandi sunt agitetur. Sed tanto illis minus vel maius ignis purgatorij extendetur supplicium, quanto hic minus vl̃ amplius bona transitoria dilexerunt.

Quod alij in hac vita pœnas purgatorias, alij post mortẽ patiuntur. Cap. V.

Nos quidẽ in hac mortali vita esse quasdã pœnas purgatorias confitemur, sed tp̃ales pœnas. Alij in hac vita tm̃, alij post mortẽ, alij & nunc & tunc. Veruntm̃ añ iudiciũ illud verissimũ nouissimũq; patiunt̃, non aũt oẽs veniunt in sempiternas, q̃ post illud iudiciũ sunt futurę, qui post mortẽ sustinent tp̃ales. Nã quibusdã q̃d in isto non remittitur, ĩ futuro seculo ne ęterno supplicio punĩãt̃, remittit̃. Purgatorias aũt pœnas nullꝰ futuras opinet̃, nisi añ illud vltimũ tremẽdumq; iudiciũ, & ignẽ illũ in q̃ oẽs impij Chr̃o iudicante mersuri sunt antecedant.

Contra eos qui per fidẽ solam absq; bonis operibus per ignẽ purgatoriũ saluiesse creduntur. Cap. VI.

Creduntur à quibusdam & iam hi, qui nomen Christi non relinquũt, & eius lauacro in eccl̃ia baptizãtur, nec ab ea vllo scismate vel hęresi p̃cidunt̃, in quãtiscunq; sceleribus viuant, q̃ nec diluãt pœnitendo, nec eleemosynis redimãt, sed in eis vsq; ad vltimũ huius vitę diem pertinacissime perseuerẽt salui per ignem futuri, licet per magnitudinẽ facino

rum & flagitiorũ diuturnorũ mercantur ꝛterno igne puniri. Sed qui hoc credunt, licet catholici sint, tñ humana quadã bñuolentia mihi falli videntur. Ea eñ
Gal. 5. fides saluare põt, de q̃ Pau. apost. ait: In Christo Iesu neq; circuncisio quidq̃ valet neq; ꝓputiũ, sed fides q̃ per dilectionẽ operatur. Si aũt male operatur ꝑculdubio fm Iacobũ apl'm mortua est in semetipsa: qui
Iaco. 2. rursum ait: Si fidem dicat quis se habere, opa aũt nõ habeat nunquid poterit fides saluare eũ? Porrò autẽ si hõ sceleratus ꝑpter solã fidem per ignẽ saluat, & sic est accipiendũ q̃d ait beatus Pau. apo. Ipse aũt sal-
2. Cor. 3. uus erit, sic tñ quasi per ignem. Si poterit ergo saluare fides sine opibus, & falsum erit quod dixit ei' coapostol' Iaco. falsumq; erit & illud quod idẽ ipse Pau-
1. Cor. 6. l': Nolite (inquit) errare. Neq; fornicatores, neq; idolis seruiẽtes, neq; adulteri, neq; molles, neq; masculorũ cõcubitores, neq; fures, neq; auari, neq; ebriosi, neque maledici, neq; rapaces regnũ dei ꝓsidebunt. Si eñ in istis perseuerãtes criminib', tñ propt' fidẽ Chri salui erunt, quomodo in regno dei non erunt?

VQuod, qui pœnis purgatorijs sunt deputati ꝓ eis in hac vita supplicante ecclesia expiatur. VCaput VII.

SPiritus illi qui non tam perfectę sanctitatẽ hinc exeunt vt ire in paradisum statim post dispositionẽ suorũ corporũ possint, nec tam criminose ac damnabiliter viuunt, vt itain suis criminibus perseuerent, vt cum diabolo & angelis eius dãnari mereãtur, ecclia pro eis hic efficaciter supplicante à pœnis

medicinalibus expiati, corpora sua cum beata ĩmortalitate recipient, ac regni cælestis facti participes, in eo sine vllo defectu suæ beatitudinis pmanebunt.

VQuod aliqui iusti, vt de corpore exeunt statim beata requie suscipiuntur, alij flãmis ignis purgatorij excipiũtur. VCap. VIII.

SVnt plures in Ecclesia iusti qui post carnis solutionẽ, continuo beata paradisi requie suscipiunt, expectantes in magno gaudio, in magnis congaudentiũ choris, qñ recepto corpore veniãt & appareant añ faciẽ dei. At vero nõnulli propter bona quidem opera, ad electorũ sortẽ ꝓdinati, sed ꝑpter mala aliqua, quibus polluti de corpore exeunt, post mortẽ seuere castigandi excipiunt flãmis ignis purgatorij, & vl' vsq; ad diẽ iudicij lõga huius examinatiõe à vitiorũ sorde mũdant, vl' certe prius amicorum fidelium precibus, eleemosynis, ieiunijs, fletib', & hostię salutarẽ oblatiõibus absoluti pœnis, & ipsi ad beatorum peruenium requiem.

VQuod animæ fideliũ defunctorũ, si culpæ insolubiles non sunt, pietate suorũ viuentiũ adiuuantur, cum ꝓ illis sacrificium, ꝛ cætera bona offeruntur. VCap. IX.

TEmpus illud inter hoĩs mortem & vltimã resurrectionẽ interpositũ est q̃ animæ in abditis receptaculis cõtineãtur, sicut vnaquæq; digna est, vel requie vel erũna, ꝑ eo quod sortita est in carne dum viueret. Neq; negandum est defunctorũ animas pietate suorũ viuentiũ non releuari cũ pro illis

sacrificiũ mediatoris offertur vel eleemosynę fiunt. Sed eis hæc prosunt, si cum viuerent, hæc sibi vt postea prodessent meruerunt. Est em̃ quidã viuẽdi modus, nec tam bon⁹ vt ista non requirat post mortẽ. Est vero talis in bono, vt nõ requirat ista, est rursus talis in malo, vt nec his valeat cum ex vita trãsierit. Quo circa hic oñe meritum comparaꝝ q̃ possit post hanc vitã releuari quispiã, vel grauari. Nemo aũt se præparet qui hic neglexit cum obierit dñm promereri. Non igitur ista q̃ pro defunctis cõmendãdis frequentat eccl'ia, illi apostolicę sunt aduersa sententię,
Ro. 13. qua dictũ est: Oñes em̃ astabimus añ tribunal Chri vt referat vnusquisq; p̃m ea quæ per corpus gessit, siue bonũ siue malũ. Quia etiã hoc meritũ sibi quisq; cum in corpore viueret cõparauit, vt ei possent ista prodesse. Non em̃ omnib⁹ prosint. Et q̃re non oñibus prosunt? nisi ꝓpter differentiã vitæ quã quisq; gessit in corpore. Cum ergo sacrificia siue altaris, siue quarũcunq; eleemosynarũ pro baptizatis defunctis oñibus offeruntur, pro valde bonis, gratiarum actiones sunt, pro non valde malis ꝓpitiatiões sunt, pro valde malis etiã si nulla sunt adiumẽta mortuorũ, qualescunq; viuor̃ cõsolationes sunt. Quibus aũ tẽ prosunt, aut adhoc prosunt, vt sit plena remissio, aut certe vt tolerabilior fiat ipa dãnatio. Idẽ doctor alio loco inter cætera ait: Quatuor sunt q̃ adiuuant hoies post mortẽ, id est, oblatiões sacerdotũ, orationes iustor̃, eleemosynæ charor̃, ieiuniã amicorum. Nec ista tñ adiuuãt post mortẽ illis, qui nõ in hac vi-
Greg. ta hoc promeruerint. De hoc em̃ beat⁹ Gregori⁹ papa ait: Si culpæ insolubiles post mortẽ nõ sunt, multor̃ solet animas etiã post mortẽ sacra oblatio hostię salutaris adiuuare, ita vt hoc nõnunq̃ ipsæ defunctor̃ animæ videantur expetere. In quarto eiusdẽ beati Greg. Dialogor̃ lib. legitur, quod quidã spirit⁹ pro pctis suis in caloribus deputat⁹, qui q̃si hõ videbatur, quodã presbytero panem sibi porrigenti ait: Pro peccatis meis pater oñipotenti deo hunc panẽ offer, & tunc te exauditũ esse cognosce, cum huc veneris & minime me inueneris. In quib⁹ verbis disparuit. Idẽ vero presbyter hebdomada cõtinua se pro eo in lachrymis afflixit, salutarẽ hostiã quotidie obtulit, & post illuc reuersus, iam minime eum inuenit. Qua ex re quantũ ꝓsit animab⁹ ĩmolatio sacrę oblationis oñditur, q̃n hanc & ipsi mortuor̃ spũs à viuẽtibus petunt, & signa indicãt quibus per ea absoluti videantur. Nam quidã monachus iustus noĩe, artis medicinæ imbut⁹ (sicut beatus Greg. papa in p̃dicto refert libro) ductus fuit ad ignis pœnã, pro eo quod cõtra vitæ regularis autoritatẽ tres aureos abscõsos in medicamine illicite haberet. Post dies vero triginta obit⁹ eius, placuit p̃dicto venerabili patri Gregorio, qui tunc monachus in eodẽ monasterio sub vitæ regularis custodia degebat, vt per illos dies triginta nullus ptermitteret dies, quo non pro absolutiõe illius salutaris hostia ĩmolaretur. Quod & factũ est. Idẽ vero frater q. defunct⁹ fuerat, nocte quadã fratri suo germano noĩe Copioso p visionẽ apparuit, & qa die tricesima, q̃ pro sua absolutiõe sacra hostia fuerat ĩmolata cõmunionẽ se recepisse, etiã à pœnis se

iã liberatũ esse ĩdicauit. Tũc res apte claruit, quia frat̃ q̃ defunct⁹ fuerat p salutarẽ hostiã suppliciũ euasit.
In p̃dictonã q̃ legit̃ libro, q̃d cum q̃dã die beatus Germanus Capuanus episcopus, pro medicinali corporis sui necessitate ĩ angulares termas lauaret paschasiũ, sanctæ Romanæ sedis diaconũ in caloribus stantẽ vidit, & quid illic faceret inq̃siuit. Cui ille pro qua causa post mortẽ in hoc pœnali loco esset deput⁹ indicauit, & post modum dixit. Quęso te, ꝑ me dñm̃ dep̃care, atq̃ in hoc te cognoscas exauditũ, si huc rediens me non inueneris. Qua de re vir dñi German⁹ se in p̃cibus strinxit, & post paucos dies rediẽs iam p̃ dictũ Paschasiũ in loco eodẽ minime inuenit. Quia em̃ non malitiæ sed ignorantiæ errore peccauerat, purgari potuit post mortẽ à pẽtõ. Quod tñ credendũ est, quia ex illa eleemosynaꝝ suarũ largitate hoc obtinuit vt tunc potuisset ꝓmereri veniã, cum iam nihil potuisset opari. Si insolubiles culpæ non fuerĩt (sicut iam supra dictũ est) ad absolutionem ꝓdesse maxime, etiã mortuis victima sacræ oblationis potest, qui hic viuendo hoc obtinuerint. Sed sciendũ ẽ quia illis sacra victima mortuis ꝓsit, vt eos etiã post mortẽ bona adiuuent, q̃ hic pro ipsis ab alijs fiũt. Inter hęc aũt pensandũ est, quod tutior via sit, vt bonũ quod quisq̃ post mortẽ suã sperat agi per alios, agat dum viuit ipse ꝓ se. Beati⁹ quippe est liberum exire, q̃ post vincula libertatem quærere.

Grego.

Quod aliqũ de culpis animas iustoꝝ solus pauor egredientis purgat. Ca. X.

PLærumq̃ de culpis minimis ipse solus pauor egredientis animas iustoꝝ purgat, sicut de q̃dã sancto viro narratur, qui ad mortẽ veniẽs vehemẽter timuit, sed post mortẽ discipulis in stola alba apparuit, & q̃ sit p̃clare susceptus indicauit. Legim⁹ em̃ q̃ idem beatus pater Gregorius ad purgationẽ morientis fratris, qui tres aureos abscõsos illicite retinuerat, de quo iam supra dictũ est, hoc cõsiliũ dedisse illius monasterij prælato. Vade ait & nullus ex fratribus se ad eũ morientẽ iungat, nec sermonẽ cõsolatiõis ex cuiuslibet eoꝝ ore pcipiat, sed cũ in morte cõstitutus, fratres q̃sierit ei suus frater carnalis dicat, q̃ pro solidis quos occulte habuit, à cũctis fratribus abominatus sit, vt saltem in morte de culpa sua mentẽ illius amaritudo trãsuerberet, atq̃ à pẽtõ q̃d perpetrauit, purget. Idem vero monachus cum pueniss̃et ad mortẽ atq̃ anxie q̃reret fratribus cõmendari, nullusq̃ è fratribus ei applicare & loqui dignaret, ei carnalis frater, qui tũc aderat, ibi cur ab oñib⁹ abominatus esset indicauit. Qui protinus de reatu suo vehementer ingemuit, atq̃ in ipsa tristitia è corpore exiuit. Nullatenus enim hoc beatus Gregorius facere iuberet, nisi ad purgationem morientis hoc ꝓdesse cognouisset. Huc vsq̃ de igne purgatorio, abhinc de extremo iudicio insistendum est.

Grego. li. 4. Dialo.

De valde tremẽdo Christi aduẽtu ad iudicium. Caput XI.

AVdiamus quõ prophetis nuntiãtibus (vt an nuntiari hominibus fas fuit) p̃dicetur Chr̃i aduentus. Ait ergo quidã ex eis. Deus mani-

Pſal.49. feſte veniet,deus noſter & non ſilebit. Ignis añ ip̃m ardebit,& in circuitu eius procella valida. Vocauit cælũ ſurſum,& terrã diſcernere populũ ſuũ. Alius vero qui & pœnar̃ ſpecies nobis indicat, hoc eſt Eſai-
Eſa. 13. as,audi quõ dicat. Ecce dies dñi veniet inſanabilis,dies furoris & iræ,vt ponat orbẽ terræ deſertũ,& peccatores perdat ex eo. Stellæ eĩ cæli & orion, & oĩs ornatus cæli lumẽ ſuũ non dabit,& obſcurabitur ſol in ortu ſuo,& luna non dabit lumen ſuũ,& mandabo vniuerſo orbi mala & impijs pcẽtã eor̃, & perdã contumeliã iniquor̃,& iniuriã ſuperbor̃ humiliabo. Et erunt qui relicti fuerint pretioſi magis q̃ aur̃ ab igne,& hõ pretioſior erit q̃ lapis ſaphirus. Cælũ eĩ q̃tietur & terra mouebitur à fundament̃ ſuis,,pter furorẽ iræ dñi Sabbaoth, in die q̃ ſuperuenerit
Mal.3. furor eius. Sed & Malachias ,ppheta cõſona his loq̃tur,dicens: Ecce venit dñs oĩpotens & quis ſuſtinebit diẽ aduentus eius? aut quis ſupportabit conſpectũ eius? q̃m ipſe ingreditur ignẽ cõflatoriũ, & ſicut paleã ventilantiũ ſedebit cõflans & purgans ſicut aru̇ & ſicut argentũ. Et iter̃ dicit : Ecce dies dñi veni-
Mala.4. et ardens vt ĉlibanus,& exuret eos,& erũt oĩes alienigenæ,& omnes qui faciũt iniquitatẽ, vt ſtipulam incendet eos dies illa,q̃ venit dicit dñs oĩpotẽs, & nõ relinquetur radix neq; palmes. Alius vero vir deſiderior̃ ita dicit: Et ecce videbũt & throni poſiti ſunt & antiquus dier̃ ſedebat, & indumentũ ei⁹ cã-
Dani.7. didũ ſicut nix,& capilli capitis eius ſicut lana mũda. Throni eius ignis exurens, Fluuius igneus currebat ante ipſum. Iudiciũ conſtituit & libri aperti ſunt. Et

paulo poſt. Et vidi (inquit)in viſione noctis,& ecce in nubibus cæli ſicut filius hoĩs veniebat, & de vſq; ad vetuſtũ dier̃ peruenit, & in cõſpectu eius oblat⁹ eſt,& ipſi datus eſt principatus, & honor, & regnũ, & oĩes populi,tribus,& linguæ ipſi ſeruient. Et poteſtas eius poteſtas æterna q̃ non tranſibit,& regnũ eius nõ corrumpetur. Inhorruit ſpũs meus. Ego Daniel territus ſum in his,& viſiones capitis mei cõturbauerunt me. Cum ergo hæc agi cœperint, pandentur ſine dubio cæli portæ imõ potius ipſum cælũ auferet è medio tanq̃ ſi tabernacula alicuius velamina colligantur,ſcilicet vt reparetur & trãsformet̃ in melius. Tunc ergo oĩa metus habebit,timor q; ac tremor implebit vniuerſa. Tunc etiã ipſos angelos formido quaſſabit & non ſolũ angelos ſed fortaſſis & archangelos,& thronos & dñationes & principat⁹, & poteſtates. Hoc enim indicat in eo quod dicit, & virtutes cælor̃ mouebũtur. Conſerui eĩ ſunt eorũ qui iudicandi ſunt,& vitæ huius poſituri rationẽ. Si eĩ apud iudices ſeculi cum ciuitas vna indicãda eſt, pauent,cæteræ & contremiſcunt,etiã ſi nihil periculi metuãt,quanto magis cum orbis terræ vniuerſus ad iudiciũ veniet,& iudicãdus à iudice,qui teſte non ggeat, qui argumẽta non q̃rat,qui oratorẽ cauſę nõ poſtulat. Sed his oĩbus procul amotis ipſe & geſta & verba & cogitationes denudet atq; in mediũ collocet,& cũcta velut in talibus quibuſdã depicta oculis eor̃ quæ commiſerũt, ea atq; omniũ qui aſſiſtere videntur oſtendat. Quomodo tunc cõmouebitur, & in metu erit vniuerſa creatura?

Quod secũdus Saluatoris aduentus non in humilitate vt prius, sed in gloria demonstrandus sit. Cap. XII.

Mat. 24. SIcut eñ fulgur exit ab oriẽte (dicẽte in euãgelio dño) & paret vsq; in occidentẽ, ita erit aduent⁹ filij hominis. Hoc quoq; sciendũ est, quod secũdus saluatoris, non in humilitate vt prius, sed in gloria demonstrandus sit. Et post pauca infert dñs & dicit: Sol obscurabitur & luna dabit lumen suũ, & stellæ cadent de cælo, virtutesq; cælor̃ mouebũtur. Nõ diminutione luminis alioquin legimus solem septuplũ habiturũ luminis, sed comparatione veræ lucis omnia videbuntur visuri tenebrosa. Si itaq; iste sol, qui nunc per totũ orbẽ rutilat, & luna quæ secundũ est luminare, & stellæ quæ ad solatiũ noctis accensæ sunt, omnesq; virtutes, q̃s angelor̃ multitudines intelligimus in aduẽtu Chri inter tenebras reputabũt, decutiatur superciliũ eor̃, qui se sanctos arbitrantes p̃sentiã iudicis non formidant, & tũc (inquit dñs) parebit signũ filij hominis in cælo. Signũ hic autem crucis intelligamus vt videant, iuxta Zachariam & Joãnem, Iudęi quem cõpunxerunt. Aut vexillum victoriæ triũphantis, quia tunc plangent omnes trib⁹ terræ. Plangent hi qui municipatum non habent in cælis, sed scripti sunt in terra.

Eodem

Qualiter intelligendũ est, quod Christus venturus de cælo, iudicaturus sit viuos & mortuos. Caput XIII.

IAm vero de Christo cõfitemur futur̃, q̃m de cælo venturus est, & viuos iudicatur⁹ ac mortuos. Non pertinet ad vitã nostrã quæ hic geritur, qa nec in rebus gestis eius est, sed in fine seculi gerendis. Adhoc pertinet, quod Apls secutus adiunxit. Cum Christus apparuerit vita vr̃a, tunc & vos apparebit; cum illo in gloria. Duobus aũt modis accipi potest quod viuos & mortuos iudicabit. Siue vt viuos intelligamus, quos hic nondũ mortuos, sed adhuc in ista carne viuentes inuẽturus est eius aduẽtus, mortuos aũt qui de corpore priusquã veniẽt exierunt vl exituri sunt. Siue viuos iustos, mortuos iniustos, q̃m iusti iudicabuntur. Aliqñ enim iudiciũ dei ponitur ĩ malo, vnde illud est. Qui aũt male egerũt in resurrectionẽ iudicij. Aliquando eñ & in bono, secundum quod dictũ est: Deus in nomine tuo saluũ me fac, & in virtute tua iudica me. Per iudiciũ q̃ppe dei fit ipsa bonor̃ malorum̃q; discretio, vt liberãdi à malo, nõ perdendi cũ malis, boni ad dextrã segregentur. Propter quod ille clamat. Iudica me deus: & quid dixerit veluti exponens: Et discerne (inquit) causam meam de gente non sancta.

Col. 3.

Ioan. 5.

Psal. 42.

Quod nullas excusatiões p bonis operibus obtendere poterimus in diem iudicij. Caput XIIII.

AGe iam ad vltimũ iudicium venerimus ab eo iudice iudicandi, qui nec falli occultatiõe criminũ potest, nec ad impunitatẽ promerẽdam muneris alicuius oblatiõe corrumpi, cum cœ-

perint omniũ secreta reuelari, & non solum actus & verba sed etiã ipsæ cogitationes oñdi, quid faciem⁹ sub tanti iudicis maiestate? quid excusatiõis obtẽdere poterimus? qua nos defensionis arte purgabim⁹? Quę nobis subuentura est pœnitẽtia, quã in hac carne contẽpsimus? Quę nos defensura sunt opa bona, q̃ in hac vita non fecimus? Ad quos Apostolos, aut ad quos alios sanctos cõfugituri sumus, quor̃ exempla simul ac verba despeximus? an forte aliq̃ ibi fragilitas corporis excusabit? Sed excusatiõe eor̃ reclamabunt omniũ exempla sanctorũ, qui fragilitatem carnis in carne viuentes, quod fecerunt vtiq; facere posse docuerũt, maxime quia nec ipsi pctõ sua virtute, sed dñi miserantis auxilio restiterũt: qui se & non quærẽtibus, vt q̃ratur atq; in eum credatur oñdit, & credentes in se ne à pctõ vincantur inuicta, ptectiõe defendit. Quid ergo respõsuri sunt, si eis dñs dicat: Si potuistis q̃re non restitistis desiderijs peccator̃? Si non potuistis, quare meũ contra pctã non quæsistis auxiliũ? Aut vulnerati, quare pœnitendo non adhibuistis vulneri vr̃o remedium? Nunquid ad hæc obmutescemus? quid aũt excusatiõis restet? Non habẽtibus dicit, ligate eos manibus & pedibus & mittite eos in tn̄bras exteriores, ibi erit flet⁹ & stridor dẽtiũ, ibi verm⁹ eor̃ nõ morietur & ignis eor̃ nõ extinguet.

Quod etiã minima peccata deducuntur ad iudiciũ futurum, nisi fuerint in hac vita per pœnitentiam deleta. Cap. XV.

PArua etem̃ peccata, & ea de quibus etiã nec suspicamur, deducuntur ad iudiciũ nisi in hac vita per pœnitentiã, & cætera bona opa fuerint expurgata. Nam & otiosis verbis de quib⁹ nos minime cauemus dñs dicit. De oñi verbo otioso q̃d locuti fuerint hoies, reddẽt de eo rationẽ in die iudicij. Quid nos miseri facturi sumus in illo die, qui omnib⁹ malis inuoluti sumus? Nec desperemus, sed agamus pœnitentiam vt nostra deleantur peccata. Mat. 12.

De gemino diuino iudicio, & quod in vltimo iudicio Christus mitis apparebit electis, & terribilis reprobis. Cap. XVI.

GEminũ est diuinũ iudiciũ. Vnũ, quod & hic iudicantur homines & in futuro. Alter̃, quod propterea hic iudicantur, ne illic iudicentur, ideoq; quibusdã ad purgationẽ temporalis proficit pœna. Quibusdã vero hic inchoat dãnatio, & illic pfecta speratur perditio. In iudicio reprobi humanitatẽ Christi in qua iudicatus est videbunt vt doleãt. Diuinitatẽ vero eius non videbũt, ne gaudeãt. Quibus em̃ diuinitas oñditur vtiq; ad gaudiũ demõstratur. Pro diuersitate cõscientiar̃ & mitis apparebit in iudicio Christ⁹ electis, & terribilis reprobis. Nam q̃lem quisq; conscientiã tulerit, talẽ & iudicẽ habebit, vt manente in sua trãquillitate Christo, illis solis terribilis appareat, quos conscientia in malis accusat.

Quod in iudicio futuro duo erũt ordines elector̃, & duo reprobor̃. Cap. XVII.

DVo sunt ordines elector̃ in iudicio futuro. Vnus iudicantiũ cum dño, qui reliquerunt oñia, & secuti sunt illũ, de quibus dicit. Vos

Mat.22. qui reliquistis oñia & secuti estis me, in gñatione hominis cũ sederit filius hoïs in sede maiestatis suæ, sedebiti: & vos sup sedes duodecim iudicãtes duodecim tribus Israël. Alius ordo iudicaturus à dño, q nõ quidẽ oñia sua pariter reliquerũt, sed de his tñ quæ habebant quotidianas dare eleemosynas paupibus Mat. 25. Chri curabãt, vnde audituri sunt in iudicio. Venite benedicti patris mei possidete paratũ vobis regnũ à cõstitutione mundi. Esuriui eñ & dedistis mihi mãducare. Sitiui & potastis me. Nudus erã & vestistis me &c. Sed & reproboꝝ in iudicio duo ordines futuros dño narrãte cõperimus. Vnũ eoꝝ, qui fidei christianæ mysterijs initiati, opera fidei exercere contemnũt, qbus dicendũ in iudicio testat. Discedite à me Mat. 25. maledicti in ignẽ ẽternũ q paratus est diabolo & angelis eius. Esuriui eñ & non dedistis mihi mãducare &c. Alterꝝ eoꝝ qui fidei mysteria Christianæ vel nũquã susceperẽ, vl susceptã per apostasiã reiecerẽ, de q Ioan. 3. bus dicit: Qui aũt non credit iam iudicatus est, quia nõ credit in nomine vnigeniti filij dei. Qui cum nec verbotenus Christum colere voluerunt, nec verba saltẽ eius quibus coarguantur in iudicio merentur audire. Sed ad hoc tñ veniãt in iudiciũ vt cũ eis, q iudicantur pctõribus in damnationẽ mittant ætternã.

VQuid inter se differãt duo electoꝝ ordines in iudicio, & duo reproboꝝ, & quid vnicuiq; opponatur ordini. V Cap. XVIII.

DVæ sunt differentiæ vel ordines hominũ in iudicio, hoc est, electoꝝ & reproboꝝ, qui tñ diuiduntur in quatuor. Perfectoꝝ ordo vnꝰ

est, qui cũ deo iudicat, & alius q iudicatur. Vtriq; tñ cum Christo regnabunt. Similiter ordo reproboꝝ partitur in duobꝰ, dum hi qui intra ecclesiã sunt mali iudicandi sunt & dãnandi. Qui vero extra ecclesiã inueniendi sunt, non sunt iudicãdi, sed tñ damnãdi. Primꝰ igit ordo eoꝝ, qui iudicãtur & periunt, opponitur illi ordini bonoꝝ de quo sunt qui iudicãtur & regnant. Secundus ordo eoꝝ qui non iudicantur & pereunt, opponitur illi ordini pfectoꝝ, in quo sunt hi q non iudicãtur & regnãt. Tertius ordo eorũ qui iudicãtur & regnãt, illi ordini est contrarius, de quo sunt qui iudicãtur & pereunt. Quartus ordo eorũ est qui non iudicãtur & regnãt, opponitur illi econtrario quo illi sunt, qui non iudicantur & pereunt.

VDe pctõ quod aut hic expiatur, aut in futuro reseruatur iudicio. V Cap. XIX.

NEq; eñ frustra ille ꝓprie dicit, dies iudicij qñ vẽturus est iudex viuoꝝ & mortuoꝝ. Sicut econtrario iudicantur hic aliqua, & tñ si remittuntur, profecto in futuro seculo non nocebũt. Propterea de quibusdã tẽporalibus pœnis q̃ in hac vita peccantibus irrogãtur, nec seruantur in fine, ait Apostolus: Si eñ nosmetipsos iudicaremus, à dño non iudicaremur. Cum iudicamur aũt, à dño corripimur, ne cum mundo damnemur. 1. Cor. 11.

VQuod qualis hic quisq; egreditur, talis in iudicio præsentatur, excepto quod de leuibus culpis ignis purgatorius añ iudciũ esse creditur. V Caput XX.

Greg. In euangelio dicit dñs. Ambulate dum lucẽ habe
Ioh. 12. tis. Per Prophetã quoq; ait: Tempore accepto ex
Esa. 49. audiui te, & in die salutis adiuui te. Quod Paulus
2. Cor. 6. apo. exponens dicit. Ecce nũc tempus acceptũ, ecce
Eccl. 9. nunc dies salutis. Salomon quoq; ait: Quodcũq; po-
test manus tua facere instanter operare. Quia nec
opus, nec ratio, nec sapientia, nec sciẽtia, erit apud in
feros, quò tu properas. Dauid quoq; ait: Qm̃ in secu
Psal. 135. lum misericordia eius. Ex quibus nimirũ sentẽtijs cõ
stat, quia qualis hinc quisq; egreditur, talis in iudicio
præsentatur. Sed tñ de quibusdã leuibus culpis esse
añ iudicium ignis purgatorij credẽdus est, sicut iam
supra scriptũ est. Nemo igit̃ dum in hac p̃senti viuit
vita negligat opari bona q̃ põt, quia post hanc vitã
si voluerit, iam non poterit. Quia ergo & venturæ
mortis tẽpus ignoramus, & post mortẽ operari nõ
Ca. 9. li. 3. possumus, superest vt ante mortem tempora indul
ta rapiam9. Sic em̃ mors ipsa cum venerit vincetur,
si priusquam veniat semper timeatur.

Quam districte æternus iudex vẽturus sit in die iudicij, & quod nimis tremenda sit dies illa. Caput XXI.

Greg. Districtionem venturi iudicis Paulus conside-
Heb. 10. rãs, ait: Horrendum est incidere in manũ dei
viuentis. Hinc Psalmista exprimit dicens: De
Psal. 49. us manifeste veniet, Deus noster & non silebit. In cõ
spectu eius ignis ardebit, & in circuitu eius tẽpestas
valida. Districtionem quippe tantæ iustitiæ, tempe-
stas ignisq; comitantur. Quia tẽpestas examinat, q̃s

ignis exurat. Illum ergo diem fratres charissimi, illũ
añ oculos ponite, & quicquid modo graue creditur,
in eius cõparatione leuigetur. De illo em̃ die per Pro
phetam dicitur. Iuxta est dies dñi magnus, iuxta &
velox nimis. Vox diei domini amara, tribulabitur
ibi fortis. Dies iræ dies illa, dies tribulatiõis & angu-
stiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarũ & cali
ginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clãgoris.
De hac die iterũ dñs per Prophetã dicit. Adhuc semel
& ego non solũ terram, sed etiã cælũ mouebo. Illum
ergo diem tota intentione cogitate, vitã corrigite,
mores mutate, mala tentantia resistendo vincite, p-
petrata añt fletibus punite. Aduentũ namq; æterni
iudicis tanto securiores quandoq; videbitis, quanto
nunc districtionem illius timendo præuenitis.

Quod longanimitatem & patientiam dei nullus negligat, quia districte in iudicio iudicabit. Caput XXII.

NEmo longanimitatẽ dei negligat. Quia tan-
to districtiorẽ iustitiam in iudicio exercebit, Greg.
quanto longiorẽ patientiã ante iudiciũ præ
rogauit. Hinc etenim Paulus dicit. Ignoras, qm̃ Ro. 2.
benignitas dei ad pœnitentiã te adducit. Secundum
autẽ duritiã tuã, & cor impœnitens, thesaurizas tibi
iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij dei. Hinc
Psalmista ait: Deus iudex iustus, fortis, & longani Psal. 7.
mis. Dicturus quippe longanimem præmisit iustũ,
vt quẽ vides peccata delinquentiũ diu patiẽter ferre
scias hunc quãdoq; & iam districte iudicare. Hinc p

quendam sapientẽ dicitur: Altissimus eñ est patiẽs redditor. Patiens eñ redditor dicitur, quia pctã hominũ patitur & reddit, Nam quos diu vt conuertãtur tolerat, non cõuersos durius damnat. Ergo qui æterno vult sine fine carere supplicio, necesse est vt dei fine intermissione obediat pcepto.

Aug.

VDe distantia perpetuitatis bonorũ scilicet ⁊ malorum. VCaput XXIII.

POst resurrectionẽ vero factã vniuerso impleto iudicio suo fines habebũt ciuitates duæ, vna scilicet Christi, altera diaboli, vna bonoꝝ, altera maloꝝ, vtraq; tñ & angelorũ & hoim. Istis voluntas, illis facultas non poterit vlla esse peccãdi vel vlla cõditio moriendi. Istis in æterna vita vere feliciterq; viuentibus, illis infeliciter in æterna morte sine moriendi potestate durantibus, quõ vtriq; sine fine sed in beatitudine isti, in miseria vero illi, vt iam nec remunerati præmiũ finiant, nec damnati suppliciũ. Quandoquidẽ propterea incorruptio & immortalitas dabitur, etiã corporibus miserorum, vt nec ipsi æternã pœnam finiant, nec ipsos cõsumat immortalis pœna, sed puniat. Ideo beata incorruptiõe & immortalitate iustoꝝ corpora donabuntur, vt & ipsi in gloria, & in ipsis gloria æterna permaneat.

Prosp.

VDe inferno, quod subtus terram esse credatur. VCaput XXIIII.

NOnnulli namq; in quadã terraꝝ parte infernũ esse putauerunt, alij vero hunc sub terra esse existimant, sed tñ hoc animum pulsat, quia

idcirco infernũ dicimus, quia inferius iacet: quod terra ad cælũ est, hoc esse inferius debet à terra. Vnde & fortasse per Psalmistã dicitur: Liberasti animã meam ex inferno inferiori. Infernus superior terra, infernus vero inferior sub terra esse videtur. Et Ioannis vox in ea æstimatiõe cõcordat, qui cum signatũ librũ septẽ sigillis vidisse se diceret, qa nemo inuentꝰ est dignus neq; in cælo neq; in terra, neq; subtꝰ terrã aperire librũ, & soluere signacula eius, adiunxit: Et ego flebã multũ. Quẽ tñ librũ postmodũ per leonẽ de tribu Iuda dicit aperiri. In quo videlicet libro qd aliud q̃ sacra scriptura signatur, quã solus redẽptor noster aperuit, qui homo factus moriendo, resurgẽdo, ascendendo cuncta mysteria, q̃ in ea fuerãt clausa, patefecit. Et nullus in cælo, quia neq; angelus, nullus in terra, quia neq; homo viuẽs in corpore, & nullus subtus terrã dignus inuentus est, quia neq; animę corpore exutæ aperire nobis, præter dñm, sacri eloquij secreta potuerũt. Cum ergo ad soluendũ librũ nullus subtus terrã nullꝰ inuẽtus dignus dicit, qd obstet non video vt subtus terrã esse infernꝰ credatur.

Psal. 85.

Apoc. 5.

VDe Gehenna. VCaput XXV.

NOmen gehennę in veteribus libris non inuenitur, sed primũ à saluatore ponitur. Quæramus ergo q̃ sit sermonis huius occasio. Idolum Baal fuisse iuxta Hierusalem ad radices, montꝫ moriæ, in quibus Siloa fluit, legimus. Hæc vallis & parui campi planities irrigua erat & nemorosa, plenaq; delitijs, & lucus in ea idolo consecratos. In tan-

Beda.

ram aũt populus Israël dementiã venerat vt deserẽ do tẽpli vicinia, ibi hostias immolaret, & rigorẽ religionis delitiæ vincerent, filiosq; suos incenderẽt dæmoni vel initiarẽt, & appellabatur lucus ipse gehẽnon, id est, vallis filiorũ Ennon. Hoc Regũ volumẽ, & Paralipomenon, & Hieremias scribũt plenissime. Et cõminatur deus se locũ ipsum impleturũ cadaueribꝰ mortuorũ, vt nequaq; vocetur Tophet & baal, sed vocetur polyandron, id est, tumulus mortuorũ. Futura ergo supplicia & pœnæ perpetuæ, quibus pctõres cruciandi sunt, huius loci vocabulo denotantur. Duplicẽ esse gehennã nimij ignis & frigoris in Iob plenissime legimus.

Quod duplex dãnatorũ pœna sit in gehẽna, id est mentis simul & corporis. XXVI.

DVplex damnatorũ pœna est in gehenna, quorum & mentẽ vrit tristitia, & corpꝰ flãma iuxta vicissitudinẽ, vt qui mente tractauerunt quod perfecerunt corpore, simul & animo puniant & corpore. Ignẽ gehennę ad aliq̃d non habere, hoc ẽ habere, lumẽ ad dãnationẽ, vt videãt ipij vñ doleãt, & nõ habere ad cõsolationẽ ne videant vñ gaudeãt.

Quod vnus gehẽnæ ignis, nõ equaliter oẽs cruciet peccatores. Cap. XXVII.

VNus quidẽ est gehẽnæ ignis, sed non vno mõ omnes cruciat pctõres. Vniuscuiusq; eñ quãtum exigit culpa, tñ illic sentiet pœnæ. Nam sicut in hoc mundo sub vno sole multi cõsistunt, nec tñ eiusdẽ solis ardorẽ æqualiter sentiunt, quia alius

plus æstuat atq; alius minus. Ita illic in vno igne nõ vnus est modus incendij, quod hic diuersitas corporũ, hoc illic agit diuersitas pctõrum, vt ignem non dissimilem habeant, & tamen eosdem singulos dissimiliter exurat.

De pœnarũ distantia. Cap. XXVIII.

MItissima sane omniũ eorũ erit pœnea, qui pter peccatũ quod originale traxerũt, nullũ insuper addiderunt. Tãto aũt ibi quisq; tolerabiliorẽ habebit damnationẽ, quanto hic minorem habuit iniquitatẽ. Remanentibus itaq; angelis & hominibus reprobis in æterna pœna, tunc sancti scient plenius, quid boni eis cõtulerit gratia, tunc rebus ipsis euidentius apparebit, quod in Psalmo scriptũ est: Misericordiã & iudicium cantabo tibi domine. Quia nisi per indebitã misericordiam nemo liberabitur, & nisi per debitũ iudiciũ nemo dãnabitur. Psal. 100.

Quare dicatur ignis inextinguibilis. Caput XXIX.

IGnis eñ hic qui in præsenti vita est cõsumit cũcta quæ recipit. Perpetuus ille ignis quos susceperit semper cruciat, & pœnæ suæ semper integros seruat. Propterea enim inextinguibilis dicitur, non solum quia ipse nõ extinguitur, sed quia nec eos quos susceperit extinguit, nec perimit. Scriptura etem dicit, quia & peccatores induant corruptionẽ, Scilicet non ad honorem vitæ, sed ad diuturnitatẽ suplicij profuturã. Huius aũt pœnæ vim & ignis illius po Chryso. 1. Cor. 15.

tentiam, nulla vox exponere, nullus sermo poterit explanare. Nihil est enim, in rebus corruptibilibus siue bonis siue malis illi simile, veruntamen vt aliquam imaginem ignis illius vel ex pœna huius capiamus, illi comparauimus.

Quod sine fine sint tormenta malorum. Caput XXX.

SIcut enim finis non est, gaudij bonorum, ita & finis non est tormentorum malorum. Nam cum veritas dicat: Ibunt hi in supplitiũ æternũ, iusti
Mat. 25. aũt in vitã æternã: quia verum est quod promisit, falsum ꝓculdubio non erit, quod minatus est deus.

Contra eos qui dicũt, Idcirco deus peccantibus æterna minatus est pœnã, vt eos a peccatorum perpetratione compesceret. Caput XXXI.

SI falsum est quod minatus est, vt ab iniustitia corrigeret, etiã falsa est pollicitus, vt ad iustitiã pro
Grego. uocaret. Sed quis hoc dicere vel insanus præsumat? Et si minatus est quod non erat impleturus, dũ asserere eum misericordẽ volumus, fallacẽ (quod dici nefas est) ꝓdicare cõpellimur. De hoc beatus Au-
Aug. gustinus inter cætera ait: Fruſtra itaq; nonnulli imo q̃ plurimi æternã damnatorum pœnã, & cruciatus sine intermissione perpetuos humano miserantur affectu, atq; ita futuram esse non credunt. Non quidã scripturis aduersando diuinis, sed pro suo motu dura quęq; moliendo, & in leniorẽ flectendo sententiã,

quæ putãt in eis terribilius esse dicta q̃ verius. Num enim obliuiscetur (inquiũt) misereri deus? aut continebit in ira sua misericordias suas? Hoc quidẽ in sancto legitur psalmo. Sed de his sine vllo scrupulo intelligitur, qui vasa misericordiæ nuncupãtur. Quia & ipsi non pro meritis suis, sed deo miserante de miseria liberantur. Aut si hoc ad omnes existimant pertinere, non ideo necesse est vt damnationẽ opinent posse finiri eorum, de quibus dictũ est: Sic ibunt isti in supplicium ęternũ: nisi & isto modo putetur quãdoq; habitura finem felicitas, cum subiungatur: Iusti autẽ in vitam æternam.

Quõ iũstũ sit vt culpa, quæ cũ fine ꝓpetrata est, sine fine puniatur. Cap. XXXII.

HOc recte diceretur, si districtus iudex non corda hominũ sed facta pensaret. Iniqui enim ideo
Grego. cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerũt. Nam voluissent vtiq; si potuissent sine fine viuere, vt potuissent sine fine peccare. Ostendunt enim qa in peccato semper viuere cupiunt, qui nunq̃ desinũt peccare dum viuunt. Ad magnam ergo iustitiam iudicantis pertinet, vt nũquam careant supplicio, qui in hac vita nunq̃ voluerũt carere peccato.

Quod in illa æterna dãnatione mors sit sine morte, & mori velle & non posse. Caput XXXIII.

SVpplitia namque æterna in se diuersos, & vltra vires cruciant, & eis vitæ subsidium extinguen-
Greg. tes seruãt, vt sic vitam terminus puniat quatin⁹

semper termino cruciatus per tormẽta proferat, & sine fine definiens duret. Fit ergo miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu, quia & mors viuit, & finis semp incipit, & deficere defectus
Aug. nescit. De hoc inter cætera cõspicuus doctor Augustinus ait: Nihil est peius in morte, q̃ esse in morte sine morte, & mori velle & mori non posse.

Quomodo anima immortalis sit, dum cõstat quod in perpetuo igne moriatur.

Caput XXXIIII.

Greg. SIcut duobus modis vita dicitur, ita duobus modis etiam anima debet intelligi. Aliud est namq; quod in deo viuimus, aliud vero quod in hoc q̃ cõditi vel creati sumus, id est, aliud est beate viuere, aliud essentialiter. Anima itaq; & mortalis esse intelligitur, & immortalis. Mortalis, quippe, quia beate viuere amittit, ĩmortalis aũt, qa essentialit viuere nũ quã desinit, & naturę suę vitã perdere non valet, nec cum in perpetua fuerit morte dãnata. Illic em̃ posita beata esse perdet, & esse non perdet. Ex qua re semp cogitur, vt & mortem sine morte, & defectũ sine defectu, & finẽ sine fine patiatur, quatinus ei & mors ĩmortalis sit, & defectus indeficiens, & finis infinit⁹.

Quod animæ iniquor̃ mor vt de corpore exeunt, ad infernũ descendat.

Ca. XXXV

SI esse sanctor̃ animas in cælo attestatione sacri eloquij credimus, oportet vt & iniquorum animas in inferno per omnia esse credamus. Quia

ex retributione ęternæ iustitię, ex qua iam iusti gloriantur, necesse est per omnia vt & iusti cruciantur. Nam sicut electos beatitudo lætificat, ita credi necesse est, quod à die exitus sui ignis reprobos exurat.

Quod animã egredientẽ e corpore, siue sancti angeli, seu dæmones acceperint, secum semper sine vlla pmutatione retineat.

Caput XXXVI.

SCriptur̃a etem̃ dicit: In quãcunq; partẽ ceciderit lignũ, siue ad austrũ, siue ad aquilonẽ, ibi erit, Eccl. 11.
Scilicet, quia cum hoĩs animã mortis tempore egredientẽ à clausstro carnis siue sanctus seu malign⁹ spũs acceperit, ineternũ secũ sine vlla pmutatiõe reti nebit, vt nec exaltata ad supplitiũ, pruat, nec mersa ęternis supplitijs vltra ad remediũ ereptiõis aspẽdat.

Quod reprobi, quor̃ causa cõmunis est in opere, ad loca etiã cõmunia post mortẽ deducantur.

Caput XXXVII.

SIem̃ reprobi, quor̃ causa cõmunis est in opere ad loca etiã cõmunia post mortẽ nõ deducerẽtur, nequaq̃ iudex veniens dicturus se messorib⁹ esse phiberet: Colligite zizaniã, & ligate eam in fasci Mat. 13.
culos ad cõburendũ. Messores quidẽ angeli, zizaniã ad cõburendũ in fasciculos ligant, cum pares parib⁹ in tormentis similibus sociant, vt superbi cum superbis, luxuriosi cum luxuriosis, auari cum auaris, fallaces cum fallacibus, inuidi cũ inuidis, infideles cũ infidelibus ardeant. Cum ergo similes in culpa ad tor-

menta similia adducuntur, qui eos in locis pœnalibus angeli deputãt, quasi zizaniorum fasciculos ad comburendum ligant.

VQuod sicut boni bonos in requie, ita mali malos recognoscunt in tormentis

VCaput XXXVIII.

SIcut em̃ boni bonos in requie, ita mali malos in tormẽtꝫ cognoscũt. Si em̃ Abrahã Lazarũ minime recognouisset, nequaq̃ ad diuitẽ i tormẽtꝫ positũ de trãsacta eius cõritiõe loq̃retur dicẽs, q̃d mala receperit in vita sua. Et si mali malos non recognoscerẽt, nequaq̃ diues in tormentꝫ positus fratrũ suoꝝ & iam absentiũ meminisset. Quõ em̃ pñtes nõ posset agnoscere qui etiã ꝓ absentiũ memoria curauit exorare? Qua in re & illud quoq; oñditur, qa & boni malos & mali cognoscunt bonos. Nam & diues à diuite Abrahã cognoscit, cui dictũ est: Recepisti bona in vita tua. Et electus Lazarus à reprobo diuite est cognitus, quem mitti p̃catur ex noie dicens. Mitte Lazarũ vt intingat extremũ digiti sui in aquã, vt refrigeret linguã meã. In qua videlicet cognitiõe vtriusq; partis cumulus retributiõis excrescit, vt boni ampliꝰ gaudeãt, q̃ secũ eos lętari cõspiciũt q̃s amauerũt. Et mali cũ eis torquent̃ q̃s in hoc mũdo despecto deo dilexerũt, eos non solũ sua, sed etiam eorum pœna consumat.

Luc. 16.

Luc. 16.

VUtrũ animæ sctoꝝ orẽt ꝓ inimicis suis, qui in æterno cruciãtur igne. XXXIX.

Grego.

ORant pro inimicis suis animæ electoꝝ eo tẽpore, quo possunt ad fructuosam pœnitentiã eorꝝ corda cõuertere, atq; ipsa cõuersione saluare. Quid em̃ aliud ꝓ inimicis orandũ est, nisi hoc q̃d A post. ait: vt det illis deus pœnitentiã ad cognoscendũ veritatẽ, & resipiscãt à diaboli laq̃is, à quo captiui tenent̃ ad ipsius voluntatẽ. Et quõ pro illis tunc orabit, qui iam nullatenus possunt ad iustitię opa ab inquitate cõmutari? Eadẽ itaq; causa est cur non oret tunc pro hominibus ęterno igne dãnatis, q̃ nũc etiã causa est vt nõ oretur ꝓ diabolo, angelisq; eius ęterno supplicio deputatis. Quæ nunc & iam causa ẽ vt non orent sancti hoĩes, ꝓ hominibus infidelibꝰ impijsq; defunctis, nisi qa de eis vtiq; q̃s ęterno supplicio deputatos iam nouerũt, añ illũ iudicꝫ iusti cõspectũ oratiõis suę meritũ cassari refugiũt? Quod si nũc quoq; viuẽtes iusti mortuis & dãnatis iniustis minime cõpatiunt, q̃n adhuc aliqd iudicabile de sua causa sese ppeti & iam ipsi nouerũt, quãto districti? tũc iniquoꝝ tormẽta respiciũt, q̃n ab omni vitio corruptiõis exuti ipsi iam iustitiæ vicini? atq; arctius inhærebunt? Sic qppe eoꝝ mẽtes per hoc q̃d iustissimo iudici inhęrẽt vis districtiõis absorbet, vt oĩno eis non libeat quicquid ab illius æternæ regulæ subtilitate discordat.

2. Time. 2.

VDe non renatis, & eoꝝ cruciatu. XL.

QVicunq; vero ab illa pditionis massa, q̃ fcta est per hoĩem primũ non liberãtur, per vnũ mediatorẽ dei & hominũ, resurgẽt quidem etiã ipsi, vnusquisq; cum sua carne, sed vt cum diabolo eius q; angelis puniãtur. Vtrũ sane ipsi cũ vitijs & deformitate suoꝝ corporꝝ resurgãt, quicũq; in eis vi

tiosa & deformia mẽbra gestarunt, ingrendo laborare qd opus est? Neq; eñ fatigare nos debet incerta eoꝝ habitudo vel pulchritudo, quoꝝ erit certa & sempiterna dãnatio. Nec moueat quõ erit in eis corpus incorruptibile si dolere poterit. Nã non est vera vita, nisi vbi feliciter viuit, nec vera incorruptio, nisi vbi salus nullo dolore corrumpitur. Vbi aũt infelix mori non finitur, & vt ita dicã morsipsa non morit, & vbi dolor ꝑpetuus non interimit sed affligit, ipsa corruptio non finitur. Hæc in sanctis scripturis secũda mors dicitur, nec prima tñ, q̃ suum corpus anima relinq̃re cogit, nec secũda q̃ pœnale corpꝰ anima relinq̃re nõ permittit hoĩ accidisset si nemo peccasset.

Quod ex angelis facti dæmones ꝓpter superbiã de cælis ꝓiecti, irreuocabili percussi sunt pœna. Cap. XLI.

Dæmones vero qui nunc sunt, fuerunt aliq̃n sine pcõ creati, & ad seruiẽdum deo suo feliciter instituti, v voluntate ꝓpria deprauati noluerunt ꝑmanere q̃d facti sunt. Et cum se contra suum creatorẽ typo superbię localis hostilit extulisset, de supna cęli regiõe ꝓiecti sunt, q̃s diuina sentẽtia eò sub iudicio condẽnauit, vt quia noluerunt pseuerare cum possent, nec velint reparari nec possint. Siqdem ꝑuaricationis eorum (quod fuit irreuocabilis iudicij) animaduersiõe pcussi sunt, & ad damnationẽ iustissimã profecto pertinuit, quod voluntatẽ rede undi ac facultatẽ penitus amiserunt. Sicut ecõtrario voluntatis sanctoꝝ angelorum fuit, quod malis spõte cadentibus ipsi in sua dignitate manserunt.

Quod gehenna non ꝓpter homines, sed propter diabolũ facta sit. Cap. XLII.

NOn eñ nos ad hoc fecit oñipotens deus, vt nos gehẽnę tradat ignię ꝑpetuo. Regnũ cæloꝝ, ꝓpter nos, gehenna propt diabolũ fctã. Et hoc ita esse ex euãgelijs docebo, Ipse etẽ dñs dicit his qui à dextris sunt: Venite bñdicti patris mei, ꝓcipite regnum q̃d ꝑparatum est vobis à cõstitutione mundi. Illis aũtẽ qui à sinistris sunt, dicit: Discedite à me maledicti in ignẽ ętternum, q paratus est: nõ dixit vobis, sed diabolo & angelis eius. Sic ergo, ꝓptt diabolum gehẽna ignis, propter hoĩem regnum cæloꝝ à constitutione mundi præparatum est. Tãtum est, ne nosmetipsos ab ingressu bonorum persistendo in malis pertinaciter, excludamur. Mat. 25.

Quid sit reꝓboꝝ manus ⁊ pedes ligari, ⁊ quid exteriores tenebræ, ⁊ quid fletus ⁊ stridor dentiũ, ⁊ cætera. Cap. LXIII.

Dicet eñ rex ministris in futuro de reprobis. Ligate eos manibus & pedibus, & mittite eos ĩ tenebras exteriores, ibi erit fletꝰ & stridor dẽtiũ, vbi vermis eoꝝ non morietur, & ignis eoꝝ non extinguetur. Et quid est obmutescentes manibus & pedibus ligare, nisi in æternũ vbi deum confiteatur actiõe priuari? Sic in exteriores tenebras mitti nihil aliud erit, nisi à dño, qui est mentium lumen expelli. Fletus autẽ & stridor dẽtium acerrimos eoꝝ dolores oñdunt, q supplicio sempiternæ mortis addicti, non viuẽdi sensum habituri sunt, sed dolendi. Quorum cõtinuus gemitus, cruciatꝰ ętternus, dolor sum- Prosp. Mat. 22. Mar. 9.

mus, pœnalis sensus torquẽt animas nec extorquẽt. puniũt corpora dãnata nec finiũt. Quos ideo sibi deputatos ignis inextinguibilis non extinguet, vt pmanente sentiẽdi vita pœna pmaneat, & ad dolendum magis q̃ ad videndũ ęternis corporibus compeditos habeat, q̃s in flãmis viuacib⁹ immortalitas secundæ mortẽ occidat. Iam vermis eor̃ non morietur, & ignis non extinguetur, ad totã referũtur dãnati hoĩs pœnã, quẽ inefficacis pœnitẽtiæ ignis exurit, & cõsumentis cõscientiã vermis immortalitas rodit.

Quod nulla sit post mortem vtilitas pœnitentiæ. Caput XLIIII.

DOnec enim sumus in hac vita fratres, quanta cũq; nobẽ acciderint peccata, possibile est ablui oĩa per pœnitentiã. Cũ autẽ abducti fuerimus ab hoc seculo, ibi etiã si valde pœnitet (& valde eñ pœnitebit) sed nulla erit vtilitas pœnitẽtiæ. Et licet sit stridor dẽtium, licet vlulatus & fletus, licet fundamus preces & innumeras obsecrationes, & si proclamemus, nemo audiet, nemo subueniet, sed ne extremo quidem digito aquã quis infundet linguæ nostræ positæ in flammis, sed audiemus illud, q̃d diues ille audiuit ab Abrahã: Quia cahos magnum confirmatũ est inter nos & vos, & neq; hinc illuc trãsiri potest, neq; inde huc. Dum eñ in hac luce viuimus, veniam nos posse promereri per pœntentiã sciamus, in inferno tñ vt diximus pœnitẽtiæ medicamẽta non proderunt. Luc. 16.

Quæ & quãta mala habeant hi, qui in gehenna dicuntur occidi. Cap. XLV.

OMnes qui in gehenna dicuntur occidi, non id cum illis agitur, vt maximis cõsumpti doloribus aliquando deficiant, sed vt in illis pœnaliter viuant. Hæc & his similia libenter audire vel legere debemus, iugiter ante oculos mentis adducere, futura credere, sine vlla perturbatione metuere. Cogitare quale malum sit ab illo gaudio diuinæ cõtemplationis excludi, beatissima sanctorum omniũ societate priuari, patriæ cælestis extorrẽ fieri, mori vitę beatæ, morti viuere sempiternæ, in ignẽ ęternũ cũ diabolo & eius angelis expelli. Vbi sit mors secũda dãnatis exiliũ, vita suppliciũ, non sentire in illo igne quod illuminat, sentire quod cruciat. Exundãtis incendij terribiles crepit⁹ pati, barathri fumãtis amara caligine oculos occęcari, pfundo gehẽnæ fluctuãtis immergi ædacissimis in æternum dilaniari vermib⁹, nec finiri. Prosp.

Quod tãta sint in inferno tormẽta, vt nulla vox exponere, nullus valeat sermo explanare. Cap. XLVI.

BEatus enim Gregorius papa in libro Moraliũ nono, in q̃ de verbis sancti Iob tractare videt, vbi ait: Anteq̃ vadã & non reuertar ad terram tenebrosam & opertã mortis caligine, ita de perpetuis pœnis diffiniens ait. Quid eñ terrę tenebrosæ noĩe, nisi tetra tartari claustra signatur, quæ æternæ mortis caligo operit, q̃ dãnatos quosq; in ppetuũ à vitę luce disiungit nec immerito infernus terra dicit, qa quicũq; ab eo capti fuerint, stabiliter ab eo tenentur. Scriptũ q̃ppe est, Generatio pterit & gñatio ad- Greg. Iob. 10. Eccl. 1.

uenit, terra vero inæternũ ſtat. Recte igitur inferni clauſtra, tenebroſa terra noïantur, qa q̃s punicndos accipiũt, nequaq̃ pœna trãſitoria, vel fantaſtica imaginatione cruciant, ſed vltione ſolida ppetua dãnatione ſeruant. Quæ aliqñ tamen laci appellatiõe ſignantur. Propheta atteſtante, qui ait: Portauerunt ignominiã ſuã cum his qui deſcendunt in lacum. Ezec. 31. Infernus ergo & terra noïatur, quia ſuſceptos ſtabiliẽ tener, & lacus dicitur, quia hos, quos ſemel cœperit, ſemper fluctuantes & trepidos tormentis circumfluentibus abſorbet. Sanctus aũt vir ſeu ſua, ſeu humani generis voce dimitti ſe poſtulat anteq̃ vadat, nõ qa ad terrã tenebroſam, qui culpã deflet, iturus eſt, ſed quia ad hanc proculdubio qui plangere negligit vadit. Sicut debitori ſuo creditor dicit: Solue debitũ priuſquã debito cõſtringaris: Qui tamẽ non cõſtringitur ſi q̃d debet ſoluere non moratur. Vbi & recte ſubditur: Non reuertar. Quia nequaq̃ vltra miſericordia parcentis liberat quos ſemel in locis pœnalibus iuſtitia iudicantis damnat. Quę adhuc ſubtilius loca deſcribuntur, cum dicitur: Terram miſeriæ & tenebrarum. Miſeria ad dolorem pertinet, tenebræ ad cęcitatẽ. Ea ergo quæ à conſpectu diſtricti iudicis expulſos tenet miſeriæ & tenebrarũ terra perhibetur. Quia foris dolor cruciat, quos diuiſos à vero lumine intus cæcitas obſcurat Quãuis miſerię & tenebrarũ terra intelligi & aliter poteſt. Nam hæc q̃q terra in qua naſcimur, eſt quidẽ miſeriæ, ſed tenebrarum eſt. Quia multa hic corruptionis noſtræ mala patimur, ſed tamẽ in ea per cõuerſionis gratiã ad lucem redimus, veritate ſuadente, quæ ait: Ambulate Ioh. 12.

dum lucẽ habetis ne vos tñbræ cõprehendãt. Illa vero ſimul miſeriæ & tñbrarũ terra eſt, qa q̃ſquis ad tolerãda eius mala deſcẽderit, nequaq̃ ad lucẽ vlterius redit. In cuius adhuc deſcriptiõe ſubiũgitur. Vbi vmbra mortis & nullus ordo. Sicut mors exterior ab anima diuidit carnẽ, ita mors interior à deo ſeparat animã. Vmbra ergo mortis eſt obſcuritas diuiſiõis. Quia dãnatus quiſq; cũ ęterno igne ſuccẽdit ab ęterno lumine tñbratur. Natura vero ignis eſt, vt ex ſeipſo & lumen exhibeat, & cõcremationẽ, ſed tranſactorũ illa vltrix flãma vitiorũ cõcremationẽ habet & lumẽ non habet. Hinc eñ eſt q̃d veritas reprobis dicit: Diſcedite à me maledicti in ignẽ ęternũ, q parat⁹ eſt diabolo & angelis eius. Quorũ rurſus oĩm corp⁹ in vnius pſona ſignificãs dicit: Ligate ei manus & pedes, & mittite eũ in tñbras exteriores. Si itaq; ignis q reprobos cruciat, lumẽ habere potuiſſet, is q repellit nequaq̃ mitti in tñbras diceretur. Hinc de eis pſalmiſta ait: Sup eos cęcidit ignis & nõ viderũt ſolẽ. Ignis eñ ſup impios cadit, ſed ſol igne cãdente non cernit. Quia illos q̃s gehẽnę flãma deuorat à viſione veri luminis cęcat, vt & foris eos dolor cõbuſtiõis cruciet, & intus pœna cæcitatis obſcuret: Quatenus autori ſuo corpore & corde deliquerũt, ſimul corde & corpore puniãtur. Et vtrobiq; pœnas ſentiant, q dũ hic viuerent prauis ſuis delectatiõibus vtrocq; ſeruiebãt. Vñ bene p Prophetã dicitur: Deſcenderũt ad infernũ cũ armis ſuis. Arma q̃ppe peccãtium, ſunt mẽbra corporis, quibus puerſa deſideria, q̃ concipiunt exequũtur. Vñ recte p Paulũ dicitur: Neq; exhibeat̃ Ioh. 12. Ezec. 32. Ro. 6

mẽbra veſtra arma iniquitatis pcto. Cũ armis ergo ad infernũ deſcẽdere, eſt cum ipſis quoq; mẽbris, quibus deſideria voluptatẽ expleuerũt ẽterni iudicij tormẽta tolerare: vt tunc eos vndiq; dolor abſorbeat, qui nũc ſuis delectatiõibus ſubditi vndiq; cõtra iuſtitiã iuſte iudicãtis pugnãt. Mirũ vero valde eſt, ꝙd dicitur: Vbi nullus ordo. Neq; eñ oñipotẽs deus, q̃ mala bene diſponit, inordinata eſſe vllo mõ vl' tormẽta pmittit. Quia ipſa quoq; ſupplicia, q̃ ex lance iuſtitię ,pdeunt inferri ſine ordine nequaq̃ poſſunt, quõ nãque in ſupplicijs ordo non erit, dum dãnatũ quẽq; iuxta modũ criminẽ, & retributio ſequit vltiõis? Hinc
Sap. 6. quippe ſcriptũ eſt: Potẽtes potẽter tormẽta patient, & fortioribus fortior inſtat cruciatio. Hinc in Babylonis damnatiõe dicitur: Quantũ exaltauit ſe, & ĩ delitijs fuit, tm̃ date illi tormenta & luctũ. Si igit iuxta modũ culpæ pœna diſtinguitur, cõſtat nimirũ ꝗd in ſupplicijs ordo ſeruat. Et niſi tormẽtorũ ſumma meritorũ acta dirimerẽt, nequaq̃ iudex veniẽs dicturus ſe
Mat. 13. meſſoribus eſſe phiberet: Colligite zizania & ligate eam faſciculis ad cõburendũ. Si eñ nullus in ſupplicijs ordo ſeruabitur, cur cõburenda zizania in faſciculos ligatur? Sed nimirũ faſciculos ad cõburendũ ligare, eſt hos qui ætẽno igni tradẽdi ſunt, pares paribus ſociare, vt quos ſimilis culpa inquinat, par etiã pœna conſtringat, & qui nequaq̃ diſpari iniquitate polluti ſunt, nequaq̃ diſpari tormẽto cruciẽtur: quatenus ſimul dãnatio cõterat, ꝗs ſimul elatio ſubleuabat. Quoſq; non diſſimiliť dilatabat ambitio, non diſſimilis afflictio anguſtet: & par cruciet flãma ſup

plicij, quos in igne luxuriæ par ſuccendit flãma pcti. Sicut eñ in domo patris mãſiones multæ ſunt, ,p diuerſitate virtutis, ſic dãnatos diuerſe ſupplicio gehẽnæ ignibus ſubiicit diſparilitas criminis: Quę ſcilicet gehẽna q̃is cũctis vna ſit, nec tñ cũctos vna eadẽq; q̃litate ſuccendit. Nam ſicut vno ſole oẽs tangimur, nec tñ ſub eo vno ordine oẽs ęſtuam⁹, quia iuxta q̃litatẽ corporis ſentitur etiã põdus caloris. Sic dãnatis & vna eſt gehẽna q̃ afficit, & tñ non vna oẽs q̃litate cõburit. Quia quod hic agit diſparilitudo corporũ, hoc illic exhibet diſpar cauſa meritorũ. Quõ ergo nullus ineſſe ordo ſupplicij dicitur in quibus ,pfecto quiſq; iuxta modũ culpę cruciat? Sed ſctũs vir poſtq̃ vmbrã mortis intulit, quãta ſit cõfuſio in dãnatorũ mente ſubiũgit. Quia ipſa quoq; ſupplicia, q̃ ordinata p iuſtitiã veniunt, ordinata proculdubio in corde morientiũ non ſunt. Vt eñ paulo ſupius diximꝰ, dãnatus quiſq; foris flãma ſuccẽdit, intꝰ cæcitatis igne deuoratur: Atq; in dolore poſitus exteriꝰ interiuſq; cõfunditur, vt ſua deterius cõfuſione crucieť. Repulſis ergo ordo in ſupplicio non erit, qa in eoꝝ morte atrocius ipſa cõfuſio mẽtis ſæuit. Quã eñ mira potẽtia iudicãtis æqtas ordinat vt pœna animũ q̃ſi inordinata cõfundat. Vel certe ordo abeſſe ſupplicijs dicitur, qa quibuſlibet in pœnã rugiẽtibus ,ppria qualitas nõ ſeruatur. Vñ & ,ptinus ſubinfertur: Et ſempiternus horror inhabitãs in huius vitæ tormentis, timor dolorẽ non habet, & dolor timorẽ non habet. Quia nequaq̃ mentẽ metus cruciat, cũ pati iam cœperit, ꝗd metuebat. Infernũ vero & vmbra mortis

obscurat,& sempiternus horror inhabitat,quia eius ignibus traditi,& in supplicijs dolorē sentiunt,& doloris angustia pulsati sp pauore feriūtur: vt & quod timēt tolerēt,& rursus q̄d tolerant sine cessatiōe pti mescant. De his etēm scriptū est: Vermis eor̄ nō morietur,& ignis eor̄ non extinguetur. Hic flāma quæ succēdit illuminat,illic(vt superius verbis Psalmistę docuimus)ignis q cruciat obscurat. Hic metus amittitur,cū tolerari iam cœpit,q̄d timebatur. Illic & dolor dilaniat & pauor angustat. Horrendo igitur mō erit tūc reprobis dolor cum formidine, damna cum obscuritate. Sic sic videlicet à damnatis sentiri pondus summæ ęquitatis debet,vt qui à voluntate conditoris nequaq̄ sunt veriti discrepare dum viuerent, in eorum quādoq; interitu ipsa à suis qualitatib⁹ etiam tormēta discordēt: Quatenus qui se impugnēt cruciatus augeāt,& cum varia prodeunt multiplici ter sentiātur. Quæ tamen supplicia in se diuersos & vltra vires cruciāt,& eis vitæ subsidium extinguētes seruant,vt sic vitā terminus puniat, quatenus semp terminum cruciatus per tormēta proferat,& sine fine deficiens duret. Fit ergo miseris mors sine morte,finis sine fine, defectus sine defectu,qa & mors viuit & finis semper incipit,& deficere defectus nescit. Quia igitur & mors perimit & non extinguit:dolor cruciat, sed nullatenus pauorem fugat: flamma cōburit,sed nequaq̄ tenebras discutit. Quantum per noticiā p̄sentis vitæ colligitur supplicia ordinē non habēt,q̄ non suā per omnia qualitatē tenēt. Quamuis illic ignis ad consolationem non lucet, & tamen

Mar. 9.

vt magis torqueat ad aliquod lucet. Nam sequaces q̄q; suos in tormēto secū reprobi flāma illustrāte visuri sunt,q̄r amore deliq̄runt: Quatin⁹ qui eorū vitā carnaliter cōtra p̄cepta cōditoris amauerāt,ipsor̄ quoq; interitus eos in augmēto suę dānationis affligat. Quod,pfecto euāgelio teste collegim⁹, in quo veritate nūciante diues ille quē cōtigit ad ęterni incēdij tormēta descēdere, quinq; fratrum describitur meminisse: qui Abraham petijt vt ad eorum eruditionem Lazarum mitteret, ne illuc eos quandoque venientes per pœnam cruciaret. Qui igitur ad doloris sui cumulum propinquorum absentiū meminit, constat proculdubio,quia eos ad augmentū supplicij,paulo post potuit etiam præsentes videre. Quid autē mirum si se cum quoque reprobos aspiciat cremare,qui ad doloris sui cumulum eum quem despexerat Lazarum in sinu Abrahæ vidit? Si ergo vt pœna cresceret & vir electus apparuit, cur non credendum sit quod videre in supplicio eos etiam,quos cōtra dominum dilexerat, possit? Quare colligitur, quod eos quos inordinate nunc reprobi diligūt, miro iudicij ordine secum tunc in tormentis videbūt: vt pœnam propriæ punitionis exaggeret,illa autori præposita carnalis cognatio pari ante oculos vltione damnatā. Ignis itaq;,qui in obscuritate cruciat credēdus est,quia lumē ad tormētum seruat. Quod si approbare testimonijs in sua expressione non possumus,super est vt ediuerso doceamus. Tres quippe Hebreæ gētis pueri Chaldæi regis imperio succēsis camini ignibus, ligatis manibus pedibus;q; proiecti

Luc. 16.

sunt. Quos tñ cum idē rex in camini incendio explo raret illesis vestibus deambulantes vidit. Vbi aperte colligitur, quia mira dispensatione cōditoris, ignis qualitas in diuersa virtute temperata, & vestimēta non attigit, & vincula incēdit: Sanctisq; viris & ad inferendū tormētum flamma friguit, & ad solutiōis mysterium exarsit. Sicut ergo electi ignis ardere nouit ad solatiū, & tamen ardere ad supplicium nescit. Ita ediuerso gehēnæ flāma reprobi, & nequaq; lucet ad consolationis gratiam, & tamē lucet ad pœnam: vt damnatorum oculis ignis supplicij & nulla claritate cādeat, & ad doloris cumulum dilecti qualiter crucientur ostendat. Quid autem mirum si gehēnæ ignem credimus habere supplitium simul obscuritatis & luminis, quando experimento mouimus quia & tædarum flamma lucet obscura. Tunc ædax flamma comburet, quos nunc carnalis delectatio polluit. Tunc infinite patēs inferni barathrū deuorat, quos nunc inanis elatio exaltat. Atque qui quolibet ex vitio hic voluntatem callidi persuasoris expleuerint, tunc duce suo reprobi ad tormenta peruenient. Et quamuis angelorū & hominum longe sit natura dissimilis, vna tamē pœna implicat, quos vn⁹ in crimine reatus ligat. Quod bene ac breuiter insinuat Propheta qui ait: Ibi Assur & omnis mul-
Ezec. 32. titudo eius, & in circuitu eius sepulchra illius. Quis namq; Assur superbi regis nomine nisi ille per elatio nem cadens antiquus hostis exprimitur: qui pro eo quod multos ad culpam pertrahit, cum cuncta sua multitudine ad inferni claustra descendit. Sepulchra

aūt mortuos tegūt, & quis alius mortē acrius ptulit, q̄ is qui cōditorē suū despiciēs vitā reliqt? Quē vide licet mortuū cū humana corda suscipiunt eius, pcul dubio sepulchra fiunt. Sed in circuitu illius sepulchra sunt eius, quia in quor̄ se mentibus nunc per deside ria sepelit, hos sibi postmodum per tormenta cōiun git. Et quoniam nunc in semetipsis reprobi malignos spiritus illicita perpetrando suscipiunt, tunc se pulchra cum mortuis ardebunt. Hucusq; in hoc capitulo verba sancti Gregorij papæ de perpetuis pœnis posita sunt. Nunc autem beati Ioannis Chrysostomi eloquia sunt ponenda. Ait em̄ inter cætera.

HVius aūt pœnę vim & ignis ęterni potētiam nulla vox exponere, nullus sermo poterit ex planare. Nihil est em̄ in rebus corruptibilib⁹, Chryso.
siue bonis siue malis illi simile, veruntñ vt aliquā imaginem ignis illius & pœnę capiamus, recordare quā do quis febrium nimio ardore succenditur, quæ angustiæ, qui cruciatus corporis atq; animæ insideant, & ex hac temporali pœna metire quāta sint illa supplicia, quæ æternus ignis inflammat, quę fluui⁹ igneus percurrens ante illud tribunal horrificum, vndis pœnalibus irrogabit. Ibi quid agemus? quid respō debimus? nihil enim nisi stridor dentium, nisi vlulatus & fletus, & sera pœnitentia, cessantibus vndique auxilijs & vndiq; inualescentibus pœnis, sed nec solatium quidem vsquam nullum. Nulli enim occurrent oculis nostris, nisi soli pœnarum ministri, & facies vbiq; dira tortorum, & quod est omnium tetri⁹

nec aëris quidem ipsius erit ullum solamen aut lucis. Circundabunt enim nos pœnarum loca, tenebræ exteriores. Sed ignis ille, sicut naturam non habet consumendi, ita nec illuminandi, sed ignis obscurus & flamma tenebrosa. In his autẽ positis quis tremor imò quæ resolutio viscerum, diuulsioq; membrorum, quæ aut quantæ omnibus sensibus truces pœnæ nullus nunc sermo poterit explicare. Sunt eñ diuersæ ac variæ pœnarum facies, & pro peccatorũ quantitate singulis quibusq; multiplicantur pœnæ. Quod si dicas, quomodo tot malis sufficiet corpus ad pœnam, finem temporis nescientem? Considera quæ in hac vita interdum accidunt, & ex his paruis magna cogita: quomodo interdum videm⁹ nõnullos longissima ægretudine confici, nec tamen eis ex eo vitæ terminum dari? Aut si corpus morte aliquando dissoluitur, sed anima non consumitur. Vnde constat quod cum immortalitatẽ & iam corpus acceperit, nec animam pœna nec corpus vltra iam perimat. Nam in præsenti quidem vita euenire non potest, vt pœna corporis & vehemens esse poterit & perpetua, sed alterum cedit alteri, quia corporis fragilitas vtrũq; non patitur. Vbi vero vtrumq; corruptela caruerit, pœna quidem accepta potestate desæuiet, sed nullum finem incorruptio quæsita suscipiet. Non ergo putemus quia suppliciorum nimietas ipsa dabit finẽ dolorum, sed (vt diximus) peccata quidẽ pœnas accendunt, incorruptio vero animæ & corporis, nullũ supplicijs terminũ dabit. Dic ergo nunc quãta tempora luxuriæ, quæ delitiarũ spatia comparare vis talibus pœnis? Centum placet annos delitijs demus, adde alios centũ si libet, adde & decies centũ, quæ erit ex his ad æternitatem compẽsatio? Nonne omne tempus vitæ huius, quo delitiis frui videmur & indulgere libidini, q̃si noctis vnius somnium ad æternitatis comparationẽ videtur? Delitiæ quidem huius vitæ velut vmbra pertranseunt, & velociter fugiunt, pœnæ vero perpetuo manent. Nunc autẽ reuoca cogitationẽ tuã ad illud diuini iudicij tribunal horrendũ, quod ardens fluuius flammeis ambit fluentẽ, vbi fletus & stridor dentiũ, vbi tenebræ exteriores, vbi ille vermis conscientiæ, qui nunq̃ moritur, & ignis qui nunq̃ extinguitur. Recordare parabolã Lazari & diuitis illius, qui purpura indutus & byssо, vnã nunc aquæ guttam inuenire non potuit, & hoc cum esset in ardoris necessitate cõstitutus. Dic quæso te, quid plus habet vita ista, q̃ somniũ? Sicut enim qui in metallis cõdemnati, vel in alia qualibet pœna positi, cum forte post multũ laborem vitæ paululũ relaxati fuerint in somnium & dormierint, vident se inter plurimas dapes positos epulis copiosissimis perfrui, at vbi surrexerint, nihil sibi gratiæ ex delectatiõe somnij intelligunt resedisse. Ita dies ille quasi somniũ habuit huius vitæ diuitias, vbi discessit nihil cum illo nisi præteritorum pœnitudo, & præsentium pœna permansit. Hæc recordare nũc amice, & illum gehennæ ignẽ, his quę te nunc exagitant flãmis libidinũ & cupiditatis oppone. Est eñ hoc mirabile quoddã medicamenti genus, vt ignis ignib⁹ restinguatur. Si eñ restincti non fue-

Lucæ. 16.

rint isti qui nũc te exagitant, illos tibi æternos ignes acriores & inextinguibiles reddẽt. Ille vero ignis q̃s susceperit semper cruciat, & pœnæ suæ semper integros seruat. Propterea eñ inextinguibilis dicitur, nõ solum quia ipse non extinguitur, sed quia nec eos q̃s susceperit, extinguit aut perimit. Ne ergo etiam nos in istos veniamus animæ cruciatus, expergiscamur aliquando dum tempus est. Et ecce nunc tempus acceptum, nunc dies salutis, nunc est pœnitendi facultas, & tempus quo & fructꝰ cõsequitur pœnitẽtem. Recordandæ namq; sunt nobis multitudines peccatorum, recordandæ quoq; conscientiæ maculæ. Rogemus dominum vt possimus lugere nosmetipsos, & peccatorum nostrorum pondus resoluere multitudine lachrymarum. Et ita post hac non semper flendum est & nihil agendum. Apprehendamus igitur aliquã vitam deo placitam, & ad cęlũ ducentem, ne forte cum malꝫ nostris descendamus ad infernũ, vbi nemo est qui confiteatur ei, & ibi patiamur ea, q̃ impij patiuntur, cum nullus fuerit iam qui exoret p nobis. Dum enim sumus in hac vita agamus cuncta, quæ possumꝰ bona, cum autem abierimus illuc, vbi neq; amicus, neq; frater, neq; pater idoneus erit ad liberandum eum, qui supplicijs deputatur. Quomodo enim qui in luce est accedit ad eum qui tenebris detinetur? vbi cum nullus sit nobis ex sanctorũ consolatione refrigerium, æternas tamen expendimus pœnas, effectibus inextricabiles immortalibus flammis.

LIBER TERTIVS.

ECce quæ maneat damnatos pœna cognoui mus, & instruente nos, sacro eloquio, quantꝰ in damnatione ignis, quanta in igne obscuritas, quãtusq; in obscuritate pauor sit, nullatenus ambigimus. Sed hoc, pdest, si lachrymis nostris, & orationibus, ieiunijs, eleemosynis, & cæteris bonis operibus nostra redimamus peccata, vt à pœnis liberati perpetuis ad vitam mereamur peruenire perpetuã: Præstante domino nostro Iesu Christo, qui cũ patre & spiritu sancto p infinita viuit & regnat secula. Amen. Grego.

D. Haymonis de varietate lib. siue de amore cælestis patriæ, libri tertij & vltimi finis.

Moritur sub Ludouico imperatore, filio Caroli magni. Anno dñi. DCCC XXXIIII. Indictione XII. Sepultus in ecclesia sancti Stephani Halberstattensi.

Parcere subiectis, & debellare superbos.

Superbis deus resisti t, humilibus aũt dat gratiam.

Coloniæ apud Ioannem Præl. 18 mense Iunij. Anno M. D. XXXI.